

SIMONYI ÓBESTER ÉS A VITÉZVÁRI BÁRÓ SIMONYI CSALÁD TÖRTÉNETE

Értekezés a doktori (PhD) fokozat megszerzése érdekében
a történelemtudomány tudományágban

Írta: Merényi-Metzger Gábor
okl. történelem szakos előadó

Készült a Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskolája
(történelmi programja) keretében

.....
Témavezető: Dr. Velkey Ferenc CSc

A doktori szigorlati bizottság:

elnök: Dr. A. Sajti Enikő DSc
tagok: Dr. Eördögh István CSc
Dr. Papp Sándor PhD

A doktori szigorlat időpontja: 2003. szeptember 10.

Az értekezés bírálói:

Dr. Csorba László CSc
Dr. Pandula Attila CSc

A bírálóbizottság:

elnök:
tagok:
.....
.....
.....

A nyilvános vita időpontja:

Én, Merényi-Metzger Gábor Richárd teljes felelősségem tudatában kijelentem, hogy a benyújtott értekezés a szerzői jog nemzetközi normáinak tiszteletben tartásával készült. Jelen értekezést korábban más intézményben nem nyújtottam be és azt nem utasították el.

Gyula, 2010. november 1.

Doktori (PhD) értekezés

**SIMONYI ÓBESTER
ÉS A VITÉZVÁRI BÁRÓ SIMONYI CSALÁD
TÖRTÉNETE**

Merényi-Metzger Gábor

**DEBRECENI EGYETEM
Bölcsészettudományi Kar
2010**

Arma virumque et familia cano

(Vergilius után szabadon)

TARTALOM

BEVEZETÉS	8
I. SIMONYI ÓBESTER SZÁRMAZÁSA ÉS SZÜLETÉSE	18
1. A BARBÁCSI SIMON CSALÁD	19
2. SIMONYI ÓBESTER SZÜLETÉSÉNEK KÉRDÉSE	31
II. SIMONYI ÓBESTER ÉLETE	42
1. SIMONYI ÓBESTER KATONAI PÁLYAFUTÁSA	43
2. A BÁRÓI CÍM	81
3. A CSALÁDALAPÍTÁS	87
4. SIMONYI ÓBESTER PERE ÉS ELÍTÉLTETÉSE	97
5. SIMONYI ÓBESTER HALÁLA	109
III. SIMONYI ÓBESTER CSALÁDJA	114
1. SIMONYI ÓBESTER ÖZVEGYE ÉS A ROCHEL CSALÁD	115
2. BÁRÓ SIMONYI LAJOS ÉS CSALÁDJA	121
3. BÁRÓ SIMONYI KATALIN ÉS A HERTWECK CSALÁD	138

IV. UTÓHANG	145
1. A BÁRÓ SIMONYI CSALÁD BIRTOKAI	146
2. A BÁRÓ SIMONYI CSALÁD SÍRBOLTJA	153
FELHASZNÁLT FORRÁSOK	156
LEVÉLTÁRI FORRÁSOK	157
EGYÉB KIADATLAN FORRÁSOK	161
FELHASZNÁLT IRODALOM	163
FÜGGELÉK	177
A barbácsi Simon család vázlatos leszármazási táblázata	178
A vitézvári báró Simonyi család leszármazási táblázata	179
A vitézvári báró Simonyi család fi- és leányági leszármazása	180
Simonyi óbester katonai törzskönyvi lapja	182
Simonyi óbester osztrák bárói diplomája	183
A Főrendiház határozata a báró Simonyi család magvaszakadásáról	189

KÉPMELLÉKLETEK	190
A KÉPMELLÉKLETEK LELŐHELYEI	198
SUMMARY	199

BEVEZETÉS

A budapesti Fiumei úti – vagy más néven Kerepesi úti – Nemzeti Sírkert 18/1. parcellájában egy nemes vonású férfi mellszobrával díszített sírbolt áll. A fekete márványból készült sírkövön, arany betűkkel írva a következő felirat olvasható:

ITT PORLAD

barbácsi és vitézvári

báró SIMONYI JÓZSEF

„A LEGVITÉZEBB HUSZÁR”

A WAGRAMI, LIPCSEI, ASPERNI CSATÁK HALHATATLAN HŐSE

A 4. SZÁMÚ CS. KIR. GRÉWEN HUSZÁREZRED VOLT PARANCSNOKA

A MÁRIA TERÉZIA-REND VITÉZE, AZ OROSZ SZENTGYÖRGY

REND ÉS A FRANCZIA BECSÜLET-REND LOVAGJA, S 64

MÁS VITÉZSÉGI RENDJEL TULAJDONOSA.

SZÜL. 1773. MÁRCZIUS 18. MEGH. 1832. AUGUSZTUS 23.

Emléke minden magyar szívében örökké élni fog.

báró SIMONYI LAJOS

VOLT KERESK. ÜGYI MINISTER

ÉLT 70 ÉVET, MEGH. 1894. DECZ. 12.

W. né, PRETZNER KAROLIN

SZÜL. 1851. JUN. 18. + 1919. FEBR. 9.

A „vitézvári” előnevet, illetve néhány dokumentumban – nem teljesen jogszerűen – a „barbácsi” predikátumot is viselő báró Simonyi család nem tartozik a magyar arisztokrácia legismertebb famíliái közé. Ennek pedig az a

legfőbb magyarázata, hogy a család már a második generációjában – illetve a harmadik generációba tartozó két személy korai, még gyermekkorban bekövetkezett halála miatt – mind fi-, mind leányágon kihalt.

Én magam talán éppen a Simonyiak ezen viszonylagos ismeretlensége, és így bizonyos mértékű mellőzöttsége okán, valamint két felnőttkort megélt tagjának, báró Simonyi József ezredesnek és fiának, báró Simonyi Lajos miniszternek a személye miatt mindig is érdeklődéssel és nagy figyelemmel fordultam e família története, illetve az egyes – bár igen „kis számú” – családtagok életműve felé.

Az alábbi értekezés tehát róluk szól. Írásomban arra törekedtem, hogy bemutassam a vitézvári báró Simonyi familiának a történetét, valamint, hogy bővebben kitérjek annak megalapítójának, a kollektív nemzeti emlékezetben is jelen lévő Simonyi óbesternek az életútjára. (Bár a történelemkönyvek elég szűkszavúan „nyilatkoznak” az óbester személyéről, de neve napjainkban is minduntalan feltűnik. Elég csak Móricz Zsigmond „Légy jó mindhalálig” című művére – melyben Nyilas Misi Simonyi óbesterrel szándékozik balladát írni – gondolni, vagy a róla elnevezett Óbester pipadohányra, a Zwack-féle Óbester pálinkacsaládra, vagy éppen a nemrégiben megnyílt négycsillagos debreceni szállodára, a Hotel Óbesterre.)

Így a munkám egy család történetének a részletes ismertetése és egyben egy életrajz, egy katonai karriertörténet is.

E téma egyébként már több mint 20 éve foglalkoztat. Életem második publikációja – melyet még 18 éves koromban írtam – például Simonyi óbester életéről szól.¹ Kutatásaim eredményeit ez idáig – több tanulmány, közlemény és cikk² (Simonyi óbester származásáról, bárói diplomájáról, báró

¹ Merényi 4–9. p.

² M-M., 1995a. 12–14. p.; M-M., 1995b. 78–84. p.; M-M., 1997. 409–450. p.; M-M., 1998. 522–524. p.; M-M., 2001. 21–40. p. M-M., 2005a. 82–83. p.; M-M., 2005b. 58. p.; M-M., 2005c. 10–11. p.; M-M., 2005d. 6. p.; M-M., 2007. 8–9. p.; M-M., 2008a. 7. p.; M-M., 2008b. 7. p.; M-M., 2008c. 7. p.

Simonyi Lajosról, báró Simonyi Katalinról, a báró Simonyi család harmadik generációjáról, Simonyi óbester kitüntetéseiről, Simonyi óbester kardjáról, a báró Simonyi család kastélyáról, a báró Simonyi család kápolnájáról, etc.) mellett – két önálló kötetben is publikáltam.³ Ennek, a többszöri megjelentetésnek az volt az oka, hogy mindig újabb és újabb adatok kerültek a birtokomba. Hiszen a genealógiában a tények adatról adatra épülnek fel, ahogy az adatok forrásai folyamatosan kerülnek elő, és ezekkel mindig kibővül az ismereteink tárháza.

A fentebb említett családtörténeti munkáimat jelen értekezésemben is újabb adatokkal bővítettem ki. Ezen kívül kiegészítettem azt Simonyi óbester katonai pályafutásának, valamint hadbíróvási perének és elítélésének – a részemről eddig még soha nem ismertetett – történetével is. És, hogy így tettem, annak a legfőbb oka az volt, hogy a genealógiai kutatásaim során számos olyan eredeti levéltári dokumentum⁴ is a kezembe került, melyek ezen hadi karrier és büntetőügy részleteivel foglalkoznak.

Nem szeretném azonban elhallgatni azt a tényt, hogy ezeket a forrásokat már több jeles hazai történész is felhasználta, amikor Simonyi óbester katonai pályafutásának,⁵ illetve bírósági perének⁶ a történetét dolgozta fel. Ezért az én, e témákat érintő két fejezetem nem sok újdonságot tartalmaz, tartalmazhat. Ezeket a részeket tehát inkább csak összefoglalásoknak, szintéziseknek szánom, melyek azonban szervesen hozzátartoznak a család történetéhez, fontos adalékokkal egészítik ki azt, mivel csak ezek ismeretében és ismertetésével lehet „kerek a történet”.

Előrebocsátani szeretném továbbá, hogy a Simonyi óbesterrel kapcsolatos hadtörténeti és jogtörténeti részek – témájukból és az előbb említett szinte teljes feldolgozottságukból fakadóan – mind módszertanilag,

³ M-M., 1999.; M-M., 2002.

⁴ HL. VII. 228.; KA. MMTÖ. Fasc. IV. S-220/1.; MOL. R 306. 5. cs. 1. t.

⁵ Nagy G., 1911. 387–396. p., 519–536. p.; Nagy G., 1912. 349–366. p., 505–544. p.; Zachar, 2000. 183–206. p.; Zachar, 2001. 41–73. p.

⁶ Csonkaréti 706–709. p.; Kardos 75–91. p.; Tury 353–371. p.; Zachar, 2000. 199–202. p.

mind az elbeszélésmódjukat tekintve eltérnek a kimondottan családtörténeti fejezetektől.

A vitézvári báró Simonyi család legismertebb tagja a kivételesen fényes katonai karriert befutott, közhuszárból magát az ezredesi rangig, a korabeli terminus technicussal élve, az óbesterségig – mely a német Oberst, azaz ezredes „magyarosított” változata – felküzdő és bárói rangra emelt Simonyi József volt, akit Jókai Mór is a „legvitézebb huszár” jelzővel⁷ illetett.

Simonyi óbester egy olyan korban élt, amikor könnyebben termelt babér a kardforgató férfiak számára, mint más korokban. *„Minden katona a tarsolyában hordta a marsallbotot”,* ahogy azt a Napóleon katonái között elterjedt mondás tartotta, de igaz volt ez a császári-királyi hadseregre is. Ezért voltak, és minden bizonnyal lesznek is olyanok, akik azt mondták, mondják, hogy Simonyi olyan korszakban született és élte az életét, amikor egy katona számára különösebb rátermettség, kimagasló tehetség nélkül is adott volt a könnyű előmenetel, a harctéri karrier. Ez azonban csak részben felel meg a valóságnak.

Báró Simonyi József valóban azokban az években, évtizedekben katonáskodott, amikor a napóleoni háborúk miatt szinte állandóan hadban álltak egymással az európai nagyhatalmak. A békekötések és az azokat megelőző tűzszünetek bizonytalanok, erőtlének voltak és csak rövid időre hozták el a lakosság által áhított békét. Ezekben az időkben béke évekről szinte nem is beszélhetünk, inkább csak békenapokról, legfeljebb a béke hónapjairól. E vérzivataros évtizedekben megnőtt a besorozott közkatonák száma, a megnövekedett létszám pedig magával hozta az igényt az altisztek és tisztek számának növekedésére is. Kialakult tehát egyfajta vákuum a hadvezetésben, nem volt ugyanis már mód és lehetőség arra, hogy a felduzzadt lélekszámú hadsereget a meglévő tisztikarral vezényelni, irányítani lehessen. Ezt a helyzetet használták ki azok az alsóbb néposztályokból származó talpraesett, ambiciózus fiatal katonák, akik

⁷ Jókai 182. p.

kellően bátrak és elhivatottak voltak ahhoz, hogy tisztként szolgálják a hazájukat és az uralkodójukat.

Közülük azonban olyan fényes, olyan ragyogó katonai pályafutást nem sokan tudtak befutni, mint báró Simonyi József. A Napóleon csapatai ellen küzdő császári-királyi hadseregben viszont olyan tiszt sem igen szolgált Simonyin kívül, aki kimagasló katonai pályafutását ilyen méltatlan módon fejezte volna be, mint ő.

Simonyi óbester – Simon József néven – egy köznemesi származású mészáros mester gyermekeként látta meg a napvilágot. Gróf Széchenyi István írta a származás és a családi indíttatás kapcsán, hogy *„Bármely rangban születik és nevelkedik az ember, alkalmasnak kell lennie arra, hogy szükség esetén hazáját védelmezhesse.”*⁸ Ennek a kíváncságnak, elvárásnak a későbbi kiváló katona maradéktalanul eleget tett: bár egy egyszerű család sarjaként született, származása nem volt előkelő, azonban tehetsége, elhivatottsága, kivételes vitézsége, félelmet nem ismerő természete folytán lépésről-lépésre küzdötte fel magát a katonai ranglétrán. Közhuszárból előbb altisztté, majd tisztté léptették elő, végül a pályája csúcsán elérte az ezredesi rangot és az ezredparancsnoki beosztást. E mellett Simonyi a főnemesi, bárói címet is elnyerte és így ő maga, valamint – ahogyan az oklevélben szerepel – *„az ő Törvényes minden két ágon állós jövőendő Maradékait, minden időben, minden más Romai Birodalombéli örökös Tartományainkba található Bárókat Nagyságos Úrnak, Uraknak, Bárónéknak, és Báró Kis Asszonyoknak tartsanak, ösmérjenek, úgy írjanak”.*⁹

Az értekezés megírását megelőző vizsgálódások során olyan irodalmi közlések feldolgozására is sor került, melyekben felmerült annak a lehetősége, mely szerint Simonyi József nem abban a családban – jelesül nem azoktól a szülőktől – született, melyből való származását a legtöbb forrás tényként közli. Az értekezés céljai között szerepelt tehát annak a

⁸ Széchenyi, 1978. 105. p.

⁹ M-M., 1995b. 83. p.; Nagy P. 105. p.

feltevésnek a kizárása, illetőleg ellenkezőjének bizonyítása, hogy Simonyi óbester nem a „barbácsi” előnevet viselő nemes Simon családból származik, illetve nem Hetesényi Zsuzsanna és Simon Pál házasságából született.

Az értekezés céljai között szerepelt továbbá Simonyi báró születési idejével kapcsolatos bizonytalanságok elosztatása, megszüntetése, a születési idő kapcsán a szakirodalomban felmerült egyes évszámok, hónapok és napok kizárása, illetve valószínűsítése. Az egyes születési időpontok, illetve születési dátumok és helyek kombinációjával kapcsolatban pedig annak bebizonyítása, hogy adott időpontban és adott helyen bizonyosan nem születhetett meg a császári-királyi hadsereg későbbi kiváló ezredese.

Az eddig megjelent tanulmányok, források nem adtak egyértelmű választ Simonyi József születési helyével kapcsolatban sem, azokban több lehetséges helység neve is felmerült. Így az értekezés célkitűzései között elsődleges helyre tettem annak meghatározását is, hogy Simonyi báró melyik településen látta meg a napvilágot.

Az értekezés további célkitűzései között szerepelt Simonyi óbester katonai pályafutásának részletes ismertetése, az egyes csatákban és hadműveletekben betöltött szerepe, hőstetteinek bemutatása. Az értekezésben teljes egészében illusztrálni kívántam azt a ragyogó karriert, amelyet ez a kivételes tehetségű katona befutott. Ezen hadi pályafutás bemutatását pedig komplexen kívántam megoldani, mely alatt a következőket értem:

Egyrészt időrendben haladva a kezdetektől, azaz a közhuszári beosztástól kezdődően végigkövettem az óbester katonai pályafutásának egyes kiemelkedő, a további előmenetel szempontjából meghatározó jelentőségű állomásait. Másrészt arra is kitértem, hogy melyek voltak azok a hadműveletek, amelyekben részt vett az ezredes, illetve milyen fontos harctéri feladatok ellátásával bizta meg őt a hadvezetés.

Ismertettem továbbá azokat az eseményeket is, amelyek során olyan kivételes hősiességről, bátorságról tett tanúbizonyságot, amelyek megalapozták az óbester övező, a katonák között szájról-szájra járó legendákat. Figyelmet szenteltem annak is, hogy milyen mértékű megbecsülés vette őt körül előljárói részéről, és nem mulasztottam el

érzékelteni azt sem, hogy milyen fokú csodálat, rajongás volt érzékelhető katonatársai részéről Simonyi báróval kapcsolatban.

Az értekezés célkitűzései között szerepelt annak az ellentétnek a megrajzolása is, amely a magasan ívelő katonai karrier és annak csúfos vége között feszül. Itt tértem ki arra, hogy hogyan viselkedett az ezredes békeidőben az irányítása alatt lévő katonákkal, hogyan viszonyult a beosztottjai által elkövetett szabályszegésekhez, és azokat milyen módszerekkel szankcionálta. E részben kívántam tehát bemutatni, hogy mely okok vezettek Simonyi katonai pályájának – nem véletlenül békeidőben történt – keréketöréséhez.

De ezek mellett természetesen bőven esik szó Simonyi óbester őseinek, közvetlen családtagjainak – feleségének, gyermekeinek, unokáinak – és távolabbi rokonságának a történetéről is.

Megjegyezni kívánom, hogy bár a téma, illetve az általam felkutatott források sok tekintetben társadalomtörténeti elemzésekre is adhatnának alkalmat, de ebben az értekezésben az alapkérdés a vitézvári báró Simonyi család genealógiájának tisztázása, ismertetése. Fontos tehát leszögezmem, hogy az értekezésemet elsősorban családtörténeti munkának kell tekinteni és így műfajilag mindenképpen a genealógiai – azaz származástani, családtörténeti – munkák közé kell sorolni.

Ugyanakkor a mikrotörténeti nézőpontot – néhány esetben – a makrotörténelem eseményeibe kellett ágyaznom, mivel egy-egy család története nyilvánvalóan nem tárgyalható a történelem eseményeitől elkülönítve, hiszen azok kölcsönösen oda-vissza hatnak egymásra. Egy-egy kiemelkedő személyiség, család önmagában is hatással lehet a történelemre, az egyes történelmi események pedig meghatározóak lehetnek emberek és családok sorsára.

Másrészt a genealógia sem elméleti szinten, sem a gyakorlatban – mint láthatjuk – nem választható el más történelmi segédtudományoktól (heraldika, falerisztika, etc.), és mint „karriertörténeti elbeszélés” szoros kapcsolatban áll egyes irodalmi műfajokkal is, itt elsősorban a modern életrajzírással, illetőleg a „családregényekre” gondolok.

Értekezésem azonban nem elbeszélő jellegű, hanem kimondottan adatközpontú munka. Módszertanilag követtem a genealógia, mint klasszikus történelmi segédtudomány inkább íratlan, mint írott¹⁰ szabályait.

Először tehát felkutattam és áttanulmányoztam a fellelhető – genealógiai, helytörténeti, hadtörténeti, etc. – szakirodalmat, azaz a nyomtatott forrásokat, és ezzel a munkával párhuzamosan felkutattam a családdal kapcsolatos írott eredeti forrásokat, így a levéltári, irattári és kéziratári anyagokat.

Megjegyzendő, hogy a genealógiával foglalkozó szakemberek, ha nem is hagyták teljes mértékben figyelmen kívül a vitézvári báró Simonyi család történetét, tagjainak életművét, tevékenységét, rokonai viszonyait, de annyit bizonyosan megállapíthatunk, hogy a família egyes tagjainak nem szántak olyan kitüntetett figyelmet, mint amelyet azok megérdemeltek volna.

Kutatómunkám során átnéztem azt a jelentős mennyiségű – de inkább rövidebb lélegzetűnek mondható – szakirodalmat, amely Simonyi őbesterről, illetve a báró Simonyi család történetéről eddig napvilágot látott. Meg kellett azonban állapítanom, hogy ezek szinte mindegyikben található olyan hiba, tévedés, elírás, vagy éppen szándékos csúsztatás, amelyeket – a jelenleg felkutatott új források adatainak alapján – korrigálni tudtam, illetve megfogalmazódtak azokban olyan kérdések, amelyekre talán sikerül választ találnom. Pedig a báró Simonyi család történetében – rövidsége ellenére – e tévedések és hibák nélkül is előfordulnak olyan homályos pontok, rejtélyek, amelyeket tisztázni kell, vagy kellene az utókor számára.

A levéltári források szempontjából sajnálatos tény, hogy a család archívuma csak töredékében maradt fenn.¹¹ Ez a 150 folio terjedelmű iratanyag – amely 1896 után került az örököstől a Magyar Országos Levéltár őrizetébe – leginkább Simonyi őbester katonai pályájának a dokumentumait tartalmazza. Szoros értelemben vett családi irat csupán igen kevés található

¹⁰ Kállay I. 102–123. p.; Pandula, 2001. 11–26. p.

¹¹ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 1–150. fol.

közöttük, így néhány keresztlevél, nemességi igazolás, a bárói cím elnyerésével kapcsolatos iratanyag, etc.

Jelentős mennyiségű eredeti dokumentumot sikerült azonban megszerezni és feldolgozni más levéltárakból, így a Nemzeti Levéltár Arad Megyei Igazgatóságától (Directia Județeană Arad a Arhivelor Naționale), a Badeni Városi Levéltárból (Stadtarchiv Baden bei Wien), Budapest Főváros Levéltárából, a Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltárból, a Hajdú-Bihar Megyei Levéltárból és a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltárból, illetve Simonyi óbester katonai pályafutásával kapcsolatban a bécsi Hadilevéltárból (Kriegsarchiv) és a budapesti Hadtörténelmi Levéltárból. Meg kellett állapítanom, hogy ezen archívumokban báró Simonyi József és családja életével kapcsolatos releváns dokumentumoknak igen gazdag tárháza volt fellelhető.

Voltak olyan eredeti iratanyagok, amelyeket magántulajdonból¹² (Werler Péterné született Pretzner Karolin, báró Simonyi Lajos örökösének családjától) szereztem meg, így például Simonyi óbester halotti anyakönyvi kivonatát vagy báró Simonyi Lajos iskolai bizonyítványát.

A források szempontjából a másik nehézséget okozó feladat a báró Simonyiak – egyházi és állami, valamint katonai és iskolai – anyakönyvi adatainak a beszerzése volt. A múltban megjelent munkákból ugyanis hiányoznak a családtagok anyakönyvi forrásainak az ismertetései és elemzései. Ez a feladat tehát újdonságként jelentkezett a munkám során, mivel eddig senki nem kereste ezeket az adatokat, ezért nem is állhattak a rendelkezésemre. Így az értekezés eredményei között, mint újdonságok jelentkeznek majd a Simonyiak és rokonaik anyakönyvi adatai és azok feldolgozásai.

A fentebb említett nehézségekre jó példa Simonyi óbester házassági anyakönyvének felkutatása. Simonyi házasságáról a szakirodalom alapján csupán annyit lehetett tudni, hogy az Bécsben történt az 1820-as évek elején. Az osztrák fővárosban azonban akkoriban több mint 30 római

¹² Werler hagyaték.

katolikus plébánia működött, ezért ezek mindegyikével fel kellettennem a kapcsolatot.

Az anyakönyvekkel kapcsolatos célkitűzéseimet végül szinte maradéktalanul sikerült teljesítenem a fentebb említett levéltárak, valamint a különböző plébániai irattárak – Baden, Bécs, Budapest, Kisjenő – és egyéb kutatóhelyek – így a Nemzeti Sírkert irattárának, az Országos Széchényi Könyvtár Plakát- és Kisnyomtatványtárának, illetve a stuttgarti Institut für Auslandsbeziehungen könyvtárának – anyagaiban való kutatásaim révén.

E helyen kell megjegyeznem, hogy néhol egymásnak ellentmondó adatok, dokumentumok kerültek a kezembe, ezért össze kellett vetnem, egymással „ütköztetni” kellett azokat a tényeket, amelyeket ezek a források hordoznak. Így a dokumentumok összegyűjtését, azok összehasonlítása, egymással történő szembeállítása, illetve komplex elemzése követte.

Végül a fentebb említett irodalmi és eredeti források mellett felkutattam a vitézvári báró Simonyi családdal kapcsolatos tárgyi emlékeket is, a síremlékeket és az emléktáblákat, illetőleg többször meglátogattam a família egykori Arad vármegyei birtokát, ahol sajnálatos módon már szinte semmilyen történeti emlék nem található.

I.

SIMONYI ÓBESTER SZÁRMAZÁSA ÉS SZÜLETÉSE

1. A BARBÁCSI SIMON CSALÁD

Kutatásaim szerint, Simonyi óbester minden valószínűséggel a „barbácsi” előnevet viselő nemes Simon családból származik. (Megjegyzendő, hogy ő maga is ezt a vezetéknévet használta az osztrák bárói címének elnyeréséig, azaz a XIX. század legelejéig.)

A barbácsi Simonok 1637. december 24-én nyertek címeres nemeslevelet III. Ferdinánd magyar királytól.¹³ A címeres levélben szereplő Simon Benedek, valamint gyermekei, János és Erzsébet a következő évben, 1638. április 26-án hirdették ki nemességüket Vas vármegyében.¹⁴

Az eredeti címereslevél sajnos nem maradt fenn, de a Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltárának mosonmagyaróvári részlegének őrzetében megtalálható „*Servitjys Fidelis Nostri Benedicti Simon*” nemesi oklevelének a hiteles másolata.¹⁵

A család történetében a nemességszerzővel és gyermekeivel kapcsolatban merül fel az első homályos momentum. Az eredeti királyi adománylevél pontos szövege – melyet az akadémikus, régész és történész Nagy Géza idéz egy tanulmányában – szerint ugyanis, Simon Benedek és lányai – „*ac per ipsum filiabus*” –, János és Erzsébet – „*Joanni et Elisabethae*” – nyerték el 1637-ben nemességet. Nagy Géza véleménye szerint az utóbbi két szónál, a keresztnevéknél jól kivehető vakarás látszódik, amely arra enged következtetni, hogy eredetileg talán két leánynév szerepelt a címereslevélben. Ezért a tudós úgy vélekedett, hogy talán valamelyik lánynak lehetett a fia az említett János. Ez pedig magyarázatul szolgálna arra is, hogy miért használta a család több tagja a Simon alias Barbacsy – más

¹³ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 5–14. fol.; Áldásy I. 165. p.; Áldásy-Czobor III. 285. p.

¹⁴ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 5–14. fol.; Áldásy I. 165. p.; Áldásy-Czobor III. 285. p.

¹⁵ GyMSML-GyL. IV. A. 502. c/1.

forrásokban Barbácsy, Borbácsy, stb. – vezetéknevet.¹⁶ Azaz, lehetséges, hogy az egyik lány férjét, azaz Simon Benedek vejét hívták Barbacsynak és az ő fia volt a címereslevélben szereplő János.

A Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltárának mosonmagyaróvári részlegében található oklevélmásolatban azonban már a „*Benedictum Simon, ac per ipsum Filios ipsus Joannem et Elizabetham*” szöveg olvasható.¹⁷ Itt tehát már „korrigálták” a korábbi esetleges hamisítást, vagy elírást!

A báró Simonyi család levéltári töredékében megtalálható Moson vármegyének Magyar-Óvárrott, 1819. március 28-án, Stelik Ferenc másodalispán aláírásával kiadott hiteles másolatában, a vármegyének Rajkán, 1756. január 19-én kelt kiadványa, amely rendelkezik Simon alias Barbacsy Mihály nemességének az igazolása tárgyában.¹⁸ A fenti dokumentumból kiderül, hogy a nevezett Simon alias Barbacsy Mihály – a nemességszerző Simon Benedek egyenes ági leszármazottja, pontosabban dédunokája – neve és nemességi ügye az 1735. február 1-jén, illetve 1754 decemberében kelt királyi elhatározás alapján elrendelt nemesi vizsgálati jegyzőkönyvekben már szerepel. A vármegye tiszti ügyészének véleménye szerint az eredeti nemesi oklevélben a hamisítás esete forog fenn. A már említett tény – mely szerint a gyermekek felsorolásánál vakarás észlelhető – tehát nem kerülte el a vármegyei tisztviselő figyelmét. Mindezek ellenére Moson vármegye javaslatára a helytartótanács Simon alias Barbacsy Mihálynak igazolta a magyar nemességét.¹⁹

Az 1637-ben nemesített Simon családnak igen sok ága és tagja volt, akiknek pontos rokonsági fokait, kapcsolatait már a XIX. században sem tudták pontosan összeállítani. Annak ellenére, hogy a barbácsi Simonok nemessége az 1754/55-ös országos összeíráskor még csak Moson

¹⁶ Nagy G. 1911. 387. p.

¹⁷ GyMSML-GyL. IV. A. 502. c/1.

¹⁸ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 11–14. fol.

¹⁹ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 11–14. fol.

vármegyében igazoltatott²⁰, a családnak a XVIII. század második felében már számos tagja élt Fejér, Somogy, Sopron, Tolna, Vas és Zala vármegyékben, de a XIX. században még Temesváron és Aradon is feltűnik egy-egy családtag.²¹

Az armálisszerző Simon Benedeknek fia – esetleg unokája – lehetett tehát János, akinek András fiától született gyermeke volt a már említett Mihály.²² Ez utóbbi szerezte meg az eredeti címeres nemeslevelet, mivel Moson vármegyének Magyar-Óvárrott, 1732. április 4-én és 1733. január 9-én tartott közgyűlésén ezzel, az 1637-ben kelt oklevéllel igazolta nemességét. Erről az eseményről készült egy kivonat is, amelyet 1802. március 10-én Stelik Ferenc – akkor még vármegyei jegyző – állított ki.²³ Valószínűleg ekkor – 1732–1733-ban – figyelhettek fel az oklevél hamisításra, amelynek vármegyei dokumentumáról már szó esett.

Simon alias Barbacsy Mihály valószínűleg későn házasodott, mivel csupán egyetlen gyermekéről, az ismeretlen vezetéknevű Margittól, Magyar-Óvárrott, 1737. szeptember 6-án született Pálról tudunk. Az ő keresztlevele megtalálható a báró Simonyi család iratai között, mely dokumentumot 1802. március 8-án állította ki – Pál fiának, Józsefnek a kérésére – Minian Antal helybéli római katolikus plébános.²⁴

A fenti keresztlevél adatait tartalmazó szöveg eredetije valóban megtalálható a mosonmagyaróvári római katolikus egyház anyakönyveiben. A bejegyzésben ugyancsak azt olvashatjuk, hogy „*Michael Simon et Margaretha*” fia, „*Paul*” 1737. szeptember 6-án nyerte el a keresztség szentségét.²⁵

²⁰ Kempelen IX. 364. p.

²¹ Nagy I. X. 195–196. p.

²² A család leszármazása megtalálható: Nagy I. X. 194. p.

²³ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 5–10. fol.

²⁴ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 1. fol.

²⁵ MOL. X 3294. Kereszteltek anyakönyve. III. köt. 159. p.

Simon Mihály ekkoriban már az ötvenedik évében, ha nem a hatvanadikban járhatott. Ennek bizonyítéka az a tény, hogy 1704. június 26-án neve egy másik nemesi armálisban is szerepelt – melynek másolata szintén megtalálható a családi levéltárban²⁶ –, tehát 33 évvel azelőtt már nagykorúnak kellett lennie.

Itt merül fel egy másik homályosnak tűnő adat. Vajon a nemességét többször is igazoló Simon Mihály miért nem jegyeztette be fia keresztelési anyakönyvébe a nemesi jogállására vonatkozó megjegyzést. Továbbá miért nem a nála eddig mindenütt használt „*Simon alias Barbacsy*” névalak szerepel a keresztleveleiben?

Az 1737-ben született Simon Pál korán árvaságra jutott, mivel alig négy éves korában már egy távoli rokonához, Beszprémi – másképpen Veszprémi – László nagykállói plébánoshoz kellett költöznie. Ez tehát a közvetlen oka annak, hogy a báró Simonyi család „bölcsője” miatt ringott a Szabolcs vármegyei Nagykállóban.

A mosonmagyaróvári római katolikus egyház anyakönyveiben azonban hiába kerestem – 1737 és 1750 között – Simon Mihálynak és nejeének, Margitnak a halálozási bejegyzéseit, azokat ott nem találtam meg.²⁷ Ezek szerint a szülők vagy nem Mosonmagyaróváron hunytak el, vagy az árvaságról szóló források nem felelnek meg a valóságnak.

Báró Simonyi József 1819-ben Nagy Pállal, a Nagyvárad Királyi Akadémia professzorával – saját elbeszélése és számos dokumentum alapján – megíratta addigi életének a történetét. Ebben a szerző így emlékezik meg Simon Pál Nagykállóra való kerüléséről: „...Pál, Moson Vármegyében fekvő Magyar Óváról még gyermeki korban leszakadván az akkori Fő Esperes, és Kállói Plébános Besprém Úrhoz jutott...”²⁸.

²⁶ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 15. fol.

²⁷ MOL. X 3294. Meghaltak anyakönyve.

²⁸ Nagy P. 5. p.

A Nagy Pál-féle életrajz elég sok kívánnivalót hagy maga után, több téves adatot – különösen Simonyi születési adatánál téved, de erről később részletesebben fogunk szólni – és valótlán dolgokat is tartalmaz. Ennek ellenére a fenti idézet valóságtartalmát én nem kérdőjelezem meg, mivel azt több korabeli forrás is megerősíteni látszik. A család történetével foglalkozó művek pedig szintén mindenhol elfogadják Simon Pál nagykállói letelepedésének ezen körülményeit.²⁹

A báró Simonyi család levéltári anyagában megtalálható egy 1822. május 13-án kiállított okirat, amely tartalmazza Simonyi Józsefnek egy Szabolcs vármegyéhez benyújtott folyamodványát, bárói rangjának kihirdetése ügyében.³⁰ Ebben az óbester többek között leírja, hogy „...*az Édes Atyámat Simon Pálnak hívták, a ki valami 30. Esztendőig itten NKállóban Lakozván, az közönségesen tudva légyen, – és hogy az Atyámnak (a ki Mosony Vármegyében Óvárot született, és onnan fiatalságában ide leszakadott) Édes Attyát Simon Mihálynak nevezték, azt az ide rekesztett Édes Atyám Kereszt Levele, meg mutattya...*”³¹.

Ugyancsak ebben az okiratban található meg az a három tanúvallomás is, amely a Simonyi-féle folyamodványában leírtakat – azaz az óbester nagykállói származását – van hivatva igazolni. A tanúkról azt kell megjegyeznünk, hogy mindhárman igen idős, Nagykállóban lakó, nemesi származású emberek voltak. A 78 éves Szappanos Mihály azt vallotta, hogy „...*igen jól esmérte Néhai Simon Pál Urat, mivel az Fiatal korában jött ide NKállóban lakni, és az akkori Tisztelendő Plébánus Veszpréminél lakott, ki is a Néhai Simon Pál Urat úgy tartotta, mint Attyafiát, és jó karban is helyhezette*”³². Ugyancsak Szappanos állítja, hogy „*Néhai Simon Pál Ur, hogy Mosony Vármegyéből Óvár nevű Városból jött lakni ide NagyKállóba...*”³³. A 74 éves Torma István vallomásában megemlíti, hogy

²⁹ Nagy G. 1911. 388. p.; Nagy I. X. 195. p., 201. p.

³⁰ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 44–48. fol.

³¹ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 44. fol.

³² MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 45. fol.

³³ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 45. fol.

„Néhai Simon Pál Urtól gyakran hallotta, hogy Mosony Vármegyében Óvárról szakadt erre a Földre”, valamint azt is, hogy „beszéd közben sokszor emlegette Néhai Simon Pál Ur, hogy azon Város vagy Helység ugymint Óvár olly közel esik Bécshez, hogy a mi el adójuk volt mindenkor Bécsbe vitték el adni...”³⁴. A harmadik tanú, a 69 éves Jeney János pedig közölte, hogy „...Magától Néhai Simon Pál Urtól gyakran hallotta, hogy Mosony Vármegyében helyheztetett Óvár Várossából származott, és hogy onnan jött ide Lakni, s minekutána meg telepedett és gazdaságra lépett többet vissza nem kívánczozott Lakni...”³⁵.

Ezek szerint mindhárom tanú vallomása megerősíteni látszik azt a tényt, mely szerint Simon Pál gyermekkorában került a Moson vármegyei Magyaróvárról Nagykállóba. Igaz – és erre Takács Péter egyetemi docens úr hívta fel a figyelmet –, ennek a három, idős nagykállói személynek a tanúvallomását nem kell feltétlenül „megfellebbezhetetlen igazságnak” tekintenünk.³⁶

Simon Pál foglalkozására nézve mészáros mester volt. A korabeli források ebben a tényben csaknem teljesen megegyeznek, néhány helyütt kiegészítve még azzal, hogy e mellett gazdálkodással is foglalkozott.³⁷

Simon Pál az 1760-as évek második felében kötött házasságot Hetesényi Zsuzsannával. Az esküvő pontos dátumát sajnos nem sikerült kideríteni, az azonban biztos, hogy helye nem Nagykállóban volt. Valószínűleg – az akkori szokásjognak megfelelően – az esküvőt a menyasszony lakóhelyén tartották meg.

A Nagy Pál-féle életrajz a menyasszonyról, mint „egy Úri háznál örökbe tartatott” személyről tesz említést.³⁸ A különböző irodalmi feldolgozások is ezt a tényt, azaz Hetesényi Zsuzsanna nemesi származását erősítik meg. A

³⁴ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 45. fol.

³⁵ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 45. fol.

³⁶ Takács 12. p.

³⁷ Nagy G. 1911. 389. p.; Nagy P. 5. p.; Harsányiné 88. p.

³⁸ Nagy P. 5. p.

genealógiai szakirodalom azonban sehol nem emlékezik meg Hetesényi nevű nemesi famíliáról. Kempelen Bélának a magyar nemesi családokról szóló hatalmas monográfiájában is csupán a Hetésy, valamint a Szabolcs vármegyében is birtokos Hetey családokról történik említés.³⁹ Megjegyzendő azonban, hogy Hetesényi Zsuzsanna neve többször is „*Hetesi*” formában szerepel a nagykállói római katolikus anyakönyvekben.⁴⁰ Igaz ugyan, hogy ezek a bejegyzések – egy kivételével – mindig „*Hetesényi*”-re lettek utólag átjavítva. Kérdés azonban, hogy ezekkel a későbbi javításokkal mi volt a cél. Egyszerűen csak helyesbítették a hibás vezetéknévét, vagy inkább jobban csengőbbre, „nemesibbre” hamisították át.

Simon Pál és Hetesényi Zsuzsanna házasságából – az anyakönyvek tanúsága szerint – összesen 11 gyermek származott. Azért hangsúlyozom, hogy ez a szám az anyakönyvek alapján lett megállapítva, mivel véleményem szerint az adatok között utólagos, azaz hamis bejegyzés is található.

A nagykállói latin nyelvű római katolikus anyakönyvek adatai szerint tehát Simon Pálnak és Hetesényi Zsuzsannának a következő gyermekei születtek, illetve keresztelek – az akkori anyakönyv-vezetési szabályokból kifolyólag csak az utóbbinak a dátuma lett feljegyezve – meg:

1. Simon János. Született Nagykállóban, megkeresztelték ugyanott, 1768. július 2-án. Keresztszülei Győrfi József és Fischer Mária voltak. A keresztség szentséget pedig Miklósi Ferenc esperes-plébános szolgáltatta ki.⁴¹

2. Simon Julianna. Született Nagykállóban, megkeresztelték ugyanott, 1769. szeptember 20-án. Keresztszülei Korniczki György és Fischer Mária

³⁹ Kempelen V. 47–48. p.

⁴⁰ MOL. X 2472. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 10. p., 11. p., 12. p., 15. p.

⁴¹ MOL. X 2472. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 10. p.

voltak. A keresztség szentséget pedig Miklósi Ferenc esperes-plébános szolgáltatta ki.⁴²

3. Simon Zsuzsanna. Született Nagykállóban, megkeresztelték ugyanott, 1770. január 25-én. Keresztszülei Kornyczki György és Fischer Mária voltak. Érdekes, hogy – a gyermekek közül egyedülként – az anyakönyv görög katolikus vallásúnak írja.⁴³

4. Simon József. Született Nagykállóban, megkeresztelték ugyanott, 1771. március 18-án. Keresztszülei Kornyczki György és Fehér (Fischer) Mária voltak. A keresztség szentséget pedig Rozgonyi Pál esperes-plébános szolgáltatta ki.⁴⁴

5. Simon Zsuzsanna. Született Nagykállóban, megkeresztelték ugyanott, 1773. április 29-én. Keresztszülei Kornyczki György és Fischer Mária voltak. A keresztség szentséget pedig Vetkóczki Ferenc káplán szolgáltatta ki.⁴⁵

6. Simon Anna. Született Nagykállóban, megkeresztelték ugyanott, 1774. július 21-én. Keresztszülei Fekete Gábor és Tündikné, Mária voltak. A keresztség szentséget pedig Horváth János káplán szolgáltatta ki.⁴⁶

7. Simon József. Született Nagykállóban, megkeresztelték ugyanott, 1777. február 18-án. Keresztszülei Kornyczki György és Fischer Mária voltak. A keresztség szentséget pedig Rozgonyi Pál esperes-plébános szolgáltatta ki.⁴⁷

⁴² MOL. X 2472. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 10. p.

⁴³ MOL. X 2472. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 11. p.

⁴⁴ MOL. X 2472. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 12. p.

⁴⁵ MOL. X 2472. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 15. p.

⁴⁶ MOL. X 2472. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 16. p.

⁴⁷ MOL. X 2472. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 19. p.

8. Simon András. Született Nagykállóban, megkeresztelték, ugyanott 1778. november 29-én. Keresztszülei Patay György és Pongrácz Katalin voltak. A keresztség szentséget pedig Rozgonyi Pál esperes-plébános szolgáltatta ki.⁴⁸

9. Simon Pál. Született Nagykállóban, megkeresztelték ugyanott, 1780. február 5-én. Keresztszülei Kiss László és Pongrácz Katalin voltak. A keresztség szentséget pedig Grafftsik János káplán szolgáltatta ki.⁴⁹

10. Simon Zsuzsanna. Született Nagykállóban, megkeresztelték ugyanott, 1782. január 12-én. Keresztszülei Fekete Gábor és Mituk Zsuzsanna voltak. A keresztség szentséget pedig Andrassy József káplán szolgáltatta ki.⁵⁰

11. Simon Anna. Született Nagykállóban, megkeresztelték ugyanott, 1785. április 28-án. Keresztszülei Fekete Gábor és Farkas Terézia voltak, a keresztség szentséget pedig Rozgonyi Pál esperes-plébános szolgáltatta ki.⁵¹

A nagykállói római katolikus egyház latin nyelvű halotti anyakönyveiben pedig a következő adatokat találhatjuk Simon Pál és Hetesényi Zsuzsanna gyermekeivel kapcsolatban:

- Simon Pál lánya, Zsuzsanna, elhunyt Nagykállóban, 1773. május 22-én, 3 hónapos korában.⁵²

- Simon József, elhunyt Nagykállóban, 1775. december 20-án, 3 éves korában.⁵³

⁴⁸ MOL. X 2472. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 23. p.

⁴⁹ MOL. X 2472. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 27. p.

⁵⁰ MOL. X 2472. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 33. p.

⁵¹ MOL. X 2472. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 40. p.

⁵² MOL. X 2472. Meghaltak anyakönyve. I. köt. 289. p.

- Anna, elhunyt Nagykállóban, 1776. szeptember 29-én, 2 éves korában.⁵⁴

- Anna, elhunyt Nagykállóban, 1776. október 21-én, 2 éves korában.⁵⁵

- Simon András, elhunyt Nagykállóban, 1778. december 1-jén, 6 napos korában.⁵⁶

- Simon Pál lánya, Anna, elhunyt Nagykállóban, 1787. február 2-án, 2 éves korában.⁵⁷

A fenti adatok közül hiányzik az első, az 1770-ben született Zsuzsanna halálozási dátuma, amely 1770 és 1773 között következhetett be. Az 1774-ben született Annának is gyermekkorában kellett meghalnia, mivel 1785-ben is született egy ilyen nevű gyermek. Valószínűleg valamelyik 1776-os bejegyzés – ahol nem szerepel családnév – az ő halálozási dátuma. A másodszülött Julianna is minden valószínűség szerint gyermekkorában hunyt el, hiszen róla sem tesznek említést a családtörténeti feljegyzések.

Kérdőjel még az 1780-ban született Pál személye is. Az ő neve szintén nem szerepel a genealógiai feldolgozásokban. Több forrás említi azonban Simonyi óbester öccseként Andrást, aki 1800. június 27-én, mint huszárkadét halt hősi halált bátyja oldalán a Neuburg-i csatában.⁵⁸ Valószínű tehát, hogy a csecsemőként elhunyt András neve mögött az 1780-ban született Pál személye bújik meg. De az is könnyen elképzelhető, hogy ez Simon András kadét egyáltalán nem állt semmilyen rokoni kapcsolatban Simonyi óbesterrel!

Ezek szerint a 11 gyermekből csupán hárman, az elsőszülött János, József és az 1782-ben született Zsuzsanna – esetleg még az előbb említett Pál

⁵³ MOL. X 2472. Meghaltak anyakönyve. I. köt. 290. p.

⁵⁴ MOL. X 2472. Meghaltak anyakönyve. I. köt. 291. p.

⁵⁵ MOL. X 2472. Meghaltak anyakönyve. I. köt. 291. p.

⁵⁶ MOL. X 2472. Meghaltak anyakönyve. I. köt. 296. p.

⁵⁷ MOL. X 2472. Meghaltak anyakönyve. I. köt. 312. p.

⁵⁸ Nagy G. 1912. 352. p.; Pallas 1109. p.

– élték meg a felnőttkort. Ez a három név szerepel egyébként a család történetével foglalkozó művekben is.⁵⁹

Mielőtt rátérnék a báró Simonyi család történetének talán egyik leghomályosabb fejezetére, azaz Simonyi óbester születési körülményeinek az ismertetésére, szeretnék egy pár szót ejteni a barbácsi Simon család Nagykállóban élt tagjairól.

A családfő, Simon Pál egyes források szerint 1790-ben hunyt el.⁶⁰ A nagykállói halotti anyakönyvek azonban erről az eseményről nem tesznek említés. Sajnálatos továbbá, hogy a fenti forrásanyagból hiányoznak az 1794 és 1802 közötti évek anyakönyvei. Valószínű tehát, hogy Simon Pál ezekben az években halt meg, hiszen nevével a XIX. században már nem találkozunk és elhunytára szinte biztos, hogy Nagykállóban került sor.

Hetesényi Zsuzsanna ugyancsak Nagykállóban halt meg, 1822. december 26-án, élete 76. évében. Neve mint „*Susanna Hetesényi vidua Pauli Simon*” szerepel a halálozási anyakönyvben.⁶¹

Az elsőszülött Simon Jánosról csupán annyit tudunk, hogy Nagykállóban hunyt el, 1853. március 21-én, élete 85. évében. A halotti anyakönyvben, mint „*Joannes Simonyi*” van bejegyezve.⁶² Temetésére másnap, március 22-én került sor Nagykállóban. A szertartást Hubert József helyi plébános végezte. Sajnos az anyakönyvi bejegyzésben a családi állapotáról nem esik szó. Az azonban bizonyos, hogy amennyiben nős volt, akkor családjával nem Nagykállóban élt, mivel az itteni anyakönyvekben róla és esetleges utódairól nem történik említés.

Végezetül emlékezzünk meg az 1782-ben született Zsuzsannáról, akinek neve többször is szerepel a nagykállói római katolikus anyakönyvekben. Először 1807. február 1-jén, amikor férjhez ment a 28 éves Huszák – esetleg Huszár – István református vallású, nőtlen, Nagykállóban

⁵⁹ Nagy G. 1911. 389. p.; Nagy I. X. 195. p.; Nagy P. 5. p.

⁶⁰ Nagy G. 1911. 389. p.

⁶¹ MOL. X 2472. Meghaltak anyakönyve. I. köt. 362. p.

⁶² MOL. X 2472. Meghaltak anyakönyve. II. köt. 165. p. 8. fsz.

lakó, vármegyei írnokhoz.⁶³ Másodszor 1832. július 7-én, amikor – mint 47 éves özvegyasszony – ismét házasságot kötött Nagykállóban.⁶⁴ A második férj a nálánál jóval fiatalabb, 32 éves Némethy József, római katolikus vallású, nőtlen, laskodi származású és Nagykállóban lakó nemesember volt.

Némethy József 1860. január 15-én halt meg Nagykállóban, élete 60. évében. Temetésére két nappal később, január 17-én került sor. A szertartást Perger János egri kanonok végezte.⁶⁵ Özvegye, Simon Zsuzsanna két évvel később, 1862. június 8-án hunyt el szintén Nagykállóban, élete 81. évében. Temetésére másnap, június 9-én került sor. A szertartást Tamás Imre helyi plébános végezte. Az elhunyt neve – bátyjáéhoz hasonlóan – Simonyiként, azaz mint „*Susanna Simonyi vidua Josephus Némethy*” lett bejegyezve az anyakönyvbe.⁶⁶

⁶³ MOL. X 2472. Házasultak anyakönyve. I. köt. 239. p.

⁶⁴ MOL. X 2472. Házasultak anyakönyve. I. köt. 266. p.

⁶⁵ MOL. X 2472. Meghaltak anyakönyve. II. köt. 194. p. 5. fsz.

⁶⁶ MOL. X 2472. Meghaltak anyakönyve. II. köt. 201. p. 24. fsz.

2. SIMONYI ÓBESTER SZÜLETÉSÉNEK KÉRDÉSE

Simonyi óbester születési idejének, illetve származásának a kérdése már a XX. század eleje óta foglalkoztatja a hazai történettudományt. A témáról 1904-ben, Kállay Ubul tollából jelent meg először egy írás a neves történelem segédtudományi szaklapban, a *Turulban*.⁶⁷ A cikkben azonban Kállay csupán a nagykállói római katolikus egyház anyakönyveinek adatait ismertette és nem tért ki a többi, ekkoriban már részben publikált lehetséges születési helyek és dátumok vizsgálatára.

Az óbester születésének problematikájáról azóta sem született összefoglaló és egyben e kérdésre megoldást keresni próbáló értekezés. A Simonyi-életrajzokban általában említést sem tesznek a lehetséges, más születési helyekről és évekről, hanem rendszerint egy, az adott szerző által hitelesnek vélt adatot közölnek.

Báró Simonyi Józseffel kapcsolatban – levéltári kutatásaim és a szóba jöhető irodalmi forrásanyag feldolgozása után – négy születési dátum és három születési hely neve merül fel. A forrásokban csupán egy adat egyezik meg mindenhol, az óbester vallása, amely mindenütt mint római katolikus van feltüntetve.

A dátumok a következők: 1770. április 8-a, 1771. március 18-a, 1773. március 18-a és 1777. február 18-a, a helységek pedig a Szabolcs vármegyei Nagykálló, a szintén Szabolcs vármegyei Tass (Nyírtass) és a Hajdú vármegyei Szoboszló (Hajdúszoboszló). Az fenti adatok több – összesen hat – variációban találhatók meg az általam feltárt forrásanyagban.

Első dátumként 1777. február 18-áról, illetve a hozzákapcsolódó helységről, Nagykállóról szeretnék szólni. A már ismertetett nagykállói anyakönyvi adatok szerint, Simon Pál és Hetesényi Zsuzsanna – második –

⁶⁷ Kállay U. 185–186. p.

József fia 1777. február 18-án nyerte el a keresztség szentségét. Ez a dátum szerepel a legtöbb Simonyi óbesterrel szóló publikációban is. Ezek sorát a már említett Nagy Pál-féle életrajz nyitja meg, ahol először közölték nyomtatásban ezt, a véleményem szerint – és más kutatók által is megkérdőjelezett – téves adatot. Nagy Pál írja: *„Simonyi József Zabolch vármegyében helyheztesztett Nagykálló Mezővárossában 1777-ik esztendőben, Februáris holnap 18-dik napján született...”*⁶⁸.

Az 1777-es dátumot minden valószínűség szerint magától Simonyi óbesterrel hallhatta a szerző. Az 1819-óta megjelent Simonyi-életrajzok és genealógiai munkák nagy része pedig innen, a Nagy Pál-féle könyvből vette át az óbester születési adatát.⁶⁹

Ezt a dátumot alátámasztó levéltári forrás – a nagykállói anyakönyvi bejegyzésen kívül – azonban csupán egy áll a rendelkezésünkre. Ez, báró Simonyi József 1822-ben, Bécsben kelt házasságlevele, melyben a vőlegényt 45 évesnek mondják, tehát e szerint 1777 körül kellett születnie.⁷⁰ Talán az óbester „fiatalításának” is itt kereshetjük a magyarázatát. Az anyakönyv adatai szerint ugyanis a menyasszony mindössze 18 éves volt, azaz a vőlegénynél – még így, a téves adattal is – 27 évvel fiatalabb.

Érdekes levéltári forrásként kell megemlítenünk Simonyi óbester keresztleveleének, 1817. január 24-én, szendrői Kovács Ferenc főesperes, nagykállói plébános által kiállított másolatát.⁷¹ A dokumentum szövege ugyanis nem teljesen egyezik meg az eredeti anyakönyvbe bejegyzettekkel.

A nagykállói római katolikus egyház anyakönyvében ez áll az 1777. február 18-i kereszteleés alatt: *„Josephus”*, *„Paulus Simon et Susanna Hetesényi”* fia, római katolikus vallású, született Nagykállóban. Megkeresztelte Rozgonyi Pál esperes-plébános. Keresztszülei Kornyczki György és Fischer Mária voltak.⁷²

⁶⁸ Nagy P. 5. p.

⁶⁹ Kempelen IX. 371. p.; Nagy I. X. 201. p.; MÉL 632. p.; MNZs 424. p.; Márki 511., 707. p.

⁷⁰ DpStSW. Trauungsbuch. Tom. 85/a. Fol. 136.

⁷¹ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 2–4. fol.

⁷² MOL. X 2472. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 19. p.

Ezzel szemben az 1817-ben kelt másolatban az édesapát, mint „*Notarietate Publica Nobilis Paulus Simon*” tüntették fel.⁷³ Tehát a dokumentumot kiállító plébános a kivonatba bele írta a nemesi jogállásra utaló szavakat, amit pedig egyetlen gyermeknél sem jegyeztek fel a nagykállói anyakönyvekben.

A fenti források ellenére szinte teljes bizonyossággal kijelenthetem, hogy Simonyi óbester nem 1777. február 18-án született. Ezen ténymegállapítás a következő érveken alapul:

Simon József 1782 és 1785 között a debreceni piarista gimnázium tanulója volt. Az 1782/1783. tanévben az első grammatista – valójában principista – osztály, az 1783/1784. tanévben a második grammatista, az 1784/1785. tanévben pedig harmadik grammatista osztály diákja volt. A gimnázium anyakönyve szerint ez a „*Joseph. Simon*” nevű, magyar nemzetiségű, nemesi jogállású, Szabolcs vármegyei, nagykállói illetőségű diák 1782/1783-ban 11 esztendő, 1783/1784-ben pedig 12 esztendő volt.⁷⁴ Amennyiben tehát az 1777-es születési évvel számolnánk, akkor az óbesternek 1782-ben még csupán öt évesnek kellett volna lennie és így nem járhatott volna ebben az iskolába.

És, hogy a fenti debreceni iskolai bejegyzések bizonyosan a „mi” Simonyi óbesterünkre vonatkoznak, azt az is bizonyítja, hogy a gimnázium 1782/1783. évi törzskönyvében olvashatunk egy „*Joan. Simon*” nevű, magyar nemzetiségű, nemesi jogállású, Szabolcs vármegyei nagykállói illetőségű, 13 éves diákról is.⁷⁵ Az óbester János bátyja pedig 1768-ban született és 1782-ben valóban 13/14 éves volt.

⁷³ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 2–3. fol.

⁷⁴ HBML. VIII. 51. a. 23. köt. Catalogus juventutis gymnasium Debrecinense Scholarum Piarum frequentantis (1778–1811).

⁷⁵ HBML. VIII. 51. a. 23. köt. Catalogus juventutis gymnasium Debrecinense Scholarum Piarum frequentantis (1778–1811).

Simonyi óbester egyébként – már az irodalmi források szerint – a gimnázium negyedik osztályát, az 1785/1786-es tanévben Nagykárolyban végezte el, majd az ötödik osztályt 1786-ban a pesti piarista gimnáziumban kezdte el. Ez utóbbi helyen azonban félbehagyta a tanulmányait és beállt először mészáros inasnak, majd katonának.⁷⁶ Igen ám, de a pesti piarista gimnázium anyakönyveiben nem szerepel Simon József neve.⁷⁷ Így, valószínűleg Simonyi soha nem is járt, illetve iratkozott be oda.

Egy másik arra utaló levéltári bizonyítékot, hogy az 1777-es dátum nem helytálló, a bécsi Hadilevéltár és budapesti Hadtörténelmi Levéltár dokumentumai között sikerült fellelnem. A császári-királyi hadsereg tisztjeiről vezetett katonai törzskönyvi lap – németül Grundbuchsblatt – adatai szerint, báró Simonyi – akkor még Simon – József 1787. november 28-án lett besorozva a 8. számú Wurmser huszárezredbe, mely időponttól kezdve megszakítás nélkül szolgált az 1832. évig.⁷⁸ Ezek szerint mindössze 10 éves lett volna, amikor megkezdte a katonai szolgálatát. Természetesen ezt még a XVIII. században is abszurdumnak tekinthetjük.

Báró Simonyi József tehát élete során több helyen is valótlan születési dátumot adott meg. Hogy mi lehet ennek a magyarázata, arra teljesen bizonyos választ sajnos ez idáig nem sikerült találnom.

Itt csupán azt szeretném leszögezni, hogy a nagykállói római katolikus egyház anyakönyveiben, az „első” József 1775. december 20-ára bejegyzett halálozási, illetve a „második” József 1777. február 18-ára bejegyzett keresztelési adata véleményem szerint utólag lett beírva, tehát hamisítvány.⁷⁹ Ezen feltételezésemet az eredeti anyakönyvekben való kutatással próbáltam ellenőrizni. A dokumentumok alapos átvizsgálása után pedig a következőket sikerült megállapítanom:

⁷⁶ Csohány 118. p.; Nagy G., 1911. 390. p.

⁷⁷ PRMTKL. III. 12. Beiratkozási és osztályzati könyvek (1777/78–1949/1950). 12. köt.

⁷⁸ HL. VII. 228. Grundbuchsblatt von Joseph Baron Simonyi. 1. fol.; KA. Gbb. 4. HR. Abgkl. II. Heft 1/70. Fol. 1.

⁷⁹ MOL. X 2472. Meghaltak anyakönyve. I. köt. 290. p.; MOL. X 2472. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 19. p.

Az 1775-ös halálozási adatot az oldal aljára vezették be. Teljesen eltérő írással íródott, mint a többi – az ebben az évtizedekben készült – bejegyzés, hasonló írás sehol sem található az anyakönyvben. Nincs feltüntetve sem az apa, sem az anya neve. Az 1777-es keresztelési adat pedig az év első bejegyzése, közvetlenül az 1778. év utolsó dátuma után. Így itt is lehetséges volt egy utólagos beírást odahamisítani.

Az igazsághoz tartozik azonban és ezért itt kell megemlítenem, hogy a nagykállói anyakönyvekben a Simon család bejegyzéseivel kapcsolatban más „hibákat” is fel lehet fedezni. Az egyik ilyen, a második és harmadik gyermek születése közötti, mindössze 4 hónapos különbség. Julianna ugyanis 1769. szeptember 20-án, míg Zsuzsanna húga 1770. január 25-én lett megkeresztelve. Ilyen csekély születési különbségre csak az lehetne a magyarázat, ha mondjuk Juliannát jóval a születése után keresztelték volna meg. A XVIII. században azonban még nem volt divatban az a szokás, hogy a gyermekek több hónappal, esetleg évvel a születésük után részesüljenek a keresztség szentségében. Továbbá meg kell azt is állapítanunk, hogy a nagykállói római katolikus egyház anyakönyveit ezekben az évtizedekben – a XVIII. század második felében – igen hiányosan vezették. Több utólagos bejegyzés került bele, hónapok tolódtak el és sok adat hiányzik az egyes személyeknél.⁸⁰

Jogosan merülhet fel a kérdés, hogy Simonyi óbester esetleg nem Simon Pál és Hetesényi Zsuzsanna gyermeke volt. Ebben az esetben talán megmagyarázható lenne a többi, az 1770-es és 1773-as születési évek, illetve a tassi, és szoboszlói származás elmélete is. Le kell azonban szögeznünk, hogy az óbester – véleményem szerint – minden kétséget kizárólag a barbácsi Simon családból származik és mint Simon Pál és Hetesényi Zsuzsanna fia jött a világra. Erre kétségtelen bizonyítékul szolgál az a – már említett – Szabolcs vármegye által, 1822. május 13-án kiadott okirat, amelyben Simon Pál családjáról így nyilatkozik az egyik szavahihető nagykállói tanú, nemes Jeney János: *„...meg házasodván, és itt jó gazdává lévén, holta Napjáig itt*

⁸⁰ MOL. X 2472. Kereszteltek anyakönyve.

*Lakott, és két Fiai maradtak ugymint Báró Simonyi József Obester Ur, és Simon János Urak...*⁸¹.

Ugyancsak ebben a dokumentum olvashatjuk, hogy Szabolcs vármegye közönsége elfogadta a báró Simonyi József folyamodványában leírtakat, valamint az ezt megerősítő három tanúkihallgatási jegyzőkönyvet és az óbester elismerte nemes Simon Pál néhai nagykállói lakos fiának.⁸²

A nagykállói Simon családból való származás bizonyítéka még az óbester két testvérének, Simon Jánosnak és Némethyné Simon Zsuzsannának a halotti anyakönyvi bejegyzése, valamint a Simon Zsuzsanna második, Némethy Józseffel kötött házasságáról szóló anyakönyvi forrás, melyekben mindketten „*Simonyi*” vezetéknév alatt szerepelnek.⁸³

Tény továbbá, hogy Némethy József és neje, Simon Zsuzsanna voltak Simonyi óbester unokájának, Moritz Hertweck von Haueneberstein és báró Simonyi Katalin lányának, Leontinának a keresztszülei. Az Aradon, 1845. október 1-jén született gyermek keresztelési anyakönyvi bejegyzésében ugyanis keresztszülőként „*Joseph Némethy Advocat und Assessor*” és „*Susanna Némethy geboren Simonyi de Barbatsi*” van feltüntetve.⁸⁴

Az egyik legősibb Szabolcs vármegyei földbirtokos családból és szintén Nagykállóból származó Kállay Ubul pedig a következőket írja Simon Zsuzsannáról: „*Ezen Némethynéről Nagy-Kállóban mindenki úgy tudta és tudja, hogy Simonyi óbesternek édes nővére volt, ki a vitéz ezredestől mesés ékszereket kapott ajándékba.*”⁸⁵.

További bizonyítéknak tekinthetjük még azt a tényt is, hogy 1819-ben, amikor megjelent a Nagy Pál-féle életrajz, még igen sokan élhettek Nagykállóban olyanok, akiknek módjában állt volna megcáfolniuk a Simonyi

⁸¹ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 45. fol.

⁸² MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 46. fol.

⁸³ MOL. X 2472. Meghaltak anyakönyve. II. köt. 165. p. 8. fsz. és 201. p. 24. fsz.; MOL. X 2472. Házasultak anyakönyve. I. köt. 266. p.

⁸⁴ KA. Taufb. 2. UR. Bd. 1830–1852. Fol. 60.

⁸⁵ Kállay U. 186. p.

óbester születéséről és családjáról a könyvben leírtakat. Erre azonban sem akkor, sem később nem került sor.

Az is igazolni látszik a fenti tény, hogy Nagykállóban, a Bátori út 2. szám alatti háromemeletes ház – melynek a helyén álló épületet az 1970-es években bontották le⁸⁶ – falán két emléktábla van elhelyezve. Az egyik – Istók János budapesti szobrász Simonyi óbesterrel készített domborműjével díszített – táblán a következő felirat olvasható:

*EBBEN A HÁZBAN SZÜLETETT
BARBÁCSI ÉS VITÉZVÁRI
BÁRÓ SIMONYI JÓZSEF
HUSZÁRÓBESTER,
A NAPÓLEONI HÁBORÚK HŐSE
A MÁRIA TERÉZIA – REND LOVAGJA,
A LEGVITÉZEBB HUSZÁR EMLÉKÉRE
HALÁLÁNAK 100-IK ÉVFORDULÓJÁN, 1932-BEN
ÁLLÍTOTTA NAGYKÁLLÓ KÖZÖNSÉGE.*

a mellette lévő, kisebb táblán pedig csupán ennyi áll:

*EZEN A HELYEN ÁLLT
SIMONYI ÓBESTER
SZÜLŐHÁZA*

A nagykállói szájhagyomány szerint volt még egy korábbi emléktábla is, amelyet az óbester életében avattak fel, ám amikor börtönbe került, majd meghalt a márványtáblát a földre tették és egy vaskályhát helyeztek rá. Ennek bizonyítéka, hogy közel száz évvel később, 1928–1929 táján, a házban berendezett Vörös Kör kocsmá padlózásakor előkerült egy kőtöredék, melyen ez állt: „...e házban született...”.⁸⁷

⁸⁶ Entz 111. p.; Harsányi 36. p.

⁸⁷ Harsányiné 89. p.; Harsányi 36. p.

Ezen, fentebb említett történeti emlékeknél, mint ritkaságot kell megemlítenünk, hogy a szülőházak falán elhelyezett emléktáblákon általában szerepel a születés dátuma is. Itt ez, az ismert okokból elmaradt. Azt azonban mindenképpen alátámasztani látszik a tábláknak már a pusztasága is, hogy Simonyi óbester valóban itt, Nagykállóban született.

Miután – véleményem szerint – teljes bizonyossággal sikerült megállapítanunk, hogy báró Simonyi József a nemes barbácsi Simon családból származott és nem 1777-ben született, térjünk rá a felmerülő – már említett – többi születési dátumra.

Több katonai témájú okiratban olvashatjuk azt, hogy báró Simonyi József ezredes a Hajdú vármegyei Szoboszlón született, 1770-ben. Ezek az iratok igen fontos és megbízható dokumentumoknak tűnnek, de téves adatok természetesen itt is elképzelhetők.

Megemlíteném például gróf Széchenyi István egyik hasonló témájú katonai okiratát, ahol „a legnagyobb magyar” születési helyeként Csokonya, idejeként pedig az 1792-es év van feljegyezve. Széchenyi azonban Bécsben született, 1791. szeptember 21-én.⁸⁸

Nem mellékes tény továbbá, hogy ezek a katonai iratok egymásra épülnek és egy esetleges első tévedés, elírás továbbiakat indukálhatott.

Az 1770-es születési évet és a szoboszlói születési helyet tartalmazó dokumentumok közül a két legfontosabb Simonyi óbester katonai törzskönyvi lapja, ahol születési adatként a következők szerepelnek a „*Joseph Baron Simonyi*” név alatt: „*Geburts-Ort: Szoboszlo, Geburts-Bezirk: Hajduken Stadt, Geburts-Comitat: Hajduken District, Geburts-Land: Ungarn, Geburts-Jahr: 1770., Religion: kath.*”⁸⁹. Valamint a 4. számú huszárezred

⁸⁸ Ács 7–9. p.

⁸⁹ HL. VII. 228. Grundbuchsblatt von Joseph Baron Simonyi. 1. fol.; KA. Gbb. 4. HR. Abgkl. II. Heft 1/70. Fol. 1.

1820. évi mustralistája, ahol Simonyi ezredes 50 évesnek tüntetik fel és születési helyként szintén Hajdúszoboszlót adják meg.⁹⁰

Egy kicsit eltér a fenti forrásoktól az óbester utolsó, 1830. október 10-én kiállított minősítési lapja, ahol „*Obersten Freyherrn Joseph Simonyi de Vitézvár*” születési adatai így szólnak: „*Ist am 8. April 1770 zu Nagy Kaló, Szaboltszer Komitat in Ungarn geboren*”⁹¹. Itt tehát szerepel a teljes születési dátum – 1770. április 8. – is, ellenben a születési hely nem Hajdúszoboszló, hanem Nagykálló.

Ez a dátum szerepel egyébként a Katonai Mária Terézia Rend – vagy a legújabb hazai terminológia szerint: Mária Terézia Katonai Rend – lovagjairól vezetett nyilvántartásban is, de ott születési helyként Szoboszló van megadva.⁹²

A császári és királyi 4. számú huszárezred történetéről – melynek egy időben Simonyi volt a parancsnoka – írt monográfia pedig szintén 1770-et és Hajdúszoboszlót adja meg az óbester születési adataiként.⁹³

Utánanézve ennek a hajdúszoboszlói „nyomnak”, teljes bizonyossággal megállapíthatjuk, hogy Simonyi óbester semmiképpen sem születhetett a nevezett helységben. A hajdúszoboszlói római katolikus egyházközség ugyanis csak 1775-ben kezdte meg működését és e dátum előtt katolikusok nem is éltek a városban.⁹⁴

Felmerülhet az a gondolat is, hogy a család abban az időben talán református vallású lett volna. A hajdúszoboszlói református egyház keresztelési anyakönyveiben, 1770 és 1780 között azonban nem szerepel Simon József nevű személy.⁹⁵

⁹⁰ KA. Mustlist. 4. HR. 1820.

⁹¹ HL. VII. 228. Conduite Beschreibung von Freyherrn Joseph Simonyi von Vitézvár, 1830. 1. fol.

⁹² Hirtenfeld 738. p.; Rendjelek 224–225. p.

⁹³ Amon, 1903. 470. p.

⁹⁴ Soós 468. p.; Varga Béla plébános írásbeli közlése.

⁹⁵ MOL. X 3523. Kereszteltek anyakönyve.

Simonyi óbester esetleges születési dátumaként az 1773. március 18-át kell harmadikként megemlítenünk. Ez az adat igen érdekes és homályos pontja a „születési évkérdésnek”. Fenti dátum ugyanis a Simonyi halála előtti utolsó évben került először közlésre. Ez a dokumentum az óbester 1831. március 26-án kelt haditörvényszéki ítélete, ahol az okirat az elítéltet 58 évesnek és nagykállói születésűnek mondja.⁹⁶

Ennek a forrásnak szinte folytatása Simonyi óbester halotti anyakönyvi kivonata, amelyben az Aradon, 1832. augusztus 23-án elhunyt bárót 59 évesnek és szintén nagykállói születésűnek írja.⁹⁷ A két dokumentum szerint tehát Nagykovácsiban, 1773-ban kellett volna születnie. Ebben az évben Simon Pálnak valóban született egy gyermeke Nagykovácsiban, de azt Zsuzsannának hívták és április 29-én lett megkeresztelve.⁹⁸

Ezt az évet támasztja még alá a budapesti családi sírbolton olvasható felirat szövege is, mely szerint báró Simonyi József 1773. március 18-án született. A Nemzeti Sírkert halottainak nyilvántartásában pedig szintén azt olvashatjuk, mint a halotti anyakönyvben, azaz Simonyi óbester élete 59. esztendejében hunyt el.⁹⁹ Hogyan és miért született meg ez az 1773-as dátum, nem tudjuk. Érdekes egybeesés azonban, hogy a hónap és a nap megegyezik a nagykovácsi anyakönyvben szereplő „első”, 1771-ben megkeresztelt Simon József születési adataival.

Simonyi óbester lehetséges születési időpontjaként utoljára az 1771. március 18-i dátumot kell megemlítenünk. Ez az adat a nagykovácsi római katolikus egyház keresztelési anyakönyvében szerepel. A bejegyzés a következőképpen szól: „*Josephus*”, „*Paulus Simon et Susanna Hetesényi*” fia, római katolikus vallású, született Nagykovácsiban. Megkeresztelte Rozgonyi Pál

⁹⁶ Csonkaréti 708. p.

⁹⁷ KA. Sterbb. G. Arad. Bd. 924.; Werler hagyaték. Ex-offo-Sterberegisterextrakt von Joseph Simonyi de Vitézvári (Arad, 1908. augusztus 23).

⁹⁸ MOL. X 2472. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 15. p.

⁹⁹ NS. Sírbolt kv. I. köt. 91. p.

esperes-plébános. Keresztszülei Kornyczki György és Fehér – korábban Fischer volt beírva, de át lett javítva – Mária voltak.¹⁰⁰

Érdekes „egyezésnek” tűnik, hogy az 1771-ben és az 1777-ben született Simon Józsefnek ugyanazok a személyek voltak a keresztszülei és a kereszttség szentséget is ugyanaz a pap szolgáltatta ki számukra.

Miután tisztáztuk, hogy az 1777-es keresztelési és az 1775-ös halálozási bejegyzés valószínűleg hamis, így nem marad más verzió számunkra, mint hogy elfogadjuk a fenti dátumot Simonyi József valószínű születési adatának. Simonyi óbester tehát ezen a napon – 1771. március 18-án – részesült a kereszttség szentségében, mint a nagykállói Simon Pál és Hetesényi Zsuzsanna gyermeke.

Meglepő azonban, hogy ez az adat – az 1777-es születési évvel szemben – leginkább csak a XXI. századtól lett publikálva¹⁰¹ és tudomásom szerint levéltári forrás sem emlékezik meg róla.

Végezetül meg kell még említenünk egy olyan feldolgozást is, amely ugyan elfogadja az 1771. március 18-i dátumot, de a születés helyét nem Nagykállóra, hanem a közeli Tassra teszi.¹⁰² Utánanézzve ennek a „nyomnak” is, meg kellett állapítanom, hogy sem a nyírtassi római katolikus, sem az ottani görög katolikus egyház keresztelési anyakönyveiben nem található semmiféle, erre a tényre utaló bejegyzés.¹⁰³

Továbbá átnéztem még a nagykállói görög katolikus és református egyházak anyakönyveit is, de 1770 és 1780 között egyik helyen sem történt a Simon családdal kapcsolatos bejegyzés.¹⁰⁴

¹⁰⁰ MOL. X 2472. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 12. p.

¹⁰¹ MN1 84. p.; Mónus 423. p.; ÚMÉL 1165. p.; etc.

¹⁰² Borovszky, 1900. 547. p.

¹⁰³ MOL. X 2481. Kereszteltek anyakönyve; MOL. X 6372. Kereszteltek anyakönyve.

¹⁰⁴ MOL. X 6353. Kereszteltek anyakönyve; MOL. X 3708. Kereszteltek anyakönyve.

II.
SIMONYI ÓBESTER ÉLETE

1. SIMONYI ÓBESTER KATONAI PÁLYAFUTÁSA

A XVIII. században jelentős változások bekövetkeztének lehetünk tanúi a császári hadsereg összetételével kapcsolatban. Az Oszmán Birodalom uralma alóli felszabadulás eredményező háborútól kezdődően a Napóleon ellen a Habsburg-dinasztia által vezetett háborúkig bezárólag terjedő néhány évtizedet felölelő időszakban ugrásszerűen megnőtt a Magyarország területéről besorozott katonák száma. A császári – a közjogi berendezkedésben bekövetkezett változásnak megfelelően 1745-től kezdődően császári-királyi – hadseregben egy évszázad alatt mintegy tízszeresére (17440 főről 181060 főre) nőtt a magyarországi, egy időben szolgálatot teljesítő katonák száma.¹⁰⁵

A fenti tény következményeként a magyar katonáknak sokkal nagyobb számban nyílt lehetőségük arra, hogy tisztként szolgáljanak a hadsereg kötelékében. Tekintettel arra, hogy ilyen jelentős mértékben megnőtt a Magyarországról besorozott katonák száma, közülük sokak számára megnyílt az út, hogy a császári hadseregben a ranglétrán egyre feljebb és feljebb emelkedjenek, méghozzá olyan magasságokba, amelyek korábban szinte elképzelhetetlenek voltak. A közlegények összetételében bekövetkezett ilyen jelentős változás nyomán tehát egy vákuum keletkezett a császári hadsereg tisztikarában. Ez a folyamat egy rendkívül nagymértékű társadalmi mobilitás előtt nyitotta meg az utat. A császári hadseregbe besorozott közlegényeknek reális esélyük nyílt arra, hogy karriert fussanak be abban a regimentben, mely korábban nem engedte meg számukra – vagy legfeljebb kivételes esetekben –, hogy a magasabb rendfokozatok birtokosai lehessenek. A szegény sorban felnőtt, vagyontalan, a társadalmi ranglétra alján elhelyezkedő családok gyermekei eljutottak odáig, hogy magas rangú tisztek

¹⁰⁵ Zachar, 2000. 183. p.; Zachar, 2001. 41. p.

váljanak belőlük, nemesi rangot, társadalmi reputációt és vagyont szerezve a társadalom elitjéhez tartozzanak.¹⁰⁶

A következő részben tehát bemutatásra kerül Simonyi őbesternek, ennek a kivételes bátorságú katonának a pályafutása. Látni fogjuk, milyen sikeresen használta ki a korszak hadseregének összetételében bekövetkezett változásokat, illetve mennyire megérdemelten tüntette ki az utókor a „legvitézebb huszár” jelzővel.

Simonyi – ekkor még Simon – József hadseregbeli karrierjének kezdete is szimbolizálja a kor hadseregében megvalósuló társadalmi mobilitást, melyről a korábbiakban szó esett. A pályafutás kezdete sorsszerűen összekapcsolódik édesapja foglalkozásával. Simonyi mindössze tizenhat éves volt, amikor édesapja megbízásából Kecskeméten egy mészáros kollégánál dolgozott legényként. Innen látogatott haza, amikor útközben, Debrecenben értesült arról, hogy toborzás folyik a császári-királyi Wurmser huszárezred részére.¹⁰⁷

A hajdúvárosok ugyanis két századból álló osztályt ajánlottak fel és az ezek részére történő toborzást volt olyan hatással az ifjúra, hogy – *„a foglalkozás nélküli, nőtlen és katolikus vallású ifjú, foglaló és szerződés nélkül, a rendek által állítottan”* – 1787. november 28-án jelentkezett közhuszárnak a császári-királyi 8. számú Wurmser huszárezredbe.¹⁰⁸

Az újonc kiképzésére Pécssett került sor, ahonnan Zimony térségébe került. Ennek oka az volt, hogy a bécsi udvar itt állomásoztatta a Wurmser huszárokat a török ellenes katonai fellépés keretében. A frissen kiképzett közhuszár első bevetésére 1788. március 7-én került sor, ekkor Besanyánál

¹⁰⁶ Zachar, 2001. 41–42. p.

¹⁰⁷ Amon, 1880. 264. p.; Nagy G., 1911. 395. p.; Zachar, 2001. 44. p.

¹⁰⁸ HL. VII. 228. Grundbuchsblatt von Joseph Baron Simonyi. 1. fol.; KA. Gbb. 4. HR. Abgkl. II. Heft 1/70. Fol. 1.

kellett egységével helytállnia, majd a következő hónapban részt vett Sabác elfoglalásában is.¹⁰⁹

Szintén Besanya volt a helyszíne az ifjú katona első sebesülésének. A „vérkeresztséget” Simonyi itt szerezte 1788. november 23-án úgy, hogy tapasztaltabb társai intésének ellenére rárontott egy török katonára, akit ugyan sikerült kiütnie nyergéből, azonban egy másik török megsebesítette a fiatal huszárt a fején és az arcán. Simonyit társai mentették ki a harcterről, majd ezt követően hadiispotályba szállították.¹¹⁰

Kiss Károly, napóleoni idők hadikrónikása Simonyi „vérkeresztségéről” – nem kizárt, hogy magának az óbesternek az elmondása alapján – a következőket írta: *„... Simonyira egy dzsidás török rohant, a huszár teste gyors fordulásával mellőzte el kétszer a halát okozható döfést, mind kétszer pisztolyát reá lőtte, de a török sértetlen maradt, harmadik rohanyt tész az ozmánli, a dzsida hegye már Simonyi mellét éré, midőn ez a kilőtt pisztolyt oly erővel sújtja a török fejéhez, hogy ez elszédülve omlik le a lováról, s a földön az öszveszorult lovak által öszvetipratott. Alig szabadult meg Simonyi egy veszélytől, nyomban másikba esék. Egy ragyogó aga erős karjaival szörnyen dulta a huszársort, jó damaszk vasa sok magyar főt szelt, nyerítve hordta őt böszült arabsmén a magyarok között. Simonyihoz juta, ki éppen akkor sújtá le ellenét lováról, a bátor ifjú nem rettent meg a vitéz töröktől, szembeszáll vele, karddal vagdalkoznak egymás ellen, állhatatosan védi magát a huszár, annál inkább agyarkodik ellene a török, de nem férhet testéhez, míg vége az aga lovának egy mesterséges fordulásával Simonyi baloldalához fér, arcul csapja vasával, csákóját széthasítja, és fülénél öt ujjnyi sebet szel. Elkerülhetetlen veszélyben forgott itt Simonyi élte; de még jókor mellé ugratott két huszár védelmébe vette, a török összeaprítva hullott le a lováról, Simonyit vérbe borulva vitték ki a csatazavarból.”*¹¹¹

¹⁰⁹ Nagy G., 1911. 519.; Zachar, 2001. 44. p.

¹¹⁰ Nagy G., 1911. 519–520. p.; Zachar, 2001. 44–45. p.

¹¹¹ Kiss 183–184. p.

Simonyi a felépülése után, 1789 tavaszán ismét harcba szállt a bánsági Deliblátnál, Fehértemplomnál, illetve Új-Palánkánál. Majd ősszel újabb harci cselekményekre került sor Nándorfehérvárnál, ahová a Wurmser huszárokat a város ostromgyűrűjének külső biztosítására vezényelték oda.¹¹²

Ez a hadjárat azért is különösen jelentős Simonyi katonai pályafutása szempontjából, mert a leendő óbester ebben az időben tette első tanúbizonyságát kivételes bátorságának, mely az egész katonai pályájára jellemző lesz a későbbi harcok során.

A harctéren mutatott hősi helytállása nem maradt észrevétlen felettesei előtt sem, akik azzal honorálták harctéri sikereit, hogy az 1789 július 19-én alapított Ezüst Katonai Emlék- és Érdemérmét, vagy más néven Érdempénzt – melynek a hivatalos megnevezése 1809-ben Ezüst Vitézségi Érem lett¹¹³ – adományozták neki, illetve félhavi rendkívüli zsoldot is kapott.¹¹⁴

Ami azonban ennél is fontosabb volt az előmenetele szempontjából, hogy 1790. április 1-jén vicetizedessé, azaz altizedelssé – vagy a korabeli szóhasználattal élve, vicekáplárrá, vagy alkáplárrá – léptették elő.¹¹⁵

A Nagy Francia Forradalom hatására az Osztrák-Németalföldön egy elszakadást célzó felkelés tört ki a vallon lakosság körében. Emiatt a leendő vicetizedest – hiszen előléptetésére csak áprilisban fog sor kerülni – már az 1790-es év legelején, Győrből nyugatabbra vezényelték az újonnan felállításra került sziléziai-morvaországi hadsereghez. Egysége 1790 áprilisában érkezett meg Németalföldre, ahol rögtön bekapcsolódtak a Lüttich környéki harcokba és sikeresen visszaverték az ellenség támadását.

¹¹² Zachar, 2001. 45. p.

¹¹³ Bodrogi-M-Z. 42–43. p.

¹¹⁴ Amon, 1880. 285. p.; Zachar, 2001. 45. p.

¹¹⁵ HL. VII. 228. Grundbuchsblatt von Joseph Baron Simonyi. 2. fol.; KA. Gbb. 4. HR. Abgkl. II. Heft 1/70. Fol. 1.

Simonyi azonban ezekben a harci cselekményekben családi okok miatt nem tudott részt venni.¹¹⁶

Egyes irodalmi források szerint ugyanis – már miután megérkezett állomáshelyére – kézhez kapta a tragikus hírt, miszerint az édesapja, Simon Pál elhalálozott. A haláleset miatt Simonyi hazatért és a néhány hónapig tartó eltávozását a családi házban, Nagykállóban töltötte.¹¹⁷

A császári vezetés a következő hónapokban már a Franciaország elleni koalíciós háborúra készült és ez kihatással volt a vicetizedes életére is. Ennek a koalíciós készülődésnek a része volt az is, hogy a Wurmser huszárezredet a katonai vezetés a németországi hadsereghez vezényelte. Simonyi és katonatársai 1792 nyarán, egész pontosan július 12-én foglalták el azt a területet, ahova irányították őket. A katonai vezetés parancsának megfelelően a Rajna menti Schwetzingenbe kerültek és itt várták a további parancsokat, illetve a hadjárat kezdetét.¹¹⁸

Végül, 1792. augusztus 1-jén Simonyi és ezrede megindultak – a Waldsheim, Dudenhofen, Lingenfeld, Rühlsheim, Knittelsheim útvonalon – Franciaország irányába, ahol a hónap végén, egy felderítő portya során szembetalálkoztak egy francia huszár előőrssel. Simonyit tizenhat huszártársa kísérte, míg az ellenfél katonái mintegy négyszeres túlerőben voltak velük szemben. A vicetizedes ismét olyan magatartásról tett tanúbizonyságot, amellyel a korábbiak során már találkozhattunk. Ő ugyanis felvette a harcot a többszörös túlerőben lévő franciákkal szemben. Parancsnokuk életét személyesen oltotta ki, lovakat és túszoikat zsákmányolt és ráadásul meg is sebesült.¹¹⁹

A hadtörténeti szakirodalom szerint ezen alkalommal is elismeréssel díjazták az előjárói a példátlan bátorságát és második alkalommal is neki

¹¹⁶ Nagy G., 1911. 521- p., Zachar, 2001. 45. p.

¹¹⁷ Nagy G., 1911. 522. p.; Zachar, 2001. 45. p.

¹¹⁸ Nagy G., 1911. 523. p., Zachar, 2001. 46 .p.

¹¹⁹ Amon, 1880. 306. p.; Nagy G., 1911. 524.p.; Zachar, 2001. 46. p.

adományozták az Ezüst Érdempénz kitüntetést.¹²⁰ A magyarországi falerisztika legkiemelkedőbb szakértőjének, dr. Pandula Attilának a véleménye szerint azonban ezt a kitüntetést csak egyetlen egyszer lehetett elnyerni!¹²¹

A következő időszak nem bővelkedett jelentős katonai műveletekben, stratégiai feladatokban. Neki és katonatársainak nem kellett kulcsfontosságú pontokat biztosítaniuk, ellenséges erőkkel megütközniük. A harci cselekmények hiányában Simonyiék egyetlen említésre méltó tette az ebben a térségben – Trier, Verdun, Clermont, Metz, Mainz, Kreutzenach körzetében – lezajlott portyák voltak. Kiemelésre érdemes ezen portyák közül az, amely során olyan hevesen üldöztek egy ellenséges alakulatot, hogy ennek során Homburg városába is betörték. A városból zsákmánnyal, köztük lovakkal tértek vissza.¹²²

A portyázó sorozatból egyik másik is említésre érdemes. Az 1793. év vége felé, november hónapban Trier mellett volt a huszárok szállása, akik innen indultak portyáikra. Az egyik ilyen alkalommal Zweibrückenben Simonyi és társai foglyul ejtettek egy ellenséges előőrsöt.¹²³

Ezt a cselekményt felettesei ismét egy előléptetéssel honorálták és Simonyit 1794. január 11-én tényleges tizedessé – vagy a korabeli szóhasználattal élve, káplárrá – léptették elő.¹²⁴

Simonyi fentebb említett tettei ekkorra már megalapozták későbbi félelmetes hírnevét és bátorsága már ekkor köztudott volt. Egy korabeli

¹²⁰ Amon, 1880. 311. p.; Nagy G., 1911. 524. p.; Zachar, 2001. 46. p.

¹²¹ Dr. Pandula Attila szóbeli közlése (Debrecen, 2010. október 22).

¹²² Nagy G., 1911. 525. p., Zachar, 2001. 46. p.

¹²³ Amon, 1880. 317. p.; Nagy G., 1911. 526. p.; Zachar, 2001. 46–47. p.

¹²⁴ HL. VII. 228. Grundbuchsblatt von Joseph Baron Simonyi. 2. fol.; KA. Gbb. 4. HR. Abgkl. II. Heft 1/70. Fol. 1.

feljegyzés már ekkoriban is így szólt róla: „Csak a szürke lovú Simonyi káplártól féltek, és egymást, vele rémisztve, ijesztgették.”¹²⁵

Neve tehát már ismert volt az ellenséges vonalak mögött is és hírnevét nem sokkal később egy újabb hőstettel „öregbítette”. Az egyik ütközet során valóságos párbajt folytatott egy francia tiszttel, akit noha levágott, a tiszt súlyosan megsebesítette Simonyi bal kezét és ezért a következő három hónapot ismét hadiispotályban kellett töltenie.¹²⁶

A felépülése után, 1795. december 26-án pedig a katonai vezetés Simonyit őrmesterré – vagy a korabeli szóhasználatból élve, strázsamesterré – léptette elő.¹²⁷

Az 1796. év elején a harcok fő helyszíne az olasz területek voltak, ahová az őrmestert is irányították. Az ezred nyáron, július hónapban indult Reuthe-ba, majd onnan Bozenba és Trientbe vonultak. Ezt követően több összecsapásra is sor került a Wurmser huszárok és Napóleon seregei között.

Ezek közül a legsúlyosabb ütközet a Garda tó közelébe lévő Salo térségében, 1796. augusztus 2-án zajlott le. Ebben a csatában történt az, hogy a francia csapatok a császári-királyi tartaléküteget megszerezték és így gyakorlatilag a saját fegyvereikkel támadták az osztrák-magyar katonai alakulatot. Ez a húzása a franciáknak olyan harci sikert vetített előre, amellyel szemben a császári-királyi csapatok képtelenek lettek volna eredményesen küzdeni. Egy katonára ugyanis igencsak bénítóan hat, ha az ellenség a saját ágyúikkal és fegyvereikkel fordul ellenük. (Ezt nevezhetnénk a kor pszichés hadviselésének egyik fontos és jelentékeny elemének.) Miután tehát a franciák a saját ágyúikat fordították a császári-királyi katonák ellen, Simonyi ismét főszereplővé lépett elő. Az őrmester ugyanis ahelyett, hogy megfutamodott volna, éppen ellenkezőleg cselekedett.¹²⁸

¹²⁵ Nagy G., 1911. 526. p.; Zachar, 2001. 47. p.

¹²⁶ Nagy G., 1911. 528. p.; Zachar, 2001. 47. p.

¹²⁷ HL. VII. 228. Grundbuchsblatt von Joseph Baron Simonyi. 2. fol.; KA. Gbb. 4. HR. Abgkl. II. Heft 1/70. Fol. 1.

¹²⁸ Amon, 1880. 355. p.; Nagy G., 1911. 529–530. p.; Zachar, 2001. 48. p.

Az ütközetről készült hivatalos tanúsítvány akként szól Simonyiról, hogy az „megmutatta vitézi nagy bátorságát azzal, hogy kevés katonájával neki rontott az ellenségnek, sokakat levagdalt, másokat halálosan megsebesített, s magát szerencsésen keresztül vágta az ellenség tömegén. Ezen vitézi tette után, azonnal több részre osztva legényeit, mindenfelől hevesen megtámadta az említett ágyúk őrizetére rendelt ellenséges gyalogságot, amely, midőn a rárohanó kevés lovasságot a nagy por miatt nagy sokaságú lovasseregnek gondolta, és nagy zavarodástámadt soraiban, futásnak eredt, midőn nevezett sokakat agyonvagdalt az ágyúk mellett, az ágyúk mellől elszaladtakat pedig mindaddig üldözte, míg csak engedte a sík föld. Mely tette által nemcsak az elfogott tartaléksereg ágyúit és a kincstári málhát mentette meg, de a hátramaradt sereget is megoltalmazta a bekövetkező veszedelemtől.”¹²⁹

Ezen újabb hőstettét, 1797. szeptember 7-én a katonai vezetés az Arany Katonai Emlék- és Érdemérem, vagy más néven Érdempénz – melynek a hivatalos megnevezése 1809-ben Arany Vitézségi Érem lett¹³⁰ – adományozásával ismerte el.¹³¹ A vitézségi érem odaítélésén túl extrazsolddal is jutalmazták az őrmestert.¹³²

A következő említésre méltó állomás Simonyi katonai előmenetelében Mantovához kapcsolódik. Az 1797. év végén a várost a császári-királyi haderők körülzárták, de az azt védő csapatok kitörést kíséreltek meg. Simonyi József azonban az ellentámadásra induló ellenséges csapatok ellen rohamra vezényelte a huszárait. Ez a roham pedig olyan sikeres volt, hogy huszároknak sikerült is a Mantvova-iakat viasszaszorítaniuk. Ezt követően, a mindenfelé szétszóródott saját huszárai közül mintegy kétszáz katonát összegyűjtött és őket a táborba visszavitte. Azok, akik a szétszóródott

¹²⁹ KA. MMTO. Fasc. IV/S-220/1.

¹³⁰ Bodrogi-M-Z. 42–43. p.

¹³¹ HL. VII. 228. Grundbuchsblatt von Joseph Baron Simonyi. 2. fol.; KA. Gbb. 4. HR. Abgkl. II. Heft 1/70. Fol. 1.

¹³² Nagy P. 52. p., Zachar, 2001. 48. p.

katonák közül megsebesültek, így megfelelő ellátásban részesülhettek és ezzel az őrmester gyakorlatilag társai közül nem egynek az életét mentette meg. Említésre méltó mozzanat még, hogy a fentiekén kívül nem mulasztotta el Simonyi azt sem, hogy az útjába kerülő ágyúkat összeszedje és hadi zsákmány gyanánt magával vigye a táborba.¹³³

Mindez olyan érdemeket jelentett ez előjárói szemében, hogy az őrmestert Mantovában is kitüntették. A hadtörténeti szakirodalom szerint ugyanis itt adományozták neki immár második alkalommal az Arany Érdempénzt.¹³⁴ A magyarországi falerisztika legkiemelkedőbb szakértőjének, dr. Pandula Attilának a véleménye szerint azonban ezt a kitüntetést csak egyetlen egyszer lehetett elnyerni!¹³⁵

Ezek a cselekmények és hadi mozzanatok azonban nem voltak általánosak a Mantovát érintő csatákban. Ez is lehetett az oka annak, hogy a császári-királyi csapatoknak fel kellett adniuk város ostromát, majd 1797. április 17-én az ideiglenes fegyverszünet aláírására és végül, október 17-én a békekötésre is sor került. Emiatt az őrmester és huszártársai Velencén és Stájerországon keresztül visszavonultak, egészen pontosan a magyar területekre vonták vissza őket.¹³⁶

A szülőföldjére történő visszavezénylés és az ezzel járó passzivitás nyilván „szomorúsággal” töltötte el Simonyit, hiszen ő csak a harctéren volt elemében, ott tudott a személyisége kiteljesedni. Ilyen körülmények között, ha egy katona a saját egységében, a saját ezrede kötelékében marad, nem számíthat a karrierje szempontjából gyakorlatilag semmilyen előrelépésre. Ezért Simonyi őrmester a legvalószínűbb előmeneteli lehetőséget választotta, amit eben a katonai szempontból passzív időszakban választani lehetett.

¹³³ Amon, 1880. 376. p.; Nagy G., 1912. 533. p.; Zachar, 2001. 48. p.

¹³⁴ Nagy G., 1912. 533. p.; Zachar, 2001. 48. p.

¹³⁵ Dr. Pandula Attila szóbeli közlése (Debrecen, 2010. október 22).

¹³⁶ Jedina 41. p.; Nagy G., 1911. 533. p.; Zachar, 2001. 49 .p.

Egységet váltott, amire Simonyinak a következő tényezők miatti szerencsés helyzet folytán volt lehetősége.

Fentebb már említésre került Simonyi hóstette, melyet a Garda tónál vitt véghez. Ezt Simonyi az 1. számú ulánusezredbeli katonákkal közösen végrehajtott támadás során valósította meg és ennek az ezrednek a tulajdonosa történetesen magyar volt és báró Mészáros Jánosnak hívták. Ő határozta meg, hogy a katonák milyen csoportosításban hajtsák végre a támadást. Tehát az 1. számú ulánusezred tulajdonosának közvetlen kapcsolata volt az őrmesterrel. Jól ismerték tehát egymást és így az ezredtulajdonos tiszttában volt Simonyi képességeivel, tudomással bírt hősiességéről, tudta azt is, hogy a korábbiak során végrehajtott bátor tettei miatt milyen kitüntetésekkel, dicséretekkel büszkélkedhetett. Így az ulánusezred tulajdonosa, közvetlenül a Garda tó melletti Salo-nál lezajlott ütközet után – tehát még a harctéren – megígérte Simonyinak az első megüresedett tiszti rangot az ezredében.¹³⁷

Simonyi József természetesen elfogadta az ajánlatot, egységet váltott és így 1797. szeptember 23-tól a császári-királyi 1. számú Mészáros ulánusezred kötelékében harcolt tovább a napóleoni seregek ellen.¹³⁸

Az 1. számú ulánusezredet egyébként Simonyi csatlakozása után már nem sokáig viselte a Mészáros nevet. Tulajdonos, báró Mészáros János altábornagy ugyanis a 10. számú huszárezrednek lett a tulajdonosa, míg Simonyi ezredének az új tulajdonosává gróf Maximilian von Merveld vezérőrnagy lett kinevezve.¹³⁹

Simonyi tehát 1797. év végén szakított a 8. számú huszárezreddel és csatlakozott az 1. számú ulánusezredhez. Magát, a megígért tiszti rangot is

¹³⁷ Nagy G., 1911. 533. p.; Zachar, 2001. 49. p.

¹³⁸ HL. VII. 228. Grundbuchsblatt von Joseph Baron Simonyi. 2. fol.; KA. Gbb. 4. HR. Abgkl. II. Heft 1/70. Fol. 1.

¹³⁹ Nagy G., 1911. 534. p.; Zachar, 2001. 49. p.

hamarosan megkapta és 1797. december 23-án alhadnaggyá léptették elő.¹⁴⁰

Megjegyzendő azonban, hogy az alhadnagyi rendfokozatot még 1797. augusztus 1-jén odaítélték Simonyinak, tehát nem az átlépése napjával, hanem a csatatéren tanúsított magatartása jutalmaként. Így, visszamenőleges hatállyal került sor a kinevezésre.¹⁴¹

Az alhadnagyi rendokozat tehát már tiszti rangot jelentett és e kinevezés által vált az addigi altiszt Simonyi tisztté. Ennek az előrelépésnek azért volt különösen nagy jelentősége a későbbi óbester katonai karrierje szempontjából, mivel innentől kezdve Simonyi már nem az altiszti rangok között lépegetett feljebb és feljebb, hanem már a tisztek sorába lépett. Altisztek viszonylag sokan voltak, értelemszerűen többen, mint a tisztek, illetve törzstisztek. Aki pedig tiszt volt, az előtt pedig nyitva állt egy kivételes katonai karrier lehetősége.

A második franciaellenes koalíciós háború 1799 tavaszán vette kezdetét. Simonyit és katonatársait a Majna és a Rajna közötti területre irányították, hogy a koalíciós csapatok felvonulását biztosítsák. 1799 március elejétől kezdődően harcoltak a Merveld ulánusok, melyek közül az egyik legjelentősebb ütközet a március 25-i volt, melyben az 1. számú ulánusezred olyan hőiesen viselkedett, hogy valamennyi tisztet – és „en bloc” az egész ezredet – főparancsnoki dicséretben részesítették.¹⁴²

A következő hónapokban Simonyit és társait a svájci megfigyelő hadtest elővédjeként vetették be. Ennek során a Merveld ulánusoknak az volt a feladatuk, hogy a Rajna középső szakaszán nyugtalanítsák az ellenséget. Ennek módja pedig az volt, hogy állandóan portyázó körutakra indultak. Ebben az időszakban a legjelentősebb katonai cselekményre az

¹⁴⁰ HL. VII. 228. Grundbuchsblatt von Joseph Baron Simonyi. 2. fol.; KA. Gbb. 4. HR. Abgkl. II. Heft 1/70. Fol. 1.

¹⁴¹ Zachar, 2001. 49. p.

¹⁴² Jedina 47. p.; Zachar, 2001. 50. p.

1799. november 2-án lezajlott francia támadás visszaverése során került sor.¹⁴³

Speyer és Oppenheim között ugyanis egy francia támadás bontakozott ki, melynek során tíz századnyi francia gyalogos indult a császár-királyi haderő ellen. Simonyi és egysége volt azonban ezt az előrenyomulást a – hivatalos jelentés szerint – következőképpen akadályozták meg: *„Hátrahagyott a Marten helysége át Offenburgba vezető országúton egy tizedest néhány legénnyel lövöldözés és zavarkeltés okáért, ő maga pedig a többi legénnyel a sűrű erdőbe húzódott, és hagyta, hogy az ellenség mintegy ¾-ed óra járásnyira előre menjen. Akkor rárontott az elmenő sereg Marten mellett hagyott s három kompániából álló csapatára, s összekaszabolta a hirtelen való rajtaütés által megrémített ellenséget annyira, hogy egy része azon ellenséges sokaságnak ott maradt, a többit pedig szétzavarta. Mikor ezeket tapasztalta, a fönt nevezett, szám szerint említett legényeivel, a hátul lévő ellenséget is annyira megverte, hogy az kénytelen volt mindennemű szándékával felhagyni, s célját el nem érhetette... A támadással az oly nagy sokaságú ellenséget szerencsésen le is győzte, sőt a megejtett győzelem után a számtalan sok agyonvagdaltakon és sebesülteken kívül még három tisztet és százötven legényt is elfogott.”*¹⁴⁴

Simonyi alhadnagy e harcok során ismét életveszélybe került. Erről így tudósít az ezredkrónika: *„Kajetan Stockowski közlegény mentette meg Simony alhadnagy életét azáltal, hogy abban a pillanatban, amikor három ellenséges gyalogos erre a tisztre a legközelebből rátartotta puskáját, Andreas Raykowski közlegénnyel odaugrott, az egyik gyalogost leszúrta, a másik kettőnek pedig a döntő pillanatban elütötte a puskáját, és lefegyverezte őket.”*¹⁴⁵

1800 tavaszán, amikor a harcok ismét felerősödtek, ezredével Eulle térségébe kellett vonulnia, ám a Rajna folyón átkelő ellenséges csapatok

¹⁴³ Nagy G., 1911. 534. p.; Zachar, 2001. 50. p.

¹⁴⁴ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 109–118. fol.

¹⁴⁵ Jedina 62. p.; Zachar, 2001. 51. p.

olyan erős támadásba lendültek, hogy a császári-királyi katonák kénytelenek voltak visszavonulni. A visszavonulás során Simonyi egysége a hátvédbe volt beosztva annak érdekében, hogy a visszavonulást biztosítsák. Az alhadnagy ekkor is megmutatta, hogy nem véletlenül érdemelte ki az eddigi kitüntetéseit, előléptetéseit. Simonyi most is hű volt önmagához. Kevés számú társával – mintegy harminc katonával – egy francia hadoszloppal vette fel a harcot.¹⁴⁶

Erről az esetről alábbi tanúsítvány maradt ránk: „a Kirchgarten nevű helység melletti erdőbe húzódott, és maga előtt mintegy ötszáz lépésre elvonulni hagyta az ellenséget. Bevárta utócsapatát, azt hirtelen megrohanva, szétkergette, aki elébe esett, összevagdalta, s egy pár elfogott ellenséges ágyúból annyira lövöldöztetett, hogy az ellenség nem tudta, mire vélje ezen hirtelen támadt csatazajt, s akadályozva látta magát útja folytatásában, s föl hagyott előbbi szándéka végrehajtásának célba vett módjával. Ez alakalommal sok legényt, lovat és szekeret fogott el.”¹⁴⁷

Simonyi a nyári hónapokban sem tétlenkedett. 1800. június 10-én Weissenhornnál akadályozta meg, hogy a franciák, akik az Augsburg elleni támadásban vettek részt, üldözdhessék a császári-királyi hadsereg katonáit. Simonyi olyannyira biztosra akart menni ennek megakadályozásában, hogy szét is verte az ellenség előőrsét.¹⁴⁸

A későbbi óbester azonban nemcsak az ellenség soraiban okozott veszteséget. Gondja volt arra is, hogy a bajba került katonatársait kiszabadítsa a fogságból. 1800 június végén Ohmeenheimnél került sor a túsul ejtett bajtársai kiszabadítására. Ennek a mentőakciónak a keretében az alhadnagy még az ezredének ágyúit – mintegy százötven lőporos szekérrel együtt – is visszaszerezte az ellenséges erőktől.

Ugyanebben a hónapban, június 27-én Oberhausennél egy újabb túszzabadítás fűződik Simonyi nevéhez. Fogságba esett társait

¹⁴⁶ Nagy G., 1911. 535. p.; Zachar, 2001. 51. p.

¹⁴⁷ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 126–130. fol.

¹⁴⁸ Jedina 72. p.; Zachar 51. p.

százhuszonhat katonát szabadított ki, akik közül hatan tisztek voltak. E mellett pedig egy tisztet és hatvan közkatonát is foglyul ejtett az ellenséges katonák közül.¹⁴⁹

Az 1800 júliusában megkötötték a tűzszünetet, de ez igen kéréséletűnek mutatkozott, mivel már az év vége felé ismételten kiújultak a harcok. Simonyinak 1800. december 1-jén Lengenfeldnél mindössze félszázadnyi ulánustársával a többszörös túlerő ellenére sikerült diadalmaskodnia. Ezen a napon háromszázötven lovast és mintegy kétszáz gyalogost ejtett foglyul a már jól ismert Simonyi-féle váratlan rajtaütést alkalmazva.¹⁵⁰

Mint láthattuk, Simonyi a katonai pályája kezdetétől fogva kivételes bátorságról és hősiességről tett tanúbizonyságot. Fegyvereket zsákmányolt, ellenséges katonákat ejtett fogságba, jelentős ember- és fegyvervesztést okozott az ellenséges csapatoknak.

Adódott azonban olyan kritikus helyzet, mely kis híján tragédiába torkollott. Ebből az időszakból maradt ránk az a rövid feljegyzés, mely szerint Simonyi ismét életveszélyes harci helyzetbe került és csak a hozzá hasonlóan bátor katonatársainak köszönhette megmenekülését. A Neeresheimnél történt életveszélyes eseményeket az ezredkrónika az alábbiak szerint örökítette meg: *„Kropiwnicki kapitányt és Simon hadnagyot egyenként ellenséges lovasgránátosok vették körül és biztosan foglyul ejtették vagy lekaszabolták volna őket, ha nem érkezett volna oda és nem szabadította volna ki Joachim Nowinski tizedes néhány emberével.”*¹⁵¹

Simonyi eddig egy olyan ulánusezred tisztjeként szolgált, amelyben főleg lengyel ajkú katonák teljesítettek szolgálatot. A sors azonban úgy hozta,

¹⁴⁹ Nagy G., 1911. 536. p.; Pizzighelli 530. p.; Zachar, 2001. 51–52. p.

¹⁵⁰ Nagy G., 1912. 352. p.; Zachar, 2001. 52. p.

¹⁵¹ Jedina 73. p., Zachar, 2001. 52. p.

hogy az alhadnagyot rábeszélték arra, hogy legyen egy magyar huszárezrednek a tisztje.

Az alakulatukat a tisztek az előléptetés ígéretének hiányában nem szívesen hagyták el. Az alhadnagyot azonban az előléptetés ígéretével „csábították” át a huszárezredbe. Simonyi tehát 1800. december 14-én átlépett a császári-királyi 6. számú Blankenstein huszárezredbe és ugyanezen a napon főhadnaggyá léptették elő.¹⁵²

Éppen ezekben a napokban azonban olyan események történtek, melyek átmenetileg nem kedveztek az immár főhadnagy katonai karrierjének. Egy katonának az előmenetelre a harctéren nyújtott hősiessége, bátorsága, teljesítménye okán volt lehetősége. Békeidőben erről le kell mondania. Pedig most éppen ezt történt. 1800. december 25-én a harcoló felek fegyverszünetet kötöttek egymással, majd bő egy hónappal később, 1801. február 9-én békekötésre került sor.¹⁵³

Ezekben a hónapokban tehát nem adódott alkalom arra, hogy a főhadnagy a ranglétrán való feljebb jutáshoz szükséges lépéseket megtegye. Így adminisztratív eszközökhöz kellett fordulnia és a korábbi hőstetteit kellett utólag elismertetnie. Erre pedig a következő okok miatt volt szükség:

Mária Terézia császárné és királynő 1757-ben – a poroszok felett ez év június 18-án aratott kolini csata emlékére – a hadserege tisztjeinek, törzstisztjeinek, illetve a tábornokainak részére megalapította a Katonai Mária Terézia Rendet. Ezen kitüntetés elnyerésének két feltétele volt. Az egyik, az adományozásra irányuló személyes kérelem, tehát a kitüntetést nem hivatalból adta a katonai vezetés az arra érdemes tiszteknek, hanem minden esetben egy kérelmet kellett előterjesztenie annak, aki részesülni akart az elismerésben. Ez valójában egy formaság volt, csupán egy formális aktus. Udvarias, tiszteletteljes kéréssel kellett a katonai előjárók felé fordulni az iránt, hogy valaki megkapja a kitüntetést. A másik feltétel, ami az

¹⁵² HL. VII. 228. Grundbuchsblatt von Joseph Baron Simonyi. 2. fol.; KA. Gbb. 4. HR. Abgkl. II. Heft 1/70. Fol. 2.

¹⁵³ Nagy G., 1912. 354. p.; Pizzighelli 225. p.; Zachar, 2001. 53. p.

adományozás tulajdonképpen érdemi előfeltétele volt, hogy a kitüntetés iránt „vágyakozó” katonának igazolnia kellett, hogy egy jelentős, a fegyveres harcok sikerét előmozdító, érdemi, releváns hőstettet vitt véghez „szabad elhatározásból”.¹⁵⁴

Simonyi óbester tehát az iránt intézkedett, hogy ezeknek a feltételeknek megfelelő vitézi tetteit utólag elismertesse a katonatársaival. Így Simonyi főhadnagy a tisztársaitól beszerezte a korábbi hőstetteit igazoló bizonyítványokat és ezek birtokában már csak a kérelmet kellett az uralkodó elé terjesztenie.¹⁵⁵

Erre az aktusra 1802. március 17-én került sor.¹⁵⁶ Az ekkor benyújtott felségkérelemre már szűk két hónappal később, 1802. május 5-én megérkezett a válasz. Simon József főhadnagyot az 1796-ban, 1799-ben és 1800-ban véghezvitt és igazolt vitéz hőstettei alapján kitüntették a lehető legmagasabb és legnagyobb presztízssű osztrák katonai kitüntetéssel, a Katonai Mária Terézia Rend lovagkeresztjével.¹⁵⁷

A kitüntetés adományozásáról szóló díszes oklevél eredeti példánya jelenleg a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár őrizetében található, ahová – pontosabban annak jogelődjéhez, Szabolcs vármegye levéltárba – azt maga Simonyi óbester adta be.¹⁵⁸

Simonyi József tehát eljutott szinte a legmesszebbre, ahová egy köznemesi származású ifjú eljuthatott. Katonai pályára lépett és főhadnagyi rangig jutott, melynek megkoronázásaképpen a legmagasabb osztrák-magyar katonai kitüntetés birtokosa lett. Az pedig, aki ennek az elismerésnek a birtokosa volt, az automatikusan jogosult lett arra, hogy kérvényezze a nemesi cím, vagy a nemesi származásúak esetében a bárói méltóság

¹⁵⁴ Hirtenfeld passim; Rendjelek passim; Zachar, 2001. 53. p.

¹⁵⁵ KA. MMTÖ. Fasc. IV. S-220/1.; MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 106–130.fol.

¹⁵⁶ KA. MMTÖ. Fasc. IV. S-220/1.; Hirtenfeld 738. p.; Zachar, 2001. 53. p.

¹⁵⁷ KA. MMTÖ. Fasc. IV. S-220/1.; Hirtenfeld 738. p.; Nagy G., 1912. 356. p.; Pandula, 2004. 85. p.; Rendjelek 224–225. p.; Zachar, 2001. 53. p.

¹⁵⁸ SzSzBML. XV. 4. 8. sz. okl.; Balogh-K-L. 28. p.

elnyerését. Simonyi főhadnagy is élt a lovagkereszt adta lehetőséggel és kérvényezte a bárói méltóság elnyerését, melyet 1804-ben meg is kapott. Ekkor cserélte fel a Simon vezetéknévét is, a jobban hangzó Simonyira. (De erről, majd a II/2. fejezetben fogok bővebben szólni.)

A Katonai Mária Terézia Rend lovagkeresztjének, majd az osztrák bárói rang elnyerését hamarosan követték a további előrelépések a katonai ranglétrán. Báró Simonyi József ugyanis már 1804. szeptember 21-én másodkapitány lett a katonai alakulatában, a császári-királyi 6. Blankenstein huszárezredben.¹⁵⁹ Egy évvel később, 1805. szeptember 1-jén pedig ugyanott elsőkapitánnyá léptették elő.¹⁶⁰

A frissen kinevezett első kapitány egységét először a Bodensee melletti Tett nanghoz irányították, majd Württembergbe helyezték át.

Tett nang is az egyike volt azoknak a helyszíneknek, ahol Simonyi olyan katonai akciókat hajtott végre, melyek tovább növelték a hírnevét. 1805 október végén ugyanis itt is rajtaütött egy francia előőrsön, mely a közelben tartózkodott. Simonyiék a rajtaütést minden veszteség nélkül tudták végrehajtani, sőt, sikerült az előőrs tagjai közül hadifoglyokat is ejteniük.¹⁶¹

A vitéz rajtaütést és fogolyszerzést követően Franz von Jellasics báró az alábbi sorokat intézve fordult Simonyihoz, hogy megköszönje és megdicsérje a vitéz helytállását: *„Tudom, kedves Simonyim, hogy Ön a hadsereg valamennyi tisztje közt a legbátrabbak közé tartozik.”*¹⁶²

Napóleon császár eközben, 1805. november 15-én elfoglalta az osztrák fővárost, Bécsset. Amikor a francia hadisikerek hírei eljutottak a 6. számú Blankenstein huszárezred vezetéséhez, akkor azok a huszárokat

¹⁵⁹ HL. VII. 228. Grundbuchsblatt von Joseph Baron Simonyi. 2. fol.; KA. Gbb. 4. HR. Abgkl. II. Heft 1/70. Fol. 2.

¹⁶⁰ HL. VII. 228. Grundbuchsblatt von Joseph Baron Simonyi. 2. fol.; KA. Gbb. 4. HR. Abgkl. II. Heft 1/70. Fol. 2.

¹⁶¹ Nagy G., 1912. 358–359. p.; Pizzighelli 534. p.; Zachar, 2001. 55. p.

Csehországba kívánták vezényelni. Poroszországon és Bajorországon keresztül Égerig (ma a csehországi Cheb) jutottak előre. Itt Simonyi a Jellasics báró által írtakhoz méltóan viselkedett ezúttal is. Ellwangennél ellenséges csapatokkal találkozott, melyeket megtámadott és ennek során kéttucatnyi szekeret sikerült zsákmányolnia. Mivel nem volt lehetősége arra, hogy a szekereket magával vigye, parancsot adott azok megsemmisítésére. Miután emberei a szekereket felgyújtották, a lovakkal vonultak tovább, melyeket a helyi lakosság körében árverés útján értékesítettek.¹⁶³

Hasonló sors várt arra a francia egységre, mely Tagelsweilernél állomásozott. Az első kapitányt arról informálták, hogy egy kis létszámú francia egység birtokában egy teljes tábori gyógyszerészertár van. Ez a rajtaütés is a már szokásosnak mondható eredménnyel zárult. A francia egységnek esélye sem volt arra, hogy a Simonyi által meglepetésszerűen végrehajtott támadással szemben sikerrel fel tudja venni a harcot. Ezek a Simonyi-féle rajtaütések olyan jól szervezettek, az ellenséget letaglózóak voltak, hogy minden alkalommal garantált volt az első kapitány által vezetett egység sikere. Tagelsweilernél megszerezte a teljes hadigyógyszerészertárat, ezen felül szekereket és mintegy száznegyven lovat zsákmányolt. Ezen kívül pedig magával vitte a hadipénztárt is. Ezt követően a franciák kísérletet tettek arra, hogy Simonyiékától a zsákmányt visszaszerezzék. Az első kapitány azonban parancsot adott arra, hogy a támadó francia katonákra a magukkal vitt ágyúkkal rálőjenek, így veszteség nélkül érték vissza bázisukra, amit ezredparancsnoki dicsérettel és kéthavi extra zsolddal jutalmaztak az első kapitánynak.¹⁶⁴

Ferdinand von Wartensleben gróf, az ezredparancsnok dicsérete az alábbiak szerint méltatta Simonyi érdemeit: *„békés időben igazságszeretetével, legjobb erkölcsösségével és fáradhatatlan szorgalmával, háborúban pedig pihenést nem ismerő szorgalmával, egészen különös és*

¹⁶² MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 102. fol.

¹⁶³ Nagy G., 1912. 359–360. p.; Zachar, 2001. 55. p.

¹⁶⁴ Nagy G., 1912. 361. p.; Pizzighelli 545. p.; Zachar, 2001. 56. p.

*általánosan elismert bátorságával, kiváló erélyességével és hőslélekű rettenthetetlenségével tüntette ki magát.”*¹⁶⁵

Simonyi és ezrede 1805. november 27-éig Égerben állomásozott, majd a huszárokat feltöltésre Prága mellé rendelték. Közben, 1805. december 2-án a morvaországi Austerlitznél lezajlott az az ütközet, mely „a három császár csatája” néven vonult be a történelembe. A szövetségesek a vereség miatt villámgyorsan, már december 4-én fegyverszünetet kötöttek és ahogy ez ilyenkor lenni szokott, nem sokkal később követte a fegyverszünetet 1805. december 26-án a békekötés.

Ezek után egy passzív időszak vette kezdetét a Blankenstein huszárezred számára. Ennek keretében, a többszörös áthelyezést követően, 1806. május 10-én báró Simonyi József első kapitány megérkezett Magyarországra.¹⁶⁶

Simonyi a magyarországi tartózkodását arra használta fel, hogy a báró méltóságra való emelését elismertesse a születési helyén illetékes Szabolcs vármegyei nemesi közgyűléssel, majd ezt követően megjelent az 1807. évi magyar országgyűlésen is.¹⁶⁷ (Arról, hogy a többi, ezt követő diétán részt vett volna, nem sikerült semmilyen forrást találnom.)

Itt azonban hamar felismerte, hogy ez nem az ő világa. Az ő politikai nézeteit ugyanis – mérhetetlen önbizalma folytán – a valóságtól való elrugaszkodás jellemezte.¹⁶⁸ Ezen tény megdöbbentő bizonyítékát adja későbbi alárendeltjének, gróf Széchenyi Istvánnak az – igaz 14 évvel később – 1821. június 10-én írt naplóbejegyzése, melyben ezt olvashatjuk: *„Próbára teendő, elbeszéltem neki, hogy Wartensleben generálist egyszer úgy feltűzeltem azzal az ötlettel, hogy Magyarország királya legyen, hogy már-már kész lett volna mindenre. Így folytattam: – De hát kicsoda is lehetne magyar*

¹⁶⁵ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 100–101. fol.

¹⁶⁶ Nagy G., 1912. 363. p.; Zachar, 2001. 56–57. p.

¹⁶⁷ Nagy G., 1912. 363. p.; Zachar, 2001. 57. p.

¹⁶⁸ Merényi 8. p.

*király, ha Ferenc császár és a dinasztia megszűnnék: Ki ezt, ki azt tanácsolta, egyedül ő maradt néma, és végül ezt mondta: – Higgye el nekem, nagy pártom lenne az országban, ha egyszer odáig jutna a dolog.*¹⁶⁹

Széchenyi pedig a fenti esetről azt a szomorú következtetést szűrte le, hogy „... báró Simonyi József teljesen bolond lett, még hozzá akkor bolond, akinek csak az alkalom hiányzik, hogy bitófára kerüljön.”¹⁷⁰ De ha az akasztófát is nem vesszük szó szerint, de Simonyi tragikus végzetét ismerve nem lehetetlen, hogy különös véleménye már akkor felségsértő lázításnak számított a metternichi rendőrgépezet besúgóinak jelentésében.

De ne siessünk ennyire előre az időben, hanem térjünk vissza a XIX. század legelejéhez. Simonyi első kapitány a magyarországi tartózkodása után, még az 1807. évben visszatért az ezredéhez, akikkel együtt előbb Morvaországba, majd 1808-ban Csehországba vezényelték.¹⁷¹

A néhány éves kényszerpihenő azonban 1809-ben véget ért. Kitört az újabb háború és ezért február 24-én Simonyi József első kapitány is elindult a gyülekezőhelyre, Saaz felé. Egy hónappal később, március 27-én Bajorország felé vette az irányt, a határt két héttel később lépte át. Ezt követően csak kisebb katonai ütközetekben vettek részt a Blankenstein huszárok, jelentősebb harci cselekményben nem volt részük egészen 1809. május 21–22-éig.¹⁷²

Ezekben a napokban zajlott ugyanis az Aspern-i ütközet, melyben Simonyi báró és a Blankenstein huszárok is hősiezen harcoltak. Az erőfeszítésnek meglelt az eredménye, ugyanis Károly főherceg vereséget mért a francia császárra.

Simonyi eddig minden alkalommal bátorságával és vitézségével hívta fel magára a figyelmet. Akármilyen beosztásban, rangban volt, mindig

¹⁶⁹ Széchenyi, 1926. 165. p.; Széchenyi, 1978. 213. p.

¹⁷⁰ Széchenyi, 1926. 165. p.; Széchenyi, 1978. 213. p.

¹⁷¹ Nagy G., 1912. 363. p.; Pizzighelli 552. p.; Zachar, 2001. 57. p.

¹⁷² Nagy G., 1912. 364. p.; Zachar, 2001. 57. p.

példaértékűen harcolt. Közhuszárként, altisztként, majd tisztként is mindvégig azok a hadi erények voltak rá jellemzők, amelyekkel ezen ütközetet követően jellemezték. Az ezúttal két század élén harcoló Simonyi ugyanis kiérdemelte, hogy neve a hivatalos jelentésben, mint „*a bátrak legbátrabbjai*” között kerüljön említésre.¹⁷³

Ez a bátor helytállás akkor is megmutatkozott, akkor sem hagyta el őt, mikor nyilvánvalóan többszörös túlerő ellen kellett harcolnia. A Wagram-i csatában, melyre 1809. július 5–6-án került sor ugyanis, négy század élén vetette be a katonai vezetés Simonyit. A túlerő nyilvánvaló volt, ez azonban nem befolyásolta őt, mintha tudomást sem vett volna erről a tényről. Az ezredkrónika tanúsága szerint az első kapitány „*halált megvető bátorsággal*” küzdött és harcolt a századok élén. A túlerő miatt azonban jelentékeny veszteségek érték a sereget. Csak ebben az ezredben öt tiszt vesztette életét, hárman megsebesültek, ugyanennyien fogságba estek az ütközet folyamán. Simonyi kiemelkedő képességeit és ügyességét támasztja alá az a tény, hogy nemcsak ő maga került ki épen a hatalmas veszteségekkel járó csatából, hanem huszárai nagy része is sértetlenül vészelte át a küzdelmet.¹⁷⁴

A Wagram-i ütközet után, 1809. július 10-én Simonyi első kapitány és egysége azt a feladatot kapta, hogy a Thaya folyó egyik, Laa melletti hídját kellett védelmezniük. Simonyi híven teljesítette a parancsot, hozzáértően és lelkiismeretesen gondoskodott a híd védelmének előkészületeiről, amikor azonban váratlanul feltűnt a láthatáron az ellenség. Simonyi az ágyúkat vetette be elsőként, melyek hatalmas tűzerővel támadták a franciákat, majd parancsot adott arra, hogy a küzdelembe kapcsolódjanak be a gyalogos katonák is. A két haderőnem együttes ereje elegendőnek mutatkozott arra, hogy az ellenséget megállásra kényszerítse. Simonyi megmutatta kiváló stratégiai érzékét és szervező készségét. A pillanatnyi tűzszünetet, az

¹⁷³ Nagy P. 110. p.; Nagy G. 364–365. p.; Pizzighelli 586. p.; Zachar, 2001. 57. p.

¹⁷⁴ Amon, 1903. 364. p.; Nagy G., 1912. 505–506. p.; Pizzighelli 582. p.; Zachar, 2001. 57–58. p.

ellenségtől nyert időt arra fordította, hogy megerősítse a híd védelmét. Amikor nyilvánvalóvá vált, hogy a többszörös túlerő miatt lehetetlen a Thaya hidját megvédeni, lőporral rakatta tele azt, majd parancsot adott a felgyújtására.¹⁷⁵

Jókai Mór egyébként így ábrázolta a fenti jelenetet a Simonyiról szóló kisregényében: *„A paripák ágaskodtak, a pattogó rőzsekötegek közt, miknek tüzeit a fellobbanó lőporcsóvák szemük közé szórták; a karfák is lobogtak már, s a palló izzani kezdett. Az égő híd közepén még egyszer megállt Simonyi az utána tóduló ellenséggel szembeszállva, s mint az őskor emlegetett Horatius Coclese, a kétfelől lobogó lángok között harcolva feltartoztatá azt addig, míg háta mögött lángba borult az egész híd.”*¹⁷⁶

Simonyi ezen haditette később még a jeles magyar festőművészt, Tull Ödönt is megihlette, aki 1900-ban elkészítette a *„Simonyi óbester az arcolei égő hídon”* című festményét. Ez az igen jelentős méretű, 165 x 250 cm-es olajkép napjainkban a budapesti Hadtörténeti Múzeum előcsarnokában látható.¹⁷⁷

Hősiességének elismerésképpen Simonyira újabb elismerés várt. 1809. július 29-én, 1809. július 1-jei hatállyal őrnaggyá léptették elő és ugyanekkor áthelyezték a császári-királyi 4. számú Hessen-Homburg huszárezredbe.¹⁷⁸

E kinevezésre egyébként azt követően került sor, hogy a Károly főherceg vezértábornagy az alábbi szavakkal méltatta a hősiességét: *„Örvendve láttam Önt az ütközet alatt, hogyan küzdött csapataival, s*

¹⁷⁵ Nagy G., 1912. 507–508. p.; Zachar, 2001. 58. p.

¹⁷⁶ Jókai 214. p.

¹⁷⁷ Hadtörténeti Múzeum. Ltsz.: 2514/Kp.

¹⁷⁸ HL. VII. 228. Grundbuchsblatt von Joseph Baron Simonyi. 2. fol.; KA. Gbb. 4. HR. Abgkl. II. Heft 1/70. Fol. 2.

*meggyőződtem, hogy igazi lovas katona. Ezután is egész bizalommal és méltán számítok Önre.”*¹⁷⁹

A parancsnoki dicséret a harcoló katonának mindig fontos elismerés, de Simonyi számára két okból is különösen jelentős súllyal bírt. Egyrészt ő – tiszttársaival ellentétben – nem tartozott a társadalom elit rétegéhez. Alsóbb sorból került ki, egy mészáros mester fia volt, aki tehetsége, harci érzéke és bátorsága révén jutott feljebb és feljebb a katonai ranglétrán. Elöljárói általában született főnemesek voltak, őt pedig csak néhány évvel korábban emelték be a bárói „karba”. Az arisztokrata származású tiszttársai ezt nyilvánvalóan éreztették is vele. Ezért is lehetett Simonyinak folyamatosan megfelelési kényszere, és ezért volt számára különösen értékes minden elismerés. Másrészt pedig egy negatívum miatt érkezett jókor a főhercegi dicséret. Gróf Ferdinand von Wartensleben ezredes ugyanis korábban, 1805. augusztus 29-én az alábbi szavakkal fedte meg a – akkor még első kapitányi rangban szolgáló – tisztjét: *„Menet közben megsemléltem az ezredesi osztályt (a 2. osztályt). Határozott parancsom ellenére Simonyi báró kapitány úr megengedte magának, hogy lovát egy lovon ülő huszár vezesse. ... Simonyi báró kapitány úr málhájánál ismét egy piszkos ember lovon ült. ... A törzs állomáson át Simonyi báró kapitány úr nemcsak jelentés beadatás nélkül, hanem egyenesen szablyarántás nélkül ment át. Még ha nem is lettem volna jelen, a szabályzatban ez nyomatékosan előírt arra az esetre, ha ezred – vagy osztályzászló van egy helységben. Az engedetlenséget és szolgálatellenes magatartást ... ezredfogsággal büntettem.”*¹⁸⁰

I. Ferenc császár lányának, Mária Lujzának és Napóleonnak a házasságkötésével megpecsételt osztrák-francia szövetség idején Simonyi tétlenségre volt ítélve. Az immár törzstiszti rendfokozattal bíró Simonyi bárót és új ezredét, a Hessen-Homburg huszárokat először Magyarországra, majd Lengyelországba vezényelték. Itt – néhai Zachar József publikációi szerint –,

¹⁷⁹ Nagy P. 113. p.; Zachar, 2001. 58. p.

¹⁸⁰ Pizzighelli 811. p.; Zachar, 2001. 59. p.

1810. október 31-én Simonyi lett az ezred 2. őrnagya, majd 1812. október 27-én pedig az 1. őrnagya.¹⁸¹ Réfi Attila – a 2000-es évek közepén végzett – bécsi levéltári kutatásai alapján azonban kiderült, hogy a fenti előléptetések 1810. november 1-jén, illetve 1812. december 17-én történtek meg.¹⁸² Amúgy, ezekre a békeidőben történt előléptetésekre azért kerülhetett sor, mivel a rangban előtte álló őrnagyok vagy nyugállományba vonultak, vagy feljebb léptek a ranglétrán és alezredesek lettek.

A következő mérőföldkő Simonyi katonai pályafutásában az 1813. évre tehető. Napóleon oroszországi kudarca után ugyanis I. Ferenc osztrák császár a veje ellen fordult és ezzel kezdetét vette a franciák elleni felszabadító háború, melyben Simonyi ezredét a csehországi megfigyelő hadseregbe osztották be. A helyszín a korábbi harcok során megismert Saaz volt, innen kellett Drezda irányába előre haladnia a századaival.

Augusztusban egy vesztés ütközetet követően a franciák elől Teplizig kellett menekülniük és csak Kulmnál tudták megfordítani a harcok állását. Itt, augusztus 30-án sikerült vereséget mérni a franciákra. A győztes csata után a Simonyi vezette századok kapták azt a feladatot, hogy üldözzék az ellenséges csapatokat. Ennek során közel négyszáz foglyot ejtettek, száznál is több katonát szabadítottak ki a franciák kezei közül és nem maradt el a zsákmányolt fegyvereknek a főhadiszállásra történő szállítása sem.¹⁸³

Ezen vitéz helytállása elismeréseként a katonai vezetés azzal tüntette ki Simonyi József bárót, hogy 1813. szeptember 11-én alezredessé léptette elő.¹⁸⁴

Simonyi alezredes már az előléptetése után egy majdnem héttel, 1813. szeptember 17-én egy újabb főparancsnoki dicséretben részesült, mivel a

¹⁸¹ Zachar, 2000. 192. p.; Zachar, 2001. 59–60. p.

¹⁸² Réfi o. sz. n.

¹⁸³ Amon, 1903. 390–392.; Nagy G., 1912. 513–514.. p.; Zachar, 2001. 60. p.

¹⁸⁴ HL. VII. 228. Grundbuchsblatt von Joseph Baron Simonyi. 2. fol.; KA. Gbb. 4. HR. Abgkl. II. Heft 1/70. Fol. 2.

csehországi Arbesau-nál a franciák által zsákmányolt ágyúkat visszaszerezte és az ellenséget viasszaszorította.¹⁸⁵

A korabeli hivatalos jelentést idézve Simonyi „*nemzeti bíztató szavaival vitézi lángra lobbantott embereit az ellenségnek vitte, az ágyúkat megszabadította, s az ellenséget nagy veszteséggel viasszaszorítja.*”¹⁸⁶

1813 októberében Simonyi megkapta az orosz cártól a Szent György Katonai Rend IV. osztályát, melynek – a majd csak 1819. június 4-én kiállított – eredeti adománylevele a Magyar Országos Levéltárban található.¹⁸⁷

Erre a kitüntetésre egyébként azzal vált érdemessé az alezredes, amiért az 1813. október 9-én rátámadt a Herbentingben elsáncoltan védekező francia alakulatra. Először a lovasságot semmisítette meg, majd úgy tett, mintha elvonulna Dohna felé, mely arra indította a gyalogságot, hogy pozíciójával felhagyjon. A kicsalogatott gyalogosok – miután észlelték Simonyi alezredes századait – egy mezőn négyszögalakzatban várták a fejleményeket. Simonyi ágyúval támadta a francia gyalogságot és a négyszög mind a négy sarkát megrohamozta. Az eredmény nem maradt el, szinte teljesen megsemmisítette a francia gyalogsági egységeket.¹⁸⁸

1813. október 16-ától báró Simonyi József is részt vett abban a több napos, Lipcse melletti ütközetben, amely „a népek csatája” néven vonult be a történelembe. Az alárendelt katonái között szolgáló Kállay Ferenc főhadnagy édesapja, Kállay Miklós akkoriban Szabolcs vármegyei alispánja volt. Neki írta Simonyi a csata másnapján az alábbi tudósítást: „*Az eső esik, az ágyúgolyóbis egymást éri körülöttem, de mégis a gyepen hasmánt írok Méltóságos Úrnak ezen főtitst által, hogy tudgya meg, hol vagyunk.*”¹⁸⁹

¹⁸⁵ Amon, 1903. 396. p.; Nagy G., 1912. 516. p.; Zachar, 2001. 61. p.

¹⁸⁶ Amon, 1903. 396. p.; Nagy G., 1912. 516. p.; Zachar, 2001. 61. p.

¹⁸⁷ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 139–140. fol.

¹⁸⁸ Amon, 1903. 398. p.; Nagy G., 1912 517–518. p.; Zachar, 2001. 61–62. p.

¹⁸⁹ Nagy G., 1912. 520. p.; Zachar, 2001. 62. p.

Hogy Simonyi pontosan „hol is volt”, az nem teljes egészében derül ki a levélből. Nem derül ki továbbá az sem, hogy miközben üldözött egy ellenséges egységet, három lovasezreddel került szembe és ezekkel volt kénytelen felvenni a harcot. Nem derül ki a levélből az sem, hogy az ellenség túlereje közel tízszeres volt. Miközben bevárta a lovas tűzérés megérkezését, és a csapatokat támadásra vezényelte, kénytelen volt szembesülni azzal, hogy milyen hatalmas számbeli fölényrel rendelkeznek a francia erők. Egymást követték a rohamok, amikor Simonyit szíven találta egy lovas karabélyos és lezuhant a lováról. Gyakran csak apróságokon múlnak az életbevágóan fontos dolgok. Simonyi is kizárólag a pusztá véletlennek köszönhetette az életét. Csak az mentette meg ugyanis a haláltól, hogy mentéje belső zsebében lévő bőrtárcájában lévő jelentőkönyv lapjai felfogták a golyót. A huszárok csak annyit láttak, hogy a parancsnokukat szíven találta egy golyó és abban a hitben voltak, hogy elvesztették Simonyit, aki azonban a legnagyobb meglepetésre felkelt a csatatérről. A csata ezt követően még javában zajlott, Simonyi még további hat rohamot vezényelt és bármennyire is hihetetlenül hangzik, sikerült viasszaszorítania a sokszoros túlerőben lévő francia seregeket.¹⁹⁰

A korabeli hadijelentés „*magasztalásra méltó hősiesség*” szavakkal illette Simonyi József aznapi cselekedeteit, melynek elismeréseként a csata helyszínén jelenlévő I. Ferenc császár és király Simonyit soron kívül ezredessé léptette elő és egyben kinevezte a császári-királyi 4. számú Hessen-Homburg huszárezred parancsnokává.¹⁹¹

Az ezt megerősítő hivatalos előléptetésre és kinevezésre sem kellett sokáig várnia. Simonyit ugyanis már 1813. október 24-én hivatalosan is ezredesnek léptették elő és ezredparancsnoknak nevezték ki.¹⁹²

Simonyi báró részére egyébként az ezredesi rangot azt követően adományozta az uralkodó, hogy a 4. számú Hessen-Homburg huszárezred

¹⁹⁰ Amon, 1903. 402. p.; Nagy G., 1912. 520–521. p.; Zachar, 2001. 62. p.

¹⁹¹ Nagy G., 1912. 522. p.; Nagy P. 156. p.; Zachar, 2001. 63. p.

¹⁹² HL. VII. 228. Grundbuchsblatt von Joseph Baron Simonyi. 3. fol.; KA. Gbb. 4. HR. Abgkl. II. Heft 1/70. Fol. 2.

addigi vezénylő ezredesét, Raban von Spiegel bárót – mivel az általa tanúsított hősies viselkedés erre okot adott – tábornokká léptette elő. Miután Spiegel báró tábornokká lett, Simonyinak az uralkodó rögtön át is adta az ezred vezényletét.¹⁹³

Simonyi helytállását és kiemelkedő hősiességét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy gróf Joseph von Colloredo táborszernagy a csatáról készített jelentésében Simonyit úgy jellemezte, mint akinek „*kiváló érdemei*” vannak.

Az óbester elismerése azonban még magasabb szinten is megnyilvánult. Colloredo jelentés alapján herceg Karl von Schwarzenberg táborszernagy személyesen jelent meg az ezred táborában, megszemlélte az egységet, dicséretben részesítette a huszárokat – a „*vitézség elismeréseként*” – és báró Raban von Spiegel korábbi, illetve báró Simonyi József jelenlegi ezredparancsnokoknak melegen gratulált.¹⁹⁴

Simonyi József tehát olyan magasra jutott a katonai ranglétrán, hogy már csak a tábornoki rang volt hátra a bárónak. Nyilvánvalóvá kezdett válni azonban, hogy a háborús korszak a végéhez közeledik és beköszönt a béke időszaka.

A Franciaország területére visszahúzódó ellenséget kellett üldözniük a császári-királyi seregeknek és a 4. számú huszárezredre is ez a feladat hárult. A német városok érintésével Svájcban haladt keresztül a Hessen-Homburg huszárezred, melynek tagjai az év utolsó napjaiban, 1813. december 29-én Villarsnál lépték át a francia határt.

1814. február 2-án azonban Troyesnél a főerők újabb összecsapásának lehetünk tanúi. Simonyi óbester, mint mindig, ismét megcsillogtatta képességeit. Február 5-én a Roches felé tartó menet során az egyik ágyú kereke kitört, mire alig három század huszárral addig tartotta az utat, míg a kerékcseré egy löszeres kocsiéval meg nem történt és a

¹⁹³ Zachar, 2001. 63. p.

¹⁹⁴ Amon, 1913. 404. p.; Zachar, 2001. 63. p.

hátrahagyott lőszer felrobbantásának elrendelése mellett folytatni lehetett a menetet.¹⁹⁵

1814. február 6-án Troyes térségében kezdte meg Simonyi a franciák üldözését. Ebben a műveletben saját ezredén kívül részt vett egy orosz kozákezred, illetve három zászlóalj gyalogság is. Február 8-án Simonyiék rajtaütöttek a francia csapatok utóvédjén, de a túlerő visszavonulásra kényszerítette a szövetséges erőket. Sens és Villeneuve érintésével, február 12-én eljutottak Moret városáig, majd 13-án elérték Fontainebleau kastélyát.

Ami az ebben a napokban történt katonai események ismertetése során külön hangsúlyozandó, hogy Fontainebleau kastélyában tartózkodott VII. Pius pápa. A francia csapatoknak innen kellett kimenekíteniük a római pápát, akiknek ez, épphogy csak sikerült. Miután Simonyiék megérkeztek a városba, az ezredes a kastélyt egész tisztikara kíséretében maga is megtekintette.¹⁹⁶

Egy rövid kitérő erejéig most térjünk át a tények világából a mondák földjére. Azt beszélték ugyanis Simonyi óbesterről, hogy amikor a Fontainebleau-i kastélyban időzött, beült az ott található királyi trónszékbe és ott, ülve elszívott egy pipát.¹⁹⁷ Erről az eseményről azonban nem állíthatjuk, hogy valóban megtörtént, mert azt nem említi egyetlen korabeli forrás sem.

Simonyi ebben az időben már ezredesi rangban szolgált és ezredének a rangidős törzstisztje volt. Már évekkel korábban félték őt az ellenséges csapatok katonái, szállóigék terjedtek vitézségéről, bátorságáról. Az egyik leghíresebb katonája volt a császári-királyi hadseregnek, aki töretlenül haladt felfelé a katonai ranglétrán. Közhuszárként kezdte a hadseregben, altiszt, majd tiszt lett. Több kitüntetés, elismerés birtokosa volt. Így nem csoda, ha legendák keringtek rettenthetetlen bátorságáról, mind az ellenség, mind a saját hadserege oldalán harcoló katonák között. Népszerű tiszt volt, a

¹⁹⁵ Nagy G., 1912. 523. p.; Zachar, 2001. 63. p.

¹⁹⁶ Amon, 1903. 426. p.; Nagy G., 1912. 523–524. p.; Zachar, 2001. 63–64. p.

¹⁹⁷ G. Takács 41–42. p.; Jókai 222–225. p.

közhuszárok példaképe. Ez volt tehát az oka annak, hogy születtek róla olyan elbeszélések, történetek, melyek nélkülöznek minden valóságtartalmat.

Ami tény, hogy 1814. február 18-án Melun felől francia felmentő csapatok érkeztek és Simonyi kénytelen volt visszavonulni Moret irányába. A várost egyébként időközben elfoglalták a franciák, de az ezredes a gyalogosok élén ötször kísérelte meg az ellenség kiverését és rohamaiknak csak az este beállta vetett véget. Noha Simonyi a város visszafoglalásától visszavonult, az őt üldöző franciákkal felvette a harcot a Loing folyó hídjánál. A további üldözést azzal akadályozta meg, hogy a közeli malomból lisztes és búzazsákokat hozatott ki, és azokból rakatott sáncot a hídon.¹⁹⁸

E hőstett nagyfokú kreativitást, találékonyságot, gyors helyzetfelismerő képességet feltételez. Az ilyen parancsok egy jó tiszt elengedhetetlen ismérvei. Megérdemelte volna az ezredes, hogy a hadvezetés méltón elismerje ezt a hőstettét is, az viszont most nem figyelt fel erre. Annak ellenére történt ez így, hogy Simonyi ezredes maga ezt a leleményes, igazán bravúros hőstettét azzal jellemezte, hogy *„veszedelmesebb pillanatban fontosabb szolgálatot még nem tett, nem is tehetett volna.”*¹⁹⁹

A következő állomás Lyon városa volt. Az ellenséges erők ugyanis ebbe az irányba folytatták a csoportosulásukat és Simonyi ezredesnek kellett 1814. március 2-án utánuk mennie egy felderítő-biztosító haderő vezetőjeként.

Egy nem várt ellenséges rajtaütés azonban zavart keltett az óbester által vezetett erők soraiban, sőt mi több, ki is szorították őket Saint-Amont felé. Mire az erősítésként küldött – összesen négy századnyi – Bihar és Temes vármegyei huszárok mind megérkeztek és felsorakoztak, addigra a franciák már lerombolták a Rhone hídjait és bezárkóztak Lyon városába. A szövetségesek parancsnokai kozákokat bízta meg azzal a feladattal, hogy a francia erőket felderítsék, illetve nyugtalanítsák, de a kozák csapatok

¹⁹⁸ Nagy G., 1912. 528. p.; Zachar, 2001. 64. p.

¹⁹⁹ Nagy P. 169. p.

átkelési kísérletei kudarcot vallottak. Ezt követően Simonyi óbester felajánlotta, hogy ő maga átúsztat a Rhone folyón, Miribel magasságában.²⁰⁰

Egy héttel később, 1814. március 20-án egy huszárszakasz elővédet követve az esti sötétségben Simonyi – a kozákezered és a három huszárszázad élén elsőként – valóban alámerült a jeges vízben.²⁰¹

Ő erről a momentumról is tájékoztatta – a Bourbonban, 1814. május 11-én kelt levélben – Kállay Miklóst, az alábbiak szerint: *„Lyonban csak a város népe 30 ezer fegyverben volt, de látták, hogy a mi népünk sok, ezek csendben maradtak. Én háromszáz emberrel az regimentből és kétszáz kozákkal a Rhon vízín által úsztattam, és az egész frantzia armadáának a háta mögé jöttem, mely olyan zenebonát csinált Lyonban, hogy Cardinalis Flesch gyalog elszaladt, és a francia mindjárt reterálni kezdett, sok fegyvert, 40 szekeret, 2 ágyút vissza hátrahagyott, etc.”.*²⁰²

A fentebb megfogalmazott szavak mögött az a tény húzódott meg, hogy a rendkívül veszélyes átkelést követően, amelyben csak öt-öt huszár és kozák tűnt el, hídfőállást foglalt, birtokba vette a városból kivezető utat és azonnal intézkedett a hídverésre. Katonáinak parancsot adott az indulásra, melyre hajnalban került sor. Ezután Simonyiék az elővárost vették birtokukba. Ekkor már nem volt lehetséges az elővároson keresztül a ki- és bejárás, gyakorlatilag bezárult egy gyűrű a város körül. Ezek után az óbester Lyon város kapuját záratta le és bevárta a főerők átkelését. Így azok megérkezése után minden különösebb nehézség nélkül sikerült a várost elfoglalniuk.²⁰³

Azt állapíthatjuk tehát meg, hogy a Simonyi óbester és csapata által végzett hadművelet tette nagymértékben lehetővé, hogy a főerők ilyen rövid idő alatt sikerre vigyék a város elfoglalását.

A felettesek részéről a bátor hőstett elismerése ezúttal nem maradt el és nem is sokat váratott magára. 1814. március 29-én ugyanis I. Ferenc

²⁰⁰ Nagy G., 1912. 528–530. p.; Zachar, 2001. 64. p.

²⁰¹ Nagy G., 1912. 530. p.; Zachar, 2001. 65 p.

²⁰² OSzK. Kt. Lt. 870/123. 3. fol.

²⁰³ Nagy G., 1912. 534.; Zachar, 2011. 65. p.

császár és király az osztrák Lipót Rend parancsnoki keresztjét adományozta az óbesternek.²⁰⁴

De nem ez volt az egyetlen kitüntetés, melyben ezen hőstett miatt Simonyi József részesült. A főhadiszálláson, az I. Ferencsel együtt tartózkodó uralkodók, azaz a szövetséges csapatok vezetői szintén kifejezésre juttatták, milyen nagyra értékelik Simonyi báró kimagasló katonai érdemeit. Így 1815. évi hatállyal – a hivatalos beiktatásra csak 1816. május 2-án került sor – a porosz király a „Pour le Mérite” renddel ismerte el kiváló eredményeit.²⁰⁵ 1815. január 24-éi dátummal pedig a hesseni választófejedelem a „Pour la vertu militaire” Rend középkeresztjével tüntette ki.²⁰⁶

Itt szeretném megemlíteni még azt a tény is, mely szerint Simonyi óbester nem csak nagy számú katonai kitüntetésben, érdeméremben, hanem „világi” elismerésben is részesült az élete során. Így 1815. május 8-án Bihar vármegye a táblabírájává nevezték ki. Az erről szóló okiratban – melyet Tokody József vármegyei főjegyző, 1815. június 8-án küldött el az óbesternek – olvashatjuk, hogy *„... Örvendenek ezen Bihari Megye rendei, hogy a Méltóságos Urat, a kinek vitézségét, és hadi Virtussait, még az idegen Nemezetek is megasztalják, Táblabírájoknak szerencsétetik, és hogy ennél fogva egy Nemes tulajdonoságú igaza Magyar Szívű érdemes Hazafival közellebbről őszve kapcsoltatni alkalmatosságok vagyon...”*²⁰⁷

Miután a franciák 1814. március 22-én Vienne felé vették az irányt, kézenfekvő volt Simonyi bárónak, hogy ő is ebbe az irányba vezényli az ezredét, hiszen itt tud összeütközésbe kerülni az ellenséggel. Útközben Simonyiék zsákmányoltak egy tucatnyi löszeres kocsit, mely csurig volt töltve löszerrel, és emellett arra is volt kapacitása az óbesternek, hogy félezer

²⁰⁴ M-M., 2005b. 58. p.; Nagy G., 1912. 535.; Zachar, 2011. 65. p.

²⁰⁵ M-M., 2005b. 58. p.; Nagy G., 1912. 535.; Zachar, 2011. 65. p.

²⁰⁶ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 93–94. fol.; M-M., 2005b. 58. p.

²⁰⁷ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 91–92. fol.

szövetséges porosz katonát kiszabadítson a franciák fogságából. Ezzel egyidejűleg Simonyiek 12 tisztet és félszáznál is több közkatonát ejtettek fogságba.²⁰⁸

Azon a napon, amikor megkapta az osztrák Lipót Rend középkeresztjét – tehát 1814. március 29-én –, Simonyi jellemző módon nem a táborban időzött és a kitüntetés átvételére készült, hanem éppen ellenkezőleg, egy város, Chiren ellen indított rohamot. Öt órán át tudta csak tartani magát az ellenség, Simonyinak és katonáinak mindössze ennyi időre volt szüksége ahhoz, hogy a franciákat kiverje a városból.²⁰⁹

A következő támadásra, melyet Simonyi vezényelt, pár nappal később került sor. 1814 április elején Lyon felé tért vissza és Roanne térségében hajtott végre felderítést, sőt április 9-én megtámadta a francia újonckiképző központot, melyet sikerült is elfoglalnia heves harcok árán.²¹⁰

1814. április 19-én Napóleon császár lemondott a trónjáról. Simonyinak ekkor az volt a feladata, hogy saját huszárezrede és két kozákezred élén a Clermontból Párizsba vezető utat biztosítsa. Eközben a szövetséges erők bevonultak Párizs városába és nem sokkal később sor került a békekötésre is.

Noha a szembenálló erők megkötötték a békét, a császári-királyi csapatok Franciaországból történő kivonulására még nem került sor. Simonyi is francia földön, Marcigny városában maradt. A következő hónap elején Simonyit a katonai vezetés Bourbon Lancy városába irányította, ahol majdnem egy teljes hónapot töltött el.²¹¹

Ebből a városból küldte az óbester a már a korábbiakban is idézett levelét Kállay Miklós alispánnak, melyben Napóleonnal kapcsolatban az

²⁰⁸ Zachar, 2001. 65. p.

²⁰⁹ Zachar, 2001. 65. p.

²¹⁰ Zachar, 2001. 65–66. p.

²¹¹ Nagy G., 1912. 535. p.; Zachar, 2001. 66. p.

alábbiakat vetette papírra: „*A háborúnak tehát vége vagy, mink bizony Bonapartét jobban megvertük, mint gondoltuk.*”²¹²

1814 május végén végre elérkezett tehát a hazatérés ideje. Simonyi Svájcban, Württembergben és Bajorországon keresztül vezette az ezredét, mellyel másfél hónappal az indulás után, július 12-én érte el a cseh határt. Morvaországon és Szilézián át vezetett az út további része, majd október 6-án érkezett meg a lengyelországi Rohatynba. Itt először elhelyezte az ezredét, majd a bécsi udvarba távozott hat hétre. Miután innen visszatért, ismét arra fordította idejét, hogy rendezze ezrede sorait.²¹³

Simonyi óbester bécsi tartózkodásával kapcsolatban fennmaradt gróf Széchenyi István korai naplójában egy érdekes rész, amely így szól: „*Simonyi Bécsben vadászzekében és a Szent Lipót rend parancsnoki rendjével járkált, hogy valami udvari tanácsososnak vagy éppenséggel Stadion grófnak nézzék.*”²¹⁴ A fenti, ironikus és a parvenü iránt érzett leplezetlen ellenszenével átítatott soraiból kiolvashatjuk, hogy Széchenyinek ekkor még mi volt a véleménye a későbbi ezredparancsnokáról.²¹⁵

Simonyi báró 1815. március 27-én parancsot kapott, hogy Napóleon császár váratlan visszatérése következtében kirobbant háború miatt ismét jelenjen meg a hadszíntéren. Annak ellenére, hogy megállás nélkül majdnem három hónapon át – egészen pontosan 84 napig – tartott a lovaglás a kijelölt állomáshelyre, Stockachba, meglepően jó állapotban érkezett meg az ezred a gyülekezőhelyre. Olyan kitűnő állapotban, hogy herceg Karl von Schwarzenberg tábornagy ezért dicséretben részesítette az óbester.²¹⁶

²¹² OSzK. Kt. Lt. 870/123. 1. fol.

²¹³ Amon, 1903. 439. p.; Nagy G., 1912. 536. p.; Zachar, 2001. 66. p.

²¹⁴ Széchenyi, 1916. 22. p.; Széchenyi, 1978. 34. p.

²¹⁵ Bényei 94. p.

²¹⁶ Nagy G., 1912. 536. p.; Zachar, 2001. 66. p.

Napóleon 1815. június 18-án vereséget szenvedett Waterloo-nál, ezért Simonyi óbester egységét a Franciaországot megszálló erők közé osztották be és már június 26-án átküldték őket a Rajnán. Az ezred folyamatosan nyomult előre. Ezen előrehaladás során csak kisebb ütközetekre került sor. Chavannes, Cologne és Marillers voltak azok a helyszínek, ahol számottevő küzdelemre, említésre méltó összecsapásra került sor a Hessen-Homburg huszárezred és a francia csapatok között.²¹⁷

A Waterloo-i vereséget majdnem egy hónappal később már követte is a békekötés. Erre 1815. július 11-én került sor, amikor is Simonyi és ezrede éppen Bedfordban tartózkodott. Onnan Marcigybe vonultak, majd szeptember 22-én Dijon felé vették az irányt, ahol az október 4-én a szövetséges uralkodók előtt megtartott katonai díszszemlén a Hessen-Homburg huszárezred is részt vett. 1815. október 9-én pedig a megszálló alakulatok közé osztották be az ezredet, de bő egy héttel később, október 20-án már azt a parancsot kapták, hogy térjenek haza.²¹⁸

A háborús évtizedek befejeztével Simonyi óbester élete gyökeresen megváltozott. A vakmerő hadi vállalkozások szívdobogtató izgalmai helyett a sivár garnizonélet várta. A győzelemért vállalt önkéntes, „értelmes” fegyelem helyett a katonai egyéniségét felőrlő, lélektelen dresszúra meggyőződés nélküli sulykolása lett a feladata.²¹⁹

Az 1815. év végétől a 4. számú Hessen-Homburg huszárezred Ausztriában – Bécsben, Welsben, Offenhausenben, Pichlben – állomásozott. 1816. december 28-tól 1817. április 15-ig pedig az a megtiszteltetés érte őket, hogy udvari szolgálat kellett ellátniuk.²²⁰

1817 tavaszán Simonyi báró és ezrede azonban állomáshelyet cserélt a Nagyvárad városában elhelyezett 1. számú ulánusezreddel. Ennek alapján a

²¹⁷ Zachar, 2001. 66. p.

²¹⁸ Nagy G., 537–539. p.; Zachar, 2001. 66–67. p.

²¹⁹ Merényi 8. p.

²²⁰ Amon, 1903. 445. p.; Nagy G., 1912. 539. p.; Zachar, 2001. 67. p.

Hessen-Homburg huszárezred az osztrák állomáshelyeit feladta és Magyarországra települt át. 1817 május közepén pedig maga az ezredes is Nagyváradra költözött. Az ezred egyes részei egyébként a különböző környékebeli helységeken – Debrecenben, Diószegen, Békésen, Csernátonban, Nyíregyházán, Békéscsabán, Hódmezővásárhelyen és Böszörményben, illetve Nyírbátorban és Mezőpetriben – nyertek elhelyezést.²²¹

A következő évben, 1818-ban azonban Simonyi és az ezredtörzs átköltözött a szomszédos Debrecen városába. Innentől kezdve Simonyi óbester sorsa néhány évre ismét összefonódott a cívis várossal, diák korának színhelyével.

A városi Magisztrátus 1818. április 20-án tárgyalta a Magyar Királyi Helytartótanács 1818. március 10-én kelt, 7722. számú átiratát, melyben azok a császári-királyi 4. számú Hessen-Homburg huszárezred törzsének Nagyváradról Debrecenbe való áthelyezését közölték. Ezen kívül ekkor tárgyalták még Simonyi 1818. március 18-án Nagyváradok kelt levelét is, melyben az óbester a megfelelő elszállásolás biztosítását kérte. Az igen nagy tehertételt jelentő áthelyezést a városvezetés vonakodva fogadta és igyekezett azt elhárítani²²²

A helyzetet a Helytartótanács 1818. szeptember 9-én kelt 25801. számú rendelete véglegesítette, a beköltözés időpontját pedig báró Simonyi szeptember 10-én kelt levele tartalmazza: *„A Magyar Országi Commandírozó Generális Ferdinánd Ő Királyi Hertzegsége Parancsolattyához képpent az ujj Dislocationak a folyó hónap 21-én végre kellett hajtódni. Ő Nagysága az egész Stábbal együtt 23-a presentis ide bé fog rukkolni.”*²²³

Simonyi tehát abba a városba tért vissza, amelyet gyermekkorából jól ismert. A város és az óbester „egymásra találását” jól jellemzi az 1819.

²²¹ Amon, 1903. 456. p.; Nagy G., 1912. 540 .p.; Zachar, 2001. 67. p.

²²² Csóhány 120. p.; Zachar, 2001. 67. p.

²²³ Zachar, 2001. 67–68. p.

szeptember 9-én kelt magisztrátusi ülési jegyzőkönyv, melyben rögzítésre került, hogy: „A N. Hessen Homburg Huszár Regement Óbestere Mtságos Vitézvári Báró Simonyi József Úr Ő Nagysága a f. Hónap 6. Napján költ Levelében arról tudósítja a Magistratust, hogy a vezérlése alatt lévő Vitéz Regement Négy 86 Esztendő Zászlói helyett ujjakat nyervén, azokat a közelebb jövő September 26-ik Napján illendő pompával ezzen Városban fel szenteltetni kívánnya, és arra nézve a következő Négy Kereszt Atyákat hívja meg, a bé vett szokáshoz képest, úgy mint az első Zászlónak s egyszersmind a Négynek fel szentelésére Szathmári Püspök Mtgos Klobusitzky Ő Nagyságát, a Másodiknak az Egri T. Káptalant, a harmadiknak a Nagy Váradi T. Káptalant, a negyediknek pedig ezenn szabad Királyi Debreczen Várossát, azonkívül pedig ezenn jeles Ünnepe Örök emlékezetére egy Öreg Zászlót, ugyantsak ezenn Városnak fog ajánlani.”²²⁴

E cselekedet mögött egyébként az is meghúzódott, hogy – a törzzsel Debrecenben, századaival Böszörményben, Nyírbátorban, Nagyszalontán, Nagyváradon, Deretkán, Diószegen, Csernátonban és Mezőpetriben települt – ezredet Estei Ferdinánd főherceg lovassági tábornok, magyarországi főhadparancsok megsejmelte. És ezt az előjárói szemlét zárta le 1819. szeptember 26-án a zászlóavatási ünnepség. Ezen egyébként a vezénylő tábornok elégedettségét fejezte ki mindazzal kapcsolatban, amit tapasztalt.²²⁵

1821. február 12-én pedig egy újabb ünnepi alkalomra, I. Ferenc császár és király születésnapjának a megünneplésére került sor. Ezen ünnepségen került bemutatásra az ezredtulajdonos hitvesének a díszes zászlószalagja, mely alkalommal Simonyi báró ünnepélyes beszédet is tartott.²²⁶

Az óbestertől tehát, mint láthatjuk nem állt távol – mai szóhasználattal élve – a közszereplés és nem mozgott idegenül akkor sem, amikor díszvendégek előtt kellett ünnepi beszédet tartania.

²²⁴ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 145–146. fol.

²²⁵ Amon, 1903. 456. p.; Csohány 124. p.; Zachar, 2001. 68. p.

²²⁶ Amon, 1903. 458. p.; Zachar, 2001. 68–69. p.

Nem okozott problémát Simonyi bárónak továbbá az sem, ha városszerte ünnepelt, a cívis város polgárai által csodált és tisztelt hős katonatiszt szerepében kellett mutatkoznia. A városlakók szórakoztatására, az ifjúság okulására és nem utolsósorban a békeidő miatt feladatok híján unatkozó legényei formában tartására ugyanis 1819 nyarán hadgyakorlatot tartatott és „lejátszatta” az egy évtizeddel korábban, Wagramban lezajlott ütközetet. Gondoskodott arról is, hogy a szereplők hűen adják vissza az eseményeket. Ez nem esett nehezére, hiszen maga is aktív résztvevője volt a csatának. A huszárhozám életszerű bemutatásáról akként gondoskodott, hogy kirendelte a szintén városban állomásozó 39. számú Don Miguel gyalogezred tagjait.²²⁷

Simonyi óbester és ezrede 1823 őszéig élvezhette a Debrecen nyújtotta békés napokat. Az egyes katonai alakulatokat ugyanis rendszeresen újabb és újabb állomáshelyekre helyezték át, úgy, ahogy azt a felsőbb katonai vezetés döntései megkövetelték.

A ránk maradt magisztrátusi jegyzőkönyv az alábbiak szerint tanúsítja ezt változást: *„Méltóságos Generális Illésy Sándor Ő Nagysága a mai napról költt hivatalos Levelébe tudtára adja a Magistratusnak, hogy a felsőbb Rendelésekhez képpst az itten Quártélyozó és a Brigádja alatt lévő Hertzeg Hessen Homburg nevet viselő Nemes Magyar Lovas Ezred Lengyel Országba masírozván, ennek a Mars Rutáját meg küldi. ... Az által küldött Mars Rutta szerint az említett regement két tsapatba masírozván itten keresztül, az első csapat úgy mint a Stab és az Óbester és 2-ik Major Divisiója October 5-én, a 2-ik csapat a folyó hónap 6-kán.”*²²⁸

Simonyi óbester és a Hessen-Homburg huszárok tehát az 1823 szeptemberében lezajlott hadgyakorlatot követően, október 5-én hagyták el a hajdúsági megyeszékhelyet.²²⁹

²²⁷ Csohány 123. p.; Zachar, 2001. 69. p.

²²⁸ Zachar, 2001. 69. p.

²²⁹ Amon, 1903. 461. p.; Csohány 130. p.; Zachar, 2001. 69. p.

A következő – és egyben utolsó – állomáshely Simonyi katonai pályafutásában a galíciai Tarnopol (ma az ukrainai Tyernopol) volt. Itt az óbester gyakorlatilag bő egy évig állomásozott a Hessen-Homburg huszárezreddel, amikor is kézhez vette azt az 1824. november 24-én kelt parancsot, amely alapján felfüggesztették a beosztásából. Erre a lépésre pedig azért került sor, mivel a hadbíróság kibocsátotta azt a hadbírósági tárgyalásra szóló idézést, mely alapján Simonyi óbester Budára rendelték.²³⁰ (De erről, majd a II/4. fejezetben fogok bővebben szólni.)

²³⁰ Nagy G., 1912. 541. p.; Zachar, 2001. 69. p.

2. A BÁRÓI CÍM

Mint korábban arról már szó esett, 1802-ban Simon József, a császári-királyi 6. számú huszárezred főhadnagya, a hadi érdemeire való tekintettel kérelmezte az uralkodótól a birodalom legmagasabbnak számító kitüntetését, a Katonai Mária Terézia Rend lovagkeresztjét.

A Mária Terézia császárné és királynő által 1757-ben alapított rend alapszabályának 6. §-a szerint, „...lovagokká mindazok fölvétessenek kik magukat erre valamely kiváló vitéz tettel, mások fölött érdemessé tették...”²³¹. Simonyi ennek a kritériumnak teljes mértékben megfelelt és ezért egy, a rend lovagkeresztjének elnyerését kérelmező okiratot juttatott el I. Ferenc királyhoz. Az uralkodó a kérésnek eleget téve – a véghezvitt katonai érdemeire való tekintettel –, 1802. május 5-én Simon József huszár főhadnagyot kitüntette a Katonai Mária Terézia Rend lovagkeresztjével. A rendjel ünnepélyes átadására május 13-án került sor.²³²

Mint fentebb már szintén említettem, a kitüntetés adományozásáról szóló díszes oklevél eredeti példánya a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár őrizetében található.²³³

Azért tértem ki a Katonai Mária Terézia Rend elnyerésének körülményeire, mivel ezen a kitüntetésen keresztül lehetett eljutni a főnemesi rangig – pontosabban a bárói címig –, amelynek megszerzése valószínűleg Simonyinak az egyik leghőbb vágya volt. A Katonai Mária Terézia Rend alapszabálya ugyanis lehetővé tette, hogy a rend tagjai nemességet nyerhessenek. Erről így rendelkezik az idevonatkozó 36. §: „Minden felavatásnál a rendbe felvett lovagok és nagykeresztesek ezáltal

²³¹ Rendjelek 122. p.

²³² KA. MMTÖ. Fasc. IV. S-220/1.; Hirtenfeld 738. p.; Nagy G., 1912. 356. p.; Rendjelek 224–225. p.

²³³ SzSzBML. XV. 4. 8. sz. okl.; Balogh-K-L. 28. p.

*egyidejűleg, az osztrák vagy a magyar államkötelékbe való illetőségükhöz képest, az osztrák vagy magyar nemesi rendbe emeltetnek, ha az illetők még ezen nemességgel nem bírnak.*²³⁴.

A rend szabályzatának 37. §-a rendelkezik továbbá arról, hogy amennyiben a kitüntetett már nemesember, abban az esetben *„A lovagok és nagykeresztesek, ha az osztrák államkötelékbe tartoznak, az osztrák báróság adományozásáért, azok pedig, kik a magyar államkötelékbe tartoznak, a magyar báróság adományozásáért folyamodhatnak, mely rangemelések díjmentesen megadatnak.*”²³⁵.

Nemes barbácsi Simon József tehát – a rendelkezéseknek megfelelően – egy újabb kérvényt juttatott el az uralkodóhoz, melyben az osztrák bárói cím elnyerését kérte II. Ferenc német-római – 1804-től, I. Ferenc néven osztrák – császártól.²³⁶ (Kérdés persze, hogy a magyarországi születésű és illetőségű Simon József miért nem a magyar báróságot kérelmezte az uralkodótól? Talán azért, mivel egy osztrák huszárezrednek volt a katonája, tisztje. De az is könnyen elképzelhető, hogy arra gondolt, hogy osztrák báróként könnyebben nyerheti majd el a magyar bárói címet, mint fordítva. És ez pár évvel később így is lett!)

A beadványt megelőzően Simonyinak több családi iratot is be kellett szereznie, hogy családjának a nemességét igazolni tudja. Ezek közül csupán kettő, édesapjának, Simon Pálnak Magyar-Óvárott, 1802. március 18-án kiállított keresztlevele, valamint nagyapjának, Simon alias Barbacsy Mihálynak a nemességét igazoló dokumentuma maradt fent a családi levéltárban.²³⁷

Miután a család nemesi származásának bizonyítékait az udvari kancellária megvizsgálta, majd elfogadta, a király eleget tett a kérésnek és a Bécsben, 1804. április 21-én kelt oklevelével Simon József főhadnagynak

²³⁴ Rendjelek 125. p.

²³⁵ Rendjelek 125. p.

²³⁶ M-M., 1995. 78–79. p.

²³⁷ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 1. fol., 5–10. fol.

osztrák báróságot és a „*von Vitézvár*”, azaz a „vitézvári” nemesi előnevet adományozta.²³⁸

Az osztrák bárói diploma eredeti, díszes kiállítású példánya Szabolcs vármegye levéltárába került, melynek jogutódjánál – a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltárban – az napjainkban is megtalálható.²³⁹ A családi levéltár töredék iratai között pedig az adománylevél egy korabeli másolatát lelhetjük fel.²⁴⁰

A diploma teljes szövegét – a Szabolcs vármegye által, 1807-ben magyarra fordított változatában – Nagy Pál közölte először Simonyi-életrajzában, majd ugyanez a Hadtörténelmi Közleményekben, 1995-ben is publikálásra került.²⁴¹

A királyi adománylevéllel kapcsolatban két dolgot szeretnék megemlíteni.

Először is azt a tényt emelném ki, hogy a diplomában már nem Simon, hanem Simonyi formában szerepel a báróságot elnyerő személy vezetékeve. Ennek magyarázatát Simonyi óbesternek – a már többször említett – Szabolcs vármegyéhez, 1822-ben irt folyamodványából találhatjuk meg. Ebben ő maga módja el, hogy „...*Ugy nem különben, hogy én alább irt is azon nevet viseltem, egész 1806-dik [?] esztendeig a midőn Báróságra menvén, iránta a Diplomámat, a Tekintetes Nemes Vármegyének producálván, Archivumban bé venni meg is kértem, a melly időben a Simon nevemhez yi hozzá tévén, azóta magamat Simonyinak irom...*”²⁴².

Arra a kérdésre, hogy pontosan mikor lett a Simonból Simonyi, nem tudjuk a választ. Mint fent említettük, ő maga az 1806-os dátumot állítja. Ezt megerősíteni látszik az az adat, mely szerint a bárói diploma magyar

²³⁸ Áldásy I. 433–434. p.; Frank 182. p.; Megerle 89. p.

²³⁹ SzSzBML. XV. 4. 9. sz. okl.; Balogh-K-L. 28. p.

²⁴⁰ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 16–20. fol.

²⁴¹ Nagy P. 99–106. p.; M-M., 1995b. 81–84. p.

²⁴² MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 44. fol.

fordítása 1807-ben került a vármegyei levéltár birtokába.²⁴³ De akkor hogyan szerepelhet már az eredeti, az 1804-es oklevélben a Simonyi név? Véleményem szerint tehát a névváltoztatásra az 1804. évben került sor. Ekkor lett a magyar köznemesből osztrák főnemes, akinek egyszerű magyar nevét is „nemesíteni”, vagy másképpen mondva, „y-osítani” kellett.

Másodszor mint érdekességet kell megemlítenem, hogy a diplomában szereplő „vitézvári” előnév nem helynevet jelölt, mint az – egy-két kivételtől eltekintve²⁴⁴ – szokásban volt, hanem a báróságot szerző személy vitézségére, katonai hősiségére utalt. Vitézvár helység egyébként Magyarországon soha nem létezett.

Miután Simonyi József 1804-ben osztrák báróságot kapott, annak érvényét Magyarországra is ki akarata terjesztetni, azaz a – sok tekintetben jóval „értékesebb” – magyar bárói címet is szeretne volna elnyerni. Ennek érdekében Simonyi – aki ekkor kapitányi rangban szolgált a császári-királyi 6. számú huszárezredben – egy felségfolyamodványt juttatott el az uralkodóhoz, melyben megkérvenyezte a magyar bárói rangot. 1808. június 18-án erre a felségfolyamodványra rá is vezették az adományozás tényét, de Simonyi óbester ekkor mégsem lett magyar báró, oklevelét – nem tudni mi okból – nem állították ki.²⁴⁵

1814. szeptember 1-jén Simonyi József ezredes – ekkor már császári-királyi 4. számú Hessen-Homburg huszárezred parancsnoka – egy újabb felségfolyamodványt nyújtott be I. Ferenchez. Ebben hivatkozott az 1808-ban 6172. szám alatt kelt legfelsőbb elhatározásra, amely neki a magyar bárói diploma kiadatását rendelte el.²⁴⁶

²⁴³ Nagy P. 106. p.

²⁴⁴ Például a báró Meszéna család „hívvári” előneve.

²⁴⁵ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 21–21. fol.; Áldásy I. 359–360. p.

²⁴⁶ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 23–24. fol.; Áldásy I. 362. p.

1815. február 3-án végre megszületett a végső döntés és ezen a napon, Bécsben kiállították a magyar bárói oklevelet, mely adományozás tényét, illetve a diploma teljes szövegét az ún. Királyi Könyvekbe is bevezették.²⁴⁷

A magyar bárói diploma eredeti, díszes kiállítású példánya – hasonlóan az 1804-es osztrákéhoz – Szabolcs vármegye egykori levéltárába került, melynek jogutódja a mai napig is őrzi a dokumentumot.²⁴⁸

A családi levéltárban pedig a már említett 1814-es felségfolyamodvány – rávezetve az 1815. február 3-án kelt rendelkezéssel – és a Nagykállóban, 1815. augusztus 1-jén tartott megyegyűlés jegyzőkönyvének idevonatkozó két pontja található meg.²⁴⁹ Ez utóbbi feljegyzés a következőképpen szól: „36. pont.: M. Kir. Helytartó Tanács ez év Szt Iván hava 13 napján 16594. sz. alatt tudatta, hogy Simonyi József ezredes magyar báróságot kapott. 37. pont.: A királyi diploma a leveles tárba betéttetett.”²⁵⁰

Simonyi József 1815. évi bárói diplomájának a magyar fordítása – pontosabban annak csupán egy részlete – amúgy 1970-ben került publikálásra.²⁵¹

A témát lezárandó, itt szeretnék megemlékezni Simonyi óbester címeréről, amelyet még 1804-ben, az első bárói diplomával adományozott az uralkodó a vitézvári báró Simonyi családnak. (Megjegyzendő, hogy a második, 1815-ben kapott bárói oklevelében szereplő címer – kivéve két a pajzstartó vitézt – teljesen megegyező volt.)

A címer pontos heraldikai leírása tehát a következő: Vágott pajzs. Fent vörös mezőben növekvő, ezüst páncélos vitéz, fején vörös tollas nyílt sisakkal, jobbában arany keresztvassal szerelt kivont egyenes ezüst kardot, baljában vérző levágott török fejet hajánál fogva tart. Lent arany mezőben

²⁴⁷ MOL. A 57. 63. köt. 712–716. p.; Áldásy-Czobor, VII. 269–271. p.; Illéssy-P. 194. p.

²⁴⁸ SzSzBML. XV. 4. 10. sz. okl.; Balogh-K-L. 28. p.

²⁴⁹ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 29–41. fol.

²⁵⁰ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 33–34. fol.

²⁵¹ Csermely-H. 88–90. p.

ágaskodó, jobbra néző vörös oroszlán. A pajzs fölött egy, öt gyönggyel ékesített, kék és vörös ékkövekkel díszített bárói korona. E fölött egy aranszegélyű, vörös bélésű, arany koronás ezüst sisak, melyen egy jobbra néző, kiterjesztett szárnyú fekete sas áll. Takaró: arany-vörös. Pajzstartók: két páncélos vitéz, fejükön vörös tollas nyílt sisakkal, kezükben pajzzsal.²⁵²

A címerben szereplő oroszlán a nemesi heraldika talán leggyakrabban használt címerképe, általában a hősiesség és bátorság szimbóluma. A levágott török fejet tartó vitéz pedig a magyar heraldikában gyakorta előforduló motívum, a címerszerző egykori győzelmének, győzelmeinek jelképe.²⁵³ Nem véletlen tehát, hogy e két ábra szerepelt Simonyi óbester címerében.

²⁵² A címerleírást a következő művek alapján készítettem el: Gudenus III. 320. p.; Kempelen IX. 371. p.; Nagy I. X. 201. p.; MNZs 424. p.; Pandula, 2009. 8. sz.; Siebmacher 582–583. p.

²⁵³ Bertényi 32. p., 113. p.

3. A CSALÁDALAPÍTÁS

1815-ben – a Simonyi család magyar bárósításának évében – véget értek az egész Európát hosszú évekre csatatérre változtató ún. napóleoni háborúk. A francia császár bukásával a Habsburg Birodalom területén ismét békés évtizedek köszöntöttek be és így Simonyi óbester élete gyökeresen megváltozott. A háború befejeztével ugyanis véget ért az az időszak is, amelyben egy katona bizonyítani tudta rátermettségét, a hadi pályához való tehetségét. A vakmerő hadi vállalkozások helyett most a sivár laktanyai szolgálat jutott osztályrészéül, ez pedig nemigen tette lehetővé számára, hogy kitüntethesse magát és így, a „csillagok” sem hullottak olyan könnyen.

A császári-királyi 4. számú huszárezred – mint már említettem – 1816-tól, egészen 1817. április 15-ig udvari szolgálatot teljesített Bécsben. Ezután, egy éven keresztül a Bihar vármegyei Nagyváradon, majd 1818-tól Debrecen városában állomásozott az ezred.²⁵⁴

Talán éppen ezen debreceni tartózkodás alatt határozta el Simonyi óbester, hogy szakítva eddigi életformájával – már amennyire az egy hivatásos katonatisztnek módjában állt –, saját családi otthont teremt magának. Azaz nem csupán magyar főrend, hanem magyarországi földbirtokos is szertetett volna lenni.

E célja elérésének érdekében I. Ferenc császár és királyhoz fordult. Az uralkodó – korábbi katonai érdemeire való tekintettel – a kérelmet jogosnak ítélte és 1819-ben báró Simonyi Józsefnek adományozta az Arad vármegyében fekvő vadász uradalmat. Így nyerte el a nagykállói mészáros mester fia a két Arad vármegyei községet, Vadászt és Bél-Zerindet.²⁵⁵ Az uradalomba való hivatalos beiktatás, a jelentős donációs díj – melynek összegét nyilván a 33 éves katonai szolgálata alatt „kereste meg”, illetve

²⁵⁴ Amon, 1903. 456. p.; Nagy G. 1912. 539–540. p.

²⁵⁵ Nagy G. 1912. 541. p.; Márki 511. p.

„zsákmányolt” az ellenségtől – befizetése után a következő évben, 1820. március 11-én ment végbe.²⁵⁶

1820-ban tehát báró Simonyi Józsefnek volt már saját földbirtoka és otthona. Ekkor viszont már 49 éves volt, mely a kor viszonyai szerint inkább idősebb-, mint középkorúnak számított. Nyilván ezen okból kifolyólag is kerülhetett sor arra, hogy – feladva az addigi aggregény életmódját – két év múlva megházasodjon.

Egyes források szerint az óbesternek két felesége is volt. Az első, altorjai báró Apor Péter lánya, Anna, a második pedig az osztrák Theresia von Leiner.²⁵⁷ Az igazság azonban az, hogy báró Simonyi Józsefnek mindössze egyetlen neje volt, mégpedig a másodikként említett Theresia von Leiner. A báró Apor lány férjét valószínűleg összetévesztették a Bars vármegyei eredetű, simonyi és varsányi előnevet viselő Simonyi családból származó György tábornokkal.²⁵⁸

Arról, hogy pontosan milyen körülmények között ismerkedett meg Simonyi a későbbi feleségével sajnos nincsenek információim, de gróf Széchenyi István, a naplójában megörökített néhány érdekes adatot és eseményt az óbester magánéletével kapcsolatban. Ott olvashatjuk a következő feljegyzést, az 1822. február 19-ei napnál: *„Reggel Simonyi nálam: „Mikor indul? – Azt hiszem, ezen a nyáron Londonban találkozni fogunk.” Én Pantalone-képet vágok, s kérdek: „Mi az ördögöt csinálna Ön Angliában?” – Ő: „Adja szavát, hogy nem mondja tovább: házasodom!” – Én: „Talán nem angol nőt vesz el?” – Ő: „De biza angol, 16 esztendő, takaros, s két millió vagyona van!” Régóta gondolom, hogy megbolondult. – De végül is oly sok részletet közöl, a lány nevét is megmondja (Leiner), hogy már nem tudom, milyen véleményt alkossak az egész dologról. Valószínű, hogy az egyik fél*

²⁵⁶ Márki 707. p.

²⁵⁷ Tóth 268. p.

²⁵⁸ Nagy I. X. 204. p.

*becsapódik – a lány, minden bizonnyal. – E leányzó nevelőnőjét Beckersnek hívják, s valószínű, hogy szereti, mert Simonyit gyűlöli és neveltjének házassága ellen tiltakozik. Simonyit úgy szokta fogadni mint egy kutyát, ő azonban, híres orcátlansággal megáldva, egy cseppet sem zavartatja magát, kezét csókolgatja, üdvözlögeti, etc. – Nekem viszont így beszél róla: "Átkozottt boszorkány! Mihelyt a kisasszonyt feleségül veszem – jó helyet kap majd Debrecenben a kályhasutban: kussti – hintri, Beckers!"*²⁵⁹

A fenti idézettel kapcsolatban megjegyezni kívánom, hogy az óbester feleségének személyéről szóló összes forrás az asszonyt nem angolnak, hanem németnek, pontosabban osztráknak mondja. Már a Leiner név is ezt sugallja nekünk. A londoni út véleményem szerint nem kizárt, de a menyasszonyjelölt apai ágon semmiképpen nem lehet angol nemzetiségű, talán csak ott tartózkodott akkoriban.

Mindenesetre tény az, hogy alig nyolc hónappal a fentebb leírtak után báró Simonyi József oltár elé vezette Theresia Leiner von Negelsfürst kisasszonyt.

A már többször említett katonai törzskönyvi lap adatai szerint Simonyi ezredes 1822. október 24-én vette nőül „Theresia v. Leiner”-t. Az eseményt megelőzően, október 6-án pedig 12.000 forintnyi házassági kauciót helyezett letétbe egy felsőbb rendelkezés értelmében.²⁶⁰

Simonyi óbester azonban nem ezen a napon, hanem hat nappal korábban, október 18-án kötött házasságot Theresia Leiner von Negelsfürsttel a bécsi Szent István főszékesegyházban, azaz a Stephansdomban. A plébánia házassági anyakönyvében – az 1822. október 18-i házasságkötésről – található német nyelvű bejegyzés fordítása a következő:

A vőlegény: báró Simonyi József, a Hessen-Homburg huszárezred ezredese, nagykállói, magyarországi születésű, báró Simonyi Pál [?]

²⁵⁹ Széchenyi, 1926. 246. p.; Széchenyi, 1978. 250–251. p.

²⁶⁰ HL. VII. 228. Grundbuchsblatt von Joseph Baron Simonyi. 3. fol.; KA. Gbb. 4. HR. Abgkl. II. Heft 1/70. Fol. 2.

nagykállói földbirtokos és Hetesényi Zsuzsanna gyermeke, katolikus vallású, 45 éves [?], nőtlen, bécsi, Kärtner strassei lakos. A menyasszony: Theresia Leinner [Leiner] von Negelsfürst, Bécsben született 1803. december 17-én, August Leinner [Leiner] von Negelsfürst császári-királyi kapitány a báró Strauch gyalogezredben és Anna von Deploneg gyermeke, katolikus vallású, 18 éves, hajadon, bécsi lakos.²⁶¹

A fenti anyakönyvi adatok közül érdekes – és persze téves – bejegyzés az, amely a vőlegény édesapját a „*Paul Freiherr von Simonyi*”-nak nevezi.²⁶² A nagykállói mészáros mester ugyanis soha nem volt sem báró, sem pedig Simonyi.

A menyasszony édesapjával kapcsolatban pedig az érdemel említést, hogy a Simonyi család történetével foglalkozó irodalmi források – azok, amelyek egyáltalán megemlékeznek a személyéről – mind Franz von Leinernek és császári-királyi tábornoknak nevezik. Igaz, ezek a források a házasságkötés időpontját is tévesen, 1820-ban állapítják meg.²⁶³ Az anyakönyv tanúsága szerint Theresia Leiner von Negelsfürst édesapját „*August*”-nak hívták és 1822-ben még csupán kapitányi rangban szolgált a Strauch báró nevét viselő gyalogezredben.²⁶⁴ Érdekes azonban, hogy a császári-királyi hadsereg ezekből az évekből származó hivatalos schematismusaiban sehol nem szerepel August von Leiner – vagy Leinner – neve. Sem a 24. számú Gottfried von Strauch gyalogezrednél, sem máshol.²⁶⁵

Az édesapa személyével mindössze egy, Bécs Wieden városrészéről szóló könyvben találkoztam. Ebben, 1811-ben „*August Freiherr* – azaz báró

²⁶¹ DpStSW. Trauungsbuch. Tom. 85/a. Fol. 136.

²⁶² DpStSW. Trauungsbuch. Tom. 85/a. Fol. 136.

²⁶³ Pallas 1109. p.; Tolnai 286. p.

²⁶⁴ DpStSW. Trauungsbuch. Tom. 85/a. Fol. 136.

²⁶⁵ Mil. Schem. 1820–1840. passim.

[?] – *Leinner von Negelsfürst*”, mint a Technikerstrasse 11. számú ház tulajdonosaként van megemlítve.²⁶⁶

A Leiner család előnevével kapcsolatban pedig azt szeretném megjegyezni, hogy az összes idevágó hazai genealógiai szakirodalom a „hegelsfürsti” predikátumot említi meg.²⁶⁷ Ennek a címnek azonban ellentmond az itteni anyakönyven szereplő „negelsfürsti” előnév, amelynek hitelességét megerősíteni látszik Theresia von Leiner később, Rochel Jánostól született gyermekeinek keresztelési anyakönyvi bejegyzésében szereplő ugyanezen predikátumi megnevezés.²⁶⁸

A Leinerek amúgy Franz Heinrich Franck császári-királyi hadbíró személyében kapták meg 1778-ban Mária Terézia császárnétól a német birodalmi nemességet és a „negelsfürsti” előnevet.²⁶⁹ A nemesség adományozásának a hatálya azonban nem csak rá vonatkozott, hanem kiterjedt a testvéreire, így az egyik húgára, Anna Katharina Walburga Franckra és annak August Johann Nepomuk Leiner nevű férjére is. Ez utóbbiak voltak Simonyi óbester apósának, August von Leinernek a szülei.²⁷⁰

A famíliából ismert még a menyasszony testvére, Anna Augusta Theresia von Leiner, aki 1824-ben majd Simonyi óbester elsőszülött fiának, Lajosnak lesz a keresztanyja.²⁷¹ És ő volt az is, aki 1828 körül feleségül ment Antym Marek Nikodem de Nikorowiczhoz, a skót királyi házból származó trónkövetelő, Charles Edward Stuart dédunokájához.²⁷²

²⁶⁶ Hofbauer 321. p.

²⁶⁷ Gudenus III. 320. p.; Kempelen IX. 371. p.; MNZs 424. p.; Márki 707. p.; Pallas 1109. p.

²⁶⁸ IfA. Mf. Kb. 3. 5. Kereszteltek anyakönyve. V. köt. 118., 184., 249., 348. p.; PRCCC. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 132. p., 140. p., 147. p.

²⁶⁹ Kneschke III. 310. p.; Megerle 288. p.

²⁷⁰ Ursula Rumpler: Die Familie Franck aus Offenburg. In: http://members.kabsi.at/familienforschung/franck_einleitung.html; Ursula Rumpler: Von Negelsfürst, auf Nägelsfört. In: <http://members.kabsi.at/familienforschung/negelsfuerst.html>

²⁷¹ KA. Taufb. 4. HR. Bd. 1816–1865. 15. April 1824.

²⁷² Dunin 686. p.; Pininski 225. p., 228. p.

Báró Simonyi József és Theresia Leiner von Negelsfürst házasságkötés után Debrecenbe, az óbester ezredének akkori állomáshelyére költözött. A kálvinista Rómában való tartózkodás azonban nem tartott sokáig. 1823 szeptemberében ugyanis a felsőbb katonai vezetés a Hessen-Homburg huszárezredet a galíciai Tarnopolba vezényeltette át. Az ezred – természetesen parancsnokával együtt – október 6-án indult el az új állomáshelyre, ahová november elején érkezett meg.²⁷³

Még mielőtt azonban az óbester és felesége Galíciába indult volna, kiderült, hogy az asszony gyermeket vár. Ezt az eseményt gróf Széchenyi István is megörökítette naplójában. 1823. szeptember 14-én ugyanis feljegyezte, hogy Simonyi báró nagyon boldog, mivel „*Felesége, mint mondja 3 hónapos terhes*”.²⁷⁴

A család elsőszülött gyermeke, Lajos Ádám Ágoston 1824. április 13-án született meg a galíciai Tarnopolban.²⁷⁵ (Az ő életrajzát majd a III/2. fejezetben fogom ismertetni.)

Az 1824. év azonban nem csak az elsőszülött fiú gyermek megszületésének az örömét, hanem bánatot is hozott az óbester életébe. Ebben az évben kezdődött el ugyanis az az ellene indított vizsgálat, amely később – egy „pokoljárásnak” is beillő eljárási folyamat után – az aradi várbörtönben fejeződött be. (Ennek történetét majd a II/4. fejezetben fogom ismertetni.)

Simonyi óbester, neje és csecsemő fia – mint korábban már említettem – az 1824. év végén hagyták el Galíciát. A 4. számú huszárezred történetírójának a véleménye szerint azonban Simonyi ezredestől csak 1826.

²⁷³ Amon, 1903. 461. p.; Ács 237–238. p.

²⁷⁴ Széchenyi, 1926. 399–400. p.

²⁷⁵ KA. Taufb. 4. HR. Bd. 1816–1865. 15. April 1824.

június 9-én vette át a parancsnokságot lovag Fackh József alezredes.²⁷⁶ Az igazság az, hogy a lovag – aki egyébként az Aradon kivégzett tábornok, Ernst Poelt von Poeltenberg sógora volt – 1824-ben csak ideiglenesen, ám 1826-tól végleg átvette a Hessen-Homburgok parancsnokságát.

A Simonyi házaspár miután elhagyták a galíciai Tarnopolt, az osztrák fővárosba utazott. Ennek bizonyítéka, hogy a második gyermekük, Katalin Zsuzsanna 1825. március 22-én már Bécsben látta meg a napvilágot.²⁷⁷ (Az ő életrajzát majd a III/3. fejezetben fogom ismertetni.)

A genealógiai feldolgozások báró Simonyi Józsefnek mindössze két utódjáról, Lajosról és Katalinról emlékeznek meg.²⁷⁸ A valóságban azonban nejétől, Theresia Leiner von Negelsfürsttől összesen öt gyermeke született. Igaz, az utolsó három még kisgyermek korában elhunyt, így nem csoda, hogy nincsenek megemlítve a szakirodalomban. A Simonyi házaspárnak tehát a következő három gyermeke volt még:

1. Báró Simonyi István.

A báró Simonyi család harmadik gyermekének keresztelési adatait az aradi római katolikus plébánia anyakönyveiben találtam meg. A latin nyelvű dokumentumból megtudhatjuk, hogy „*L. B. Josephus Simonyi*”-nak, a császári-királyi Hessen-Homburg huszárezred ezredesének – az édesanya nevét nem tüntették fel – a fia, „*Stephanus Ludovicus*” (István Lajos) Vadászon született és Aradon, 1827. január 12-én részesült a keresztség szentségében. A keresztaja borosjenői Atzél József, a császári-királyi Hessen-Homburg huszárezred kapitánya, az orosz Vladimir Rend lovagja

²⁷⁶ Amon, 1903. 463. p.

²⁷⁷ KA. Taufb. 4. HR. Bd. 1816–1865. 23. März 1825.

²⁷⁸ Kempelen IX. 371–372. p.; MNZs 424. p.; Márki 707. p.

volt. A keresztelést pedig Hoch Alajos minorita házfőnök és plébániai adminisztrátor végezte.²⁷⁹

Báró Simonyi István egy éves korában, 1828. február 4-én hunyt el.²⁸⁰ A gyermek halálozási helyét nem ismerjük, csupán annyi bizonyos, hogy az nem Aradon következett be. Véleményem szerint a kis báró Vadászon, a családi kastélyban hunyt el. Holttestét pedig a – már említett – vadászi családi kápolnában helyezhették örök nyugalomba. Biztos azonban csupán annyi, hogy 1913-ban innen kerültek István báró csontjai Budapestre.²⁸¹

2. Báró Simonyi Terézia.

A báró Simonyi család negyedik gyermekének keresztelési adatait a kisjenői római katolikus plébánia anyakönyveiben találtam meg. A latin nyelvű dokumentumból megtudhatjuk, hogy „*Josephus Simonyi*” és „*Theresia Launer* [Leiner]” lánya, „*Theresia Josepha*” (Terézia Jozefa) Vadászon született és Kisjenőn, 1828. október 29-én részesült a keresztség szentségében. A keresztanya borosjenői Atzél Antalné született lomniczai Skerlecz Jozefa – István bátyja keresztapjának a sógornője – volt. A keresztelést pedig Lovászy Antal kisjenői plébános végezte.²⁸²

Báró Simonyi Terézia halálozási dátumát nem ismerjük. Az azonban bizonyos, hogy 1830-ban már nem volt az élők sorában. Édesapjának, Simonyi óbesternek egy 1830. október 10-én kelt katonai dokumentuma szerint ugyanis mindössze két élő gyermeke volt, egy fia és egy lánya.²⁸³ Ez utóbbi pedig nem lehetett más, mint az 1825-ben született Katalin. A baroness tehát hasonlóan István bátyjához, szintén kisgyermek korában hunyt el.

²⁷⁹ IfA. Mf. Kb. 3. 4. Kereszteltek anyakönyve. IV. köt. 189. p.

²⁸⁰ NS. Sírbolt kv. I. köt. 91. p.

²⁸¹ NS. Sírbolt kv. I. köt. 91. p.

²⁸² PRCCC. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 94. p.

²⁸³ HL. VII. 228. Conduite Beschreibung von Freyherrn Joseph Simonyi von Vitézvár, 1830. 1. fol.

Báró Simonyi Terézia halálozás helye is sajnos kérdéses. Nem tűnik túl valószínűnek – mint ahogy István bátyjánál, vagy Károly öccsénél –, hogy Vadászon hunyt volna el. Ennek ellentmondani látszik ugyanis az a tény, mely szerint 1913-ban az ő földi maradványai nem kerültek exhumálásra és azokat nem szállították el Budapestre, mint ahogy megtették azt a vadászi kriptában nyugvó többi családtagéval. Valószínű tehát, hogy a baroness valahol távol Aradtól és a vadászi családi birtoktól hunyt el és a holttestét akkor nem vitették el a vadászi kápolna kriptájába.

3. Báró Simonyi Károly.

A báró Simonyi család ötödik gyermekének keresztelési adatait az Arad-vári római katolikus lelkészesség anyakönyveiben találtam meg. A latin nyelvű dokumentumból megtudhatjuk, hogy „*L. B. Josephi Simonyi de Vitézvár*” és „*Theresia Leiner de Negelsfüst* [Negelsfürst]” fia, „*Carolus*” (Károly) az aradi várban, 1831. december 23-án született és a következő napon, december 24-én részesült a keresztség szentségében. A keresztapja Karl Pidoll von Quintenbach császári-királyi udvari tanácsos volt. A keresztelést pedig Kelecsényi Lambert minorita atya végezte.²⁸⁴

Báró Simonyi Károly két éves korában, 1833. december 8-án hunyt el. Halálának dátuma a Kerepesi temető nyilvántartásából származik.²⁸⁵ Sajnos – István bátyjához hasonlóan – nála sem jegyezték fel, hogy pontosan hol halt meg. Véleményem szerint azonban az ő halála is Vadászon, a családi kastélyban következett be.

Sajnálatos tény, hogy az 1820–30-as évekből való kisjenői római katolikus anyakönyvek egy része – ide tartozott filiaként, azaz leányegyházként Vadász – sehol nem lelhető fel. A szétszórva, három helyen – a Nemzeti Levéltár Arad Megyei Igazgatóságán, a kisjenői városházán és a kisjenői római katolikus plébániahivatalban – található dokumentumok

²⁸⁴ IfA. Mf. Kb. 4. 1. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 325. p.

²⁸⁵ NS. Sírbolt kv. I. köt. 91. p.

közül ugyanis hiányoznak az ezekből az évekből származó halotti anyakönyvek. Az mindenestre tény, hogy sem az aradi városi anyakönyvekben, sem pedig a császári-királyi Arad-vári helyőrségi lelkészség matrikuláiban nem szerepel a három Simonyi gyermek halála.²⁸⁶

²⁸⁶ IfA. Mf. Kb. 3.; IfA. Mf. Kb. 4.; KA. Sterbb. G. Arad. Bd. 924.

4. SIMONYI ÓBESTER PERE ÉS ELÍTÉLTETÉSE

Amilyen magasra ívelt Simonyi reputációja katonai pályája során, amilyen fényesen ragyogott az ezredes csillaga, amikor a „*bátrak legbátrabbika*” jelzővel emlegették, ha szóba került a neve, olyan tragikusan hatottak a rangjától, szabadságától és becsületétől megfosztott ember élete utolsó időszakának történései. Meg kellett érnie azt, hogy az egykoron ünnepelt hős, a legmagasabb katonai kitüntetésekkel rendelkező törzstiszt, a bárói rangra emelt óbester élete az aradi várbörtönben „nyerjen” befejezést.

És, hogy mi is volt az óbester bukásának az oka? Ahhoz, hogy erre a kérdésre válaszoljunk, röviden fel kell vázolnunk a korabeli katonai igazságszolgáltatási szervezet sajátosságait, ugyanis Simonyi bukása az ezredparancsnok kezébe adott bíráskodási joggal függött össze. Mint korábban már szó esett róla, báró Simonyi József óbester 1813-tól ugyanis a császári-királyi 4. számú Hessen-Homburg huszárezred vezénylő ezredese volt. Mint ilyen rangban lévő törzstiszt, pedig nemcsak katonai értelemben volt az ezred vezetője, nemcsak a katonai hierarchia élén álló tiszt volt, hanem ő volt egyben a fenyítő jog és a bírói hatalom letéteményese is az egységében.

A XVI-XVII. században a katonák, a különféle vétségeikért – attól függően, hogy földesúri-, királyi- vagy zsoldoskatonák voltak – más-más bírói fórum előtt tartoztak felelni tetteikért. A földesúri katonák felett az úriszék, míg a magyar királyi katonaság ügyeiben a seregszék bíráskodott, amelynek elnöke a seregbíró, tagjai pedig tisztek, altisztek és közkatonák voltak. A tagokat a katonák maguk közül választották, míg a seregbíró általában a seregparancsnok vagy a várkapitány nevezte ki.²⁸⁷

A császári zsoldos katonák ügyeiben a bírói fórumok a császári jogot (V. Károly és I. Miksa hadicikkelyei, illetve V. Károly büntetőkódexe)

²⁸⁷ Bónis-D-V. 117–118. p.; Kardos 77. p.

alkalmazták akkor is, ha a cselekményt Magyarország területén követték el. Gyalogsági ezredekben általában a bíróság vezetőjét, elnökét („soltész”) a sereg parancsnoka vagy helyettese jelölte ki, aki a legénység közül választott maga mellé 12 „esküdtet”, míg tisztek ügyeiben általában a parancsnok-helyettes elnökölt. A lovas ezredeknel az ezred tulajdonosát illette meg a bírói hatalom; a haditörvényszéket a lovasságnál 12 tiszt alkotta. Különlegesen súlyos esetekben – például lázadás vagy a magas rangú tisztek legsúlyosabb bűncselekményei esetén – pedig az udvar küldött ki különleges bíróságot.²⁸⁸

A XVII. század második felétől kibontakozó fejlődési folyamat eredményeképpen a császári zsoldoshadsereg azonban magasan szervezett, állandó hadsereggé alakult át. A külön magyar katonaság megszűnt. A török kiűzése után a végeken harcoló katonákat elbocsátották, illetve a megmaradt néhány magyar ezredet a császári seregbe integrálták. Az ezredek, csapattestek állandó keretben működtek, és az egyes alakulatok, ezredek parancsnokainak hatalma megszilárdult. Ezzel összefüggésben kiszélesedett a parancsnokok hatásköre a katonai büntető igazságszolgáltatás terén, míg az „esküdtszék-szerű” bíraskodás visszaszorult. Az ezredparancsnokoknak ettől kezdve joguk volt ahhoz is, hogy pallosjogot gyakoroljanak az irányításuk alatt lévő ezredekben szolgáló katonák felett.²⁸⁹

Az ezredtörzsek a XVII. század második felétől, a XVIII. század elejétől hadbíróval egészültek ki. A hadbírónak az volt a feladata, hogy a haditörvényszék elé kerülő ügyekben a pereket előkészítse és azokat referálja, előadja a törvényszék előtt. Az ezredtörvényszék tagjait az ezredparancsnok, a tábori hadsereg hadbíróságát a hadsereg parancsnoka volt jogosult kinevezni. A haditörvényszékeket az eljárás alá vont személy rangjához igazodóan tisztek, altisztek és legények alkották.²⁹⁰

A XVIII. századra pedig teljesen megszűnt a katonai igazságszolgáltatás esküdtszéki jellege is és megjelentek a jogi végzettséggel és hadbírói képesítéssel rendelkező, az igazságszolgáltatással hivatásszerűen foglalkozó

²⁸⁸ Bónis-D-V. 118. p.; Stipta 86. p.

²⁸⁹ Bónis-D-V. 118. p.; Kardos 78. p.

²⁹⁰ Bónis-D-V. 119. p.; Kardos 77–78. p.

„ítészek”. Ezek a jogban jártas hadbírák a hivatalukat nem eseti jelleggel látták el, nemcsak egy-egy alkalommal kellett eljárást lefolytatniuk, hanem állandó jelleggel feleltek a hadseregen belüli igazságszolgáltatásért. Noha magát ez eljárást, illetve annak lényegét jelentő bizonyítási eljárást a hivatásos, állandó jelleggel a hadsereg mellett működő hadbírák végezték, a parancsnokok mint jogi kérdésekben laikus személyek szerepe továbbra is meghatározó maradt. Ők kezdeményezhették a büntető eljárás lefolytatását, illetőleg az eljárást lezáró határozatot is ők szentesítették. A parancsnokok szerepe ily módon jelentősen átalakult; nem tűnt el ugyan teljesen a parancsnokok hatásköre a katonai igazságszolgáltatás terén, de jóval korlátozottabb lett. Az ő kezdeményezésükre indult meg az eljárás és az ő aktusukkal fejeződött be, de magát a bizonyítási eljárás lefolytatását már teljes egészében a jogvégzett személyeknek kellett átengedniük, akik ezáltal az eljárás legfontosabb szereplőivé léptek elő.²⁹¹

Összességében megállapíthatjuk tehát, hogy egy szinte teljességgel laikus módon lefolytatott eljárás olyan változáson ment keresztül, amelynek eredményeképpen majdnem teljes mértékben professzionalizálódott a döntéshozatal.

A kor eme követelményeinek azonban a Simonyi óbester nem tudott megfelelni. Egyrészt nem volt jogi végzettsége, nem volt jártas a katonai büntetőeljárás területén. Másrészt pedig nem ismerte fel, hogy a megváltozott körülmények új módszereket, az új helyzethez való alkalmazkodást követelnek meg. Simonyi azonban éppen azt hagyta figyelmen kívül, hogy békeidőszak köszöntött be, és ezért teljességgel más hozzáállás, a dolgok más megközelítése vált szükségessé. Háborúban indokolt a szigorú, gyakran kegyetlennek ható, a legkisebb ellenállást is megtörő módszerek alkalmazása. Békeidőben azonban ezek nem vezettek eredményre és súlyos következményekkel jártak azok alkalmazásai.²⁹²

²⁹¹ Kardos 78. p.; Stipta 86. p.

²⁹² Kardos 78–79. p.

A XIX. század elején a katonai igazságszolgáltatást tehát a hadbírói intézmény látta el, amely ekkor már teljesen szabályozott szervezettel bírt. Hadbíró csak olyan személy lehetett, aki valamely haza jogi egyetemen jó eredménnyel tette le a vizsgáit, a katonai igazságszolgáltatási gyakorlat megszerzése után a bécsi hadsereg fellebbezési bíróságánál a hadbírói vizsgát sikeresen letette és megszerezte a képesítési oklevelet. Törzshadbíróvá csak azokat a hadbírákat volt lehetséges kinevezni, akik a bécsi udvari haditanács előtt egy új és szigorúbb feltételekhez kötött képesítési vizsgát sikerrel tették le és erről a bizonyítvány részükre kiállításra került. Az ezredbírák kinevezésének joga az ezredek tulajdonosait illette meg, míg a törzs- és tábornok hadbírákat az uralkodó volt jogosult kinevezni.²⁹³

A bírói szervezet a hadsereg szervezeti tagozódásához igazodott. A legkisebb szervezetek, amelyek önálló bírósággal rendelkeztek, az ezredek és a sajkás zászlóaljak voltak. Ezeken kívül a várakban és a tartományonként szervezett főhadparancsnoksági székhelyeken működött hadbíróság. Másodfokon a bécsi székhelyű általános fellebbezési bíróság járt el, és ezen kívül külön fellebbezési bíróság működött a határőrvidékek számára.²⁹⁴

A gyanúsítót vallomását egy hadbíró által vezetett bizottság vette fel. A bizottság feladata a vizsgálat eljárásjogi szabályainak betartatása volt, illetve a testületi kihallgatás révén érvényesült a nyilvánosság elve. Ez a bizottság – a gyanúsított rendfokozatához és az ügy tárgyának súlyosságához igazodóan – 14, 8 vagy 4 taggal járt el. A katonai büntetőeljárás – melynek az óbester is alanya volt – vizsgálati elvű, azaz nyomozati elvű eljárás volt, amely két szakaszra tagozódott: az első, az ún. elővizsgálat volt, melynek az volt a célja, hogy beszerezze a vádlott vallomását a terhére rótt cselekmény vonatkozásában. Abban az esetben, ha a vádlott nem tett beismerő vallomást vagy a vallomása ellenére nem volt megállapítható a bűncselekmény történeti tényállása, az elővizsgálati szakaszt a rendes vizsgálat követte, mely arra

²⁹³ Kardos 80. p.

²⁹⁴ Karos 80–81. p.

irányult, hogy az elővizsgálati szakaszban fel nem tárt tényállás megállapítható legyen.²⁹⁵

A vád, a védelem és az ítélezés nem különült el egymástól, mai értelemben vett funkciómegosztásról, függetlenségről nem beszélhetünk, mivel mindhárom funkciót a hadbíró látta el, így az eljárás alá vont személy sorsa az ő kezében volt. A védelem jelentősége abban merült ki, hogy tisztázni kellett a büntetőjogi felelősséget enyhítő, a vádlott javára szóló tárgyi és személyi körülményeket.²⁹⁶

Báró Simonyi József őbester karrierjét 1823-ban egy, az ezrede hadbíráját ellenőrző vizsgálat megindítása törte derékba, mely során az ezredében alkalmazott eljárások és kiszabott büntetések vonatkozásában eljárásjogi és anyagi jogi szabálytalanságokat tártak fel. Anton Freyberger százados, a Simonyi által vezetett 4. számú Hessen-Homburg huszárezred hadbírája ugyanis a büntető törvénykönyvben meghatározott büntetési tételkeret felső határát több esetben átlépte, azaz súlyosabb büntetéseket szabott ki, mint amelyeket a törvény lehetővé tett volna, és megsértette a tárgyalásokra vonatkozó rendelkezéseket is.²⁹⁷

Freyberger százados egyszerűen „nem vett tudomást arról”, hogy háborúban és békében más és más büntetés járt ugyanazért a bűncselekményért, azaz békeidőben is ugyanazokat a büntetéseket szabta ki, amelyeket háborúban alkalmazott. Ennek a módszernek az alkalmazása oda vezetett, hogy a Hessen-Homburg huszárezredben megnövekedett a szökések száma. Simonyi a szökésekre reagálva óriási stratégiai hibát követett el. Freyberger tanácsára, 1820. július 20-án statáriumot rendelt el és azt egészen 1822 szeptemberéig fenntartotta.²⁹⁸

²⁹⁵ Kardos 81–82. p.

²⁹⁶ Kardos 82. p.

²⁹⁷ Csonkaréti 706.p.; Kardos 84–85. p.; Zachar, 2000. 200.p.

²⁹⁸ Tury 364. p.

A hatályos jogszabály – az 1768-as *Constitutio Criminalis Theresiana*, azaz Mária Terézia büntető törvénykönyve – a statárium, azaz a véstörvényszék felállítását leginkább csak a háborús időszakokban engedélyezte. Békeidőben pedig csupán rendkívül súlyos körülmények között, kivételes esetekben tette lehetővé. Így statáriális eljárásra kerülhetett sor nyilvánosan elkövetett súlyos függelmsértés, lázadással fenyegető zendülés, lázadás, fosztogatás vagy szökés esetén, ha a szökevény ellenszegült. A rögtönítélő törvényszék csak halálos ítéletet hozhatott, mely ellen nem volt helye jogorvoslatnak, ha pedig a bűncselekményt nem találta halállal büntetendőnek, akkor az ügyet a rendes eljárás szabályai szerint kellett lefolytatni.²⁹⁹

A császár-királyi 4. huszárezred véstörvényszékének statáriális eljárásai „eredményeként” négy szökött huszárt végeztek ki. Ennek, a kivételes szigorral eljáró rögtönítélő bíróságnak természetesen híre ment a hadseregben és ezért Ferdinánd főherceg személyesen vette kézbe az ügyet, azaz nézte át a huszárezred bíróságának büntetési- és fogolyjegyzőkönyvét. A szemle eredményeként pedig, 1823. október 14-én vizsgálatot rendelt el Anton Freyberger hadbíró százados ellen.³⁰⁰

A vizsgálat során Freyberger százados azt vallotta, hogy az ezredparancsnoka, azaz Simonyi óbester is tudott ezekről a visszaélésekről. Freyberger egyébként a vallomása után levelet írt Simonyinak, melyben bocsánatot kért azért, amiért kétségbeesve, az állásáért „remegve”, a vizsgálat súlya alatt a parancsnoka ellen vallott.³⁰¹ (Freybergert végül, 1825. június 30-án rangfosztásra és két évi várfogságra ítélték.)³⁰²

Anton Freyberger vallomása után természetesen báró Simonyi József után is megindult a nyomozás. Az ellene felmerült vádakra, 1825. június 8-

²⁹⁹ Kardos 83–84. p.

³⁰⁰ Kardos 86. p.; Tury 364–365. p.

³⁰¹ Kardos 86. p.; Tury 366. p.; Zachar, 2000. 200. p.

³⁰² Csonkaréti 706. p.; Kardos, 86. p.

án azonban az Udvari Haditanács mindössze azt javasolta, hogy az ezredest szigorú dorgálás mellett, 6 heti „foglárfogsággal” – azaz laktanyafoogsággal – fenyítsék meg.³⁰³

Ez az indítvány azonban nem nyert legfelsőbb jóváhagyást és 1825. július 1-jén – I. Ferenc osztrák császár és magyar király rendelkezésére – Lajos főherceg a következő utasítást adta ki: „*Simonyi a Hessen-Homburg huszárok ezredese a törvényes előírások alapján hadijogi eljárás alá vonandó és annak eredménye a maga idejében jóváhagyásra felterjesztendő*”.³⁰⁴ Ennek alapján pedig utasították a budai magyar főhadparancsnokságot, hogy az indítson újabb vizsgálatot báró Simonyi József ezredes ellen.³⁰⁵

A Joseph Clessin von Königsklee törzshadbíró által vezetett és több évig elhúzódó vizsgálat – mely alatt Simonyit hivatalosan 1823. október 14-én tartósan szabadságolták, 1825. június 28-án felfüggesztették az állásából, majd pedig 1828. október 14-én létszámfölötti állományba helyezték³⁰⁶ – során újabb tények kerültek napvilágra és végül a következő pontokban emeltek vádat az óbester ellen:

1. Elhanyagolta a hadbíró hivatali tevékenységének ellenőrzését.

2. Törvényellenesen befolyásolta a hadbírószági tárgyalásokat az ezrednél a hadbírákra gyakorolt nyomással, ennek következtében több katonát jogalap nélkül halálra ítélték, és a halálra ítélték közül kettőt ki is végeztek.

3. Visszaélt az ezredparancsnokot megillető büntetési joggal az által, hogy törvény- és jogszabályellenes büntetéseket szabott ki.

³⁰³ Csonkaréti 706. p.; Kardos 86. p.; Tury 366. p.; Zachar, 2000. 200. p.

³⁰⁴ KA. HKR. Fasc. 1825-W-4/162.

³⁰⁵ Csonkaréti 707. p.; Kardos 87. p.; Zachar, 2000. 200. p.

³⁰⁶ Réfi o. sz. n.

4. Visszaélt kegyelmezési jogával.

5. Okirat-hamisítás és csalás büntettét követte el az által, hogy egy fiút meghamisított adatokkal nevelőintézetbe akart juttatni, ebben az ezredkáplánt vette igénybe. Továbbá tudtával hamis bejegyzések kerültek a fogházi és vizsgálati jegyzőkönyvbe.

6. Elnyomta a személyi állományt szigorú szabályellenes parancsokkal.³⁰⁷

A fenti vádpontok képezték tehát a – báró Paul von Wernhardt vezérőrnagy által elnökölt – hadbíróság tárgyalásának alapját, ahol a vádat vizsgálóbíróként lovag Anton von Renn törzshadbíró képviselte. Az ítélet 1829. december 7-én született meg, amelyben a hadbíróság Simonyi őbestert tizenegy havi fogházbüntetéssel sújtotta.³⁰⁸

A bíróság az ítélet meghozatalakor a „Theresiana” 18. és 72. törvénycikkére hivatkozott, mely jogszabályhelyek a véstörvénytől való felállítására vonatkozó – a fentebb már részletezett – szabályokat tartalmazták.³⁰⁹

Hozzá tartozik a tényekhez, hogy a Simonyi által elítéltetett közhuszárok közül kettő kivégzésére azért került sor, mert azokat rablás közben tetten érték. Ez a körülmény azonban nem szerepel az ezredes elmarasztaló ítéletben, amely csak azt tartalmazza, hogy a huszárok szökést követtek el, amelynek során őket tetten érték. Ezen pontatlanság, hiányosság ellenére is az ítélet csupán elhamarkodottnak ítélte meg a közhuszárok kivégzését.³¹⁰

³⁰⁷ Csonkaréti 707. p.; Kardos 87. p.; Zachar, 2000. 200. p.

³⁰⁸ Csonkaréti 707. p.; Kardos 87. p.; Tury 367. p.; Zachar, 2000. 200. p.

³⁰⁹ Csonkaréti 709. p.; Kardos 88. p.; Tury 369. p.

³¹⁰ Kardos 88–89. p.

Az okirat-hamisítással kapcsolatos vádpont vonatkozásában szintén erősen árnyalja a képet az a körülmény, hogy Simonyi a cselekedetével másokon akart segíteni. A tények a következők: A Simonyi parancsnoksága alatt álló ezredben az egyik közhuszár elhunyt, és két fiúgyermeket hagyott árván. Simonyi azért, hogy a gyerekek megkapják az árvaházi ellátást, a vonatkozó okiratokban altisztként tüntette fel a néhai közhuszárt, ugyanis árvaházi ellátásban csak azoknak a katonáknak az árvái részesülhettek, akiknek az édesapjuk legalább altiszti rangban szolgált, amikor életét vesztette.³¹¹

Báró Simonyi József ezredes természetesen fellebbezett a döntés ellen. A periratok 1829. december 25-én érkeztek meg a fellebbezés folytán eljáró másodfokú fórumhoz, a Bécsben székelő Katonai Fellebbviteli Bírósághoz, ahol 1830. június 25. és 28. között – báró Christoph von Lattermann táborszernagy elnökletével – le is folytatták az újabb tárgyalást.³¹²

A másodfokú bíróság jogerős ítéletében azonban – igen meglepő módon – szigorúbb szankciókat alkalmazott, mint az elsőfokú bíróság. Simonyi óbester megfosztotta az ezredesi rangjától és az addig megszerzett valamennyi kitüntetésétől, valamint az első fokon kiszabott 11 havi fogházbüntetést két évi várfogságra emelte fel.³¹³

A katonai igazságszolgáltatás és a katonai bírósági szervezet felett az Udvari Haditanács látott el felügyeletet, ezért a Katonai Fellebbviteli Bíróságnak a Haditanácshoz kellett felterjeszteni – más ügytípusok mellett – minden olyan iratot, amely ezredesek vagy magasabb rangú tisztek büntetőügyeiben keletkeztek.³¹⁴

A Katonai Fellebbviteli Bíróság ítéletét felülvizsgálva, az Udvari Haditanács 1830. november 11-én legfelsőbb kegyelemre terjesztette fel Simonyi óbester ügyét, akitől mint háborús hőstől a jogerős ítélet a katonai

³¹¹ Kardos 89. p.

³¹² Csonkaréti 707. p.; Kardos 87. p.; Zachar, 2000. 200. p.

³¹³ Csonkaréti 707. p.; Kardos 87. p.; Tury 367. p.; Zachar, 2000. 200. p.

³¹⁴ Cziáky 117. p.

becsületét vette el. A Haditanács tehát átérezte ennek jelentőségét és tragikumát, így a kegyelmi kérelemben hivatkoztak arra, hogy az ezredes közel négy évtizede szolgál a hadseregben; a 38 évi szolgálat alatt a harctéren mindig rendkívüli bátorságot, vitézséget és hűséget tanúsított; többször ítélték neki katonai kitüntetések, többek között a Katonai Mária Terézia Rend lovagkeresztjét; és hősiességének bizonyítékeként az is szerepelt a kérelemben, hogy a csatatéren ötször sebesült meg. Az Udvari Haditanács – rangjának és kitüntetéseinek meghagyása mellett – 1 évi foglárfogtságot elegendőnek tartott volna Simonyi ügyében.³¹⁵

A kegyelmi kérvényre meglehetősen későn, majdnem két évvel a másodfokú tárgyalás lefolytatását követően érkezett válasz, amely tömör volt és elutasító. Az egymondatos válasz így hangzott: *„A báró Simonyi ezredesre vonatkozó kegyelmi javaslatnak nem adok helyt, a továbbiakban foglaltakat tudomásul veszem. Bécs, 1831. március 5. Őfelsége legfőbb parancsára Lajos főherceg sk.”*³¹⁶

Az eljárás ily módon hosszú éveket vett igénybe. Több mint hét esztendő telt el az eljárás megindításától az ítélet kihirdetéséig, amelyre végül 1831. április 4-én került sor. A verdikt rendelkező része a következőképpen szól: *„Báró vitézvári Simonyi József született Nagykálló, Szabolcs megye, Magyarország, 58 éves katolikus, nő, két gyermek atyja 1788. óta Őfelsége a császár hadiszolgálatában áll ezredes a 4. számú az előtt Hessen-Homburg hercegi, jelenleg báró Geramb huszárezred volt parancsnoka a Lipótrend középkeresztjének tulajdonosa, a Mária Terézia rend lovagja, az Orosz cári Szent György rend 4. osztályának s a Porosz Királyi Szolgálati Érdemrend tulajdonosa a Hesseni választó fejedelem katonai érdemrendjének a császári katonai arany vitézségi éremnek és a hadsereg keresztnek birtokosa, a sebesülési szalag viselője vétkes a hivatali hatalommal és az őt megillető halálra ítélesi joggal való visszaélésben, a hamisítás és az alárendeltek hamisításra való rábírásának büntetében és ezért a Theresiana 18. és 72. §-*

³¹⁵ Kardos 87. p., KA. HKR. Fasc. 1831-W-3/9.

³¹⁶ KA. HKR. Fasc. 1831-W-3/19.

a, az 1754. évi Jogi Norma, továbbá az 1763. január 25-i Statutum, valamint a Szolgálati Szabályzat és a 36. Hadicikk alapján ezredesi rangjától megfosztjuk. Megfosztjuk a Lipótrend középkeresztjétől, a Mária Terézia Rend lovagkeresztjétől a vele járó nyugdíjjal együtt. Az arany vitézségi éremtől és a vele kapcsolatos pótlékoktól, a Hadseregkeresztől, attól a legfelsőbb engedélytől, hogy külföldi rendjelet viseljen, úgy mint a Orosz cári Szentgyörgy Rend 4. osztálya, a Porosz Királyi szolgálati Érdemrend, a Hesseni választó fejedelem Katonai Érdemrendje, és két évi várfogságra ítéljük. Az alól a vád alól, hogy Matulai kapitányt rangjára való lemondásra és konvenció elfogadására kényszerítette, felmentjük.”³¹⁷

Meg kell tehát állapítanunk, hogy az nem vitatható, hogy Simonyi óbester valóban bűncselekményeket követett el és ezért büntetőjogi felelősség terhelte. Azonban az is nyilvánvalónak tűnik, hogy a kiszabott büntetés eltúlzott volt, nem állt arányban az elkövetett bűncselekményekkel és az enyhítő körülményeket is figyelmen kívül hagyták. Nem volt indokolt a majdnem egyévi fogság több mint kétszeresére történő felemelése sem, az pedig teljességgel érthetetlen és megmagyarázhatatlan, hogy egy ilyen kimagasló és elismert katonai karrier után miért kellett rangjától és valamennyi kitüntetésétől megfosztani az ezredest. (Említésre érdemes tény, hogy a Katonai Mária Terézia Rend 1757 és 1918 közötti történetében mindössze három alkalommal fordult elő, hogy valakitől elvették volna a kitüntetését!³¹⁸)

A „legnagyobb magyar”, gróf Széchenyi István már 1821. augusztus 24-én – megérezve, előre vetítve az óbester jövőjét – a következőket jegyezte fel naplójába: „Simonyi sokáig szerencsés volt. Minden sikerült neki – azonban a csillaga kiégettnek tűnik ... története egy perben fog végződni.”³¹⁹

³¹⁷ KA. HKR. Fasc. 1831-W-1144/6262.

³¹⁸ Dr. Pandula Attila szóbeli közése (Debrecen, 2010. október 22).

³¹⁹ Bényei 102. p.; Széchenyi, 1926. 200. p.

Később, időskori visszaemlékezéseiben pedig úgy vélekedett, hogy ezen, a valóságban is lefolytatott per körül valami nem volt rendben és Simonyit indokolatlanul hurcolták meg.³²⁰ 1857. április 21-én például a következő mondatot vetette papírra Simonyiról: *„ezen magyar hős, kit később rosszlelkű tentás auditorok [hadírók] némi kis formahibák miatt elsüllyesztettek.”*³²¹

És, hogy mi lehetett ennek a túlzottan szigorú ítéletnek az oka, azt ma már csak találgatni lehet. Állítólag az eljárást lefolytató hadbírók Anton Freyberger százados elítélését követően nagyobb összegeket kértek „kölcsön” Simonyitól, aki azonban megtagadta a vesztegetési pénz átadását. Más feltevések szerint egy Nassau-házbeli herceg, Frigyes császári-királyi ezredes – aki leplezetlen ellenszenvvel viseltetett a hasonló rendfokozatban lévő, mészáros inasból lett törzstiszttel szemben – gyakorolt olyan ráhatást az osztrák udvarra, mely meggátolta a kedvezőbb elbírálás lehetőségét.³²²

Persze ezek csak hipotézisek – igaz, olyanok, amelyek akár helytállóak is lehetnek –, a valós okot azonban véleményem szerint soha nem fogjuk megismerni. Amúgy jómagam is hajlók afelé, hogy ha nem is a fentebb említett esetek, de valami hasonló – utólagos sérelmek megtorlása, vagy a személye iránt kialakult ellenszenv – állhatott a túlságosan is szigorú ítélet hátterében!

³²⁰ Bényei 113. p.

³²¹ Bényei 116. p.; Széchenyi, 1925. 791. p.

³²² Kardos 90. p.; Oláh 356. p.; Zachar, 2000. 201–202. p.

5. BÁRÓ SIMONYI ÓBESTER HALÁLA

Báró Simonyi József fentebb már említett 1831. március 26-ai ítéletére utólag rávezetésre került, hogy „*Kihirdetve és végrehajtása megkezdve. Óarad, 1831. április 23-án.*”³²³. Simonyi tehát 1831. április 23. napján megkezdte büntetése letöltését az aradi várbörtönben.

A szabadságvesztés helyszínével kapcsolatban ki kell térni egy körülményre. Jelesül arra, hogy abba az esetben, ha egy tisztet hosszabb időre, azaz több évre várfogságra ítélték, soha sem az illetékes – tehát a hadtest területén lévő fogházban –, hanem az Alsó-ausztriai Möllersdorf-i katonai fogházban vették foganatba a szabadságvesztés letöltését. Amikor Simonyi arra kényszerült, hogy megkezdje a várfogság letöltését, az aradi börtönt még csak a legénységi állomány részére tartották fenn.³²⁴ Ennek ellenére – nyilván némi „protekcióval” – sikerült elérni, hogy az óbester mégis Aradon, közel a családjához és a birtokaihoz töltse le a büntetését.

Irodalmi források szerint Simonyi az aradi várbörtönben kivételezett körülmények között élt.³²⁵ Ez a megállapítás különösen annak a ténynek az ismeretében nem vonható kétségbe, hogy nem messze az aradi börtöntől helyezkedett el Simonyi vadászai birtoka, ahonnan heti rendszerességgel érkeztek az élelmiszer-szállítmányok a részére.³²⁶

Az óbesternek arra is lehetősége volt, hogy családja körében legyen. Az Udvari Haditanács 1831. 6262. W. 3/9. számú engedélye alapján ugyanis megengedték neki, hogy a felsége és gyermekei ott tartózkodhassanak.³²⁷ Így

³²³ Csonkaréti 708. p.

³²⁴ Kardos 89. p.

³²⁵ Oláh 356. p.; Szendrei, 1913. 463–464. p.

³²⁶ Kardos 89. p.

³²⁷ Tury 367. p.

nem kellett attól szenvednie, hogy nem láthatja szeretteit. A fenti engedély alapján az óbester neje és gyermekei tehát beköltözhettek a várba. Ráadásul Simonyi és családja nem is a börtönépületben, hanem a várparancsnok lakásával szemben lévő emeletes házban lakhatott.³²⁸

Simonyi óbester kevesebb mint egy éve raboskodott, amikor a várparancsnok, Johann Mayer von Heldenfeld vezérőrnagy – aki a volt óbester nagyra becsülte – 1832. március 3-án kegyelmi kérvény útján maga is kérvényezte a korábban a hadseregben szolgált fogoly szabadon bocsátását.³²⁹

A kérelem azonban nem talált meghallgatásra, sőt, éppen az ellenkező hatást érte el, mint aminek a kiváltására a várparancsnok törekedett. A kegyelem kérvényezését követően – nem kis rosszindulatot sejtetve – a várparancsnokkal szemben indult fegyelmi eljárás, mert szabályellenesen biztosította a fenti kedvezményeket a kivételezett rabnak.³³⁰

Báró Simonyi József tehát 1831. április 23-tól kezdve volt az aradi várbörtön lakója, de ez a rabság csupán egy bő évig tartott, mivel 1832. augusztus 23-án váratlanul elhunyt. Jókai Mór szavaival élve: *„Úgy halt meg, mint Toldi. Dicsőséges életpálya végén szégyentől, bánattól letörve.”*³³¹

Az irodalmi feldolgozások egy része a fenti halálozási dátumot – a születési és házassági adatokhoz hasonlóan – tévesen adják meg. Ezek a – főleg családtörténeti témájú – munkák az óbester elhunytát 1837-re teszik.³³² A legtöbb lexikon és a legfrissebb irodalmi források viszont helyesen, 1832. augusztus 23-ában állapítják meg a halál bekövetkeztét.³³³

³²⁸ Kardos 89. p.

³²⁹ Kardos 89. p.; Tury 367–368. p.

³³⁰ Kardos 89. p.; Tury 368. p.

³³¹ Jókai 264. p.

³³² Kempelen IX. 371. p.; MÉL 632. p.; MNZs 424. p.; Márki 511., 707. p.

³³³ Fónagy 743. p.; MNI 84. p.; Mónus 427. p.; Révai 816. p.; Tolnai 286. p.; ÚMÉL 1165. p.; etc.

A Kerepesi temető sírbolt könyve szintén ugyanezt a halálozási dátumot tartalmazza és a sírkőre is ezt az adatot vésték rá.³³⁴

Azt pedig, hogy az utóbbi, azaz az 1832. augusztus 23-ai dátum a helyes, azt Simonyi óbester halotti anyakönyvi kivonata igazolja, melynek két példányát is sikerült felkutatnom. Az egyik magántulajdonban³³⁵, a másik pedig a bécsi Hadilevéltárban³³⁶ található.

Érdekes azonban – és ezért érdemes megjegyezni –, hogy a két, 1908. augusztus 23-án, illetve 1913. november 9-én kiállított dokumentumot a császári-királyi Arad-vári helyőrségi lelkészi hivatal halotti anyakönyveinek, III. kötetének, 59. oldala alapján töltötték ki. Ebben a matrikulában, azaz Arad várában, az 1832. évben elhunyt személyek adatait (is) tartalmazó kötetben – mely a bécsi Hadilevéltárban található – azonban mégsem szerepel a bejegyzés.³³⁷

Hogy mi lehet ennek az oka, az egyelőre még rejtély. Így pedig jogosan merülhet fel a kérdés, hogy 1908-ban, illetve 1913-ban tulajdonképpen milyen forrás alapján állították ki a halotti anyakönyvi kivonatot. És ezzel a kérdéssel megint csak eggyel növeltük Simonyi óbester életútjának homályos, rejtélyes mozzanatait.

A két, német nyelvű – és szinte teljesen azonos szövegű – dokumentum adatai szerint tehát: Báró vitézvári Simonyi József, aki Nagykállóban, Szabolcs vármegyében, Magyarországon született, római katolikus vallású, 59 éves [?], nős, férfi 1832. augusztus 23-án hunyt el az aradi várban. A halálát „*Brand*”, azaz üszök, vagy más néven gangréna (*Gangrenae nosocomialis*) – a szövetek elhalása az érintett terület rossz keringése vagy a vérellátás megszűnése miatt – okozta. A még életében szentségekkel ellátott

³³⁴ NS. Sírbolt kv. I. köt. 91. p.

³³⁵ Werler hagyaték. Ex-offo-Sterberegisterextrakt von Joseph Simonyi de Vitézvári (Arad, 1908. augusztus 23).

³³⁶ KA. Sterbb. G. Arad. Bd. 924.

³³⁷ KA. Sterbb. G. Arad. Bd. 925.

halottat pedig 1832. augusztus 25-én temették el az Arad vármegyei Vadász temetőjében.³³⁸

A két halotti anyakönyvi kivonat között annyi a különbség, hogy az 1908-ban kiállítottban „*Joseph Simonyi de Vitézvári*” báró, mint ezredes³³⁹, az 1913-ban kiállítottban pedig „*Joseph Freiherr Simonyi von Vitézvár*”, mint várfogoly³⁴⁰ van feltüntetve.

Báró Simonyi József halálának okával kapcsolatban pedig azt szeretném megjegyezni, hogy ez idáig az élt a köztudatban, hogy az óbester a nagy magaláztatás miatt „a szíve vitte a sírba”. Amely forrás egyáltalán megemlíti a halál okát, az szintén szívinfarktusról, esetleg mérgezésről beszél.³⁴¹ Az üszkösödés ténye azonban mindkettőt kizárni látszik. Igaz, egy anyakönyvi bejegyzés is „tévedhet”, azaz lehet „kozmetikázott”. Arról már nem is beszélve, hogy az eredeti anyakönyvi bejegyzés – mint már említettem – nincs meg!

Az óbester halála után – az egyik szemtanú fiának elmondása szerint – „*A holttestre huszárezredesi egyenruháját adták s az egyenruhára felrakták a vitézségével szerzett számos katonai érdemrendjét is. A ravatalt ott állították fel az ő börtönül szolgáló lakószobájában s midőn a ravatal már fel volt állítva, erős katonai kísérettel bejött a szobába a főrofus és leszedte a holttest huszárdolmányáról az összes tiszti jelvényeket s a dolmányra feltűzött valamennyi érdemjelet. Így szerzett érvényt a katonai törvényszék azon ítéletének, mely báró Simonyit katonai rangjától megfosztotta. A holttestet azután Vadászra szállították és ott temették el a családi sírboltban.*”³⁴².

³³⁸ Werler hagyaték. Ex-offo-Sterberegisterextrakt von Joseph Simonyi de Vitézvári (Arad, 1908. augusztus 23).; KA. Sterbb. G. Arad. Bd. 924.

³³⁹ Werler hagyaték. Ex-offo-Sterberegisterextrakt von Joseph Simonyi de Vitézvári (Arad, 1908. augusztus 23).

³⁴⁰ KA. Sterbb. G. Arad. Bd. 924.

³⁴¹ Nagy G. 1912. 543. p.; Oláh 356. p.; Szendrei, 1913. 462. p.

³⁴² Oláh 356. p.

A fenti közlés azon része, mely szerint báró Simonyi József földi maradványai a vadászi sírboltba – mely a családi kápolna alatt volt – lettek volna eltemetve, azonban nem teljesen fedi az igazságot.

Egyrészt ellent mond ennek, a fentebb említett halotti anyakönyvi kivonatok azon adatai, melyek szerint az óbester Vadász falu temetőjében helyezték örök nyugalomba.³⁴³

Azután meg itt van néhány olyan irodalmi forrás is, melyek szerint Simonyi báró holttestét a vadászi uradalom határában lévő, ún. Marócz – más forrásban Maróti – dűlőben található egyik kun-halom alá temették el.³⁴⁴ Márki Sándor Arad vármegyei monográfiája még a temetést végző pap, Lovászy Antal, későbbi kisjenői plébános nevét is megemlíti. A történetírónak állítólag maga Lovászy mesélte ezt el 1867-ben. A fenti források szerint a holttest innen, a kun halmok alatti sírhelyről került az 1850-es években a vadászi kápolnába, ahová azokat az óbester fia, báró Simonyi Lajos vitette át.³⁴⁵ Erre az eseményre valószínűleg 1854-ben kerülhetett sor, mivel ebben az évben restaurálták a vadászi kápolnát.³⁴⁶

Az tehát nem teljesen egyértelmű, hogy Simonyi óbester földi maradványait 1832-ben hová is temették el, illetve, hogy azok pontosan mikor kerültek át a báró Simonyi család vadászi kápolnája alatti kriptába. Az azonban bizonyos, hogy itt exhumálták azokat 1913-ban, amikor is az itt nyugvó összes halottat átszállították Budapestre.³⁴⁷

³⁴³ KA. Sterbb. G. Arad. Bd. 924.; Werler hagyaték. Ex-offo-Sterberegisterextrakt von Joseph Simonyi de Vitézvári (Arad, 1908. augusztus 23).

³⁴⁴ Márki 511. p.; Somogyi 237. p.; H.S. 5. p.

³⁴⁵ Márki 511. p.; Somogyi 237. p.; H.S. 5. p.

³⁴⁶ Schem. Csan. 94. p.

³⁴⁷ NS. Sírbolt kv. I. köt. 91. p.

III.
SIMONYI ÓBESTER CSALÁDJA

1. SIMONYI ÓBESTER ÖZVEGYE ÉS A ROCHEL CSALÁD

Báró Simonyi József halála után özvegye és három árván maradt gyermeke az aradi várból beköltözött a városba. E mellett azonban sokat tartózkodtak a család vadász kastélyában is.

Ebből az időszakból fennmaradt az uralkodónak, I. Ferenc királynak egy Bécsben, 1833. július 25-én kiadott donációs levele, melyben megerősítette Vadász és Bél-Zerind birtoklásában a báró Simonyi családot. Név szerint: „*vidua: Theresia Leiner de Negelsfürst, filius: Ludovicus-Adamo-Augusto et Carolo, filia: Catharinae*”.³⁴⁸ (A legkisebb gyermek, az 1831-ben született Károly azonban nem sokkal ezután, 1833. december 8-án – mint korábban már említettem – meghalt.)

A következő családi esemény, amelyről szót kell ejtenünk az, az özvegy báróné második házasságkötése.

Theresia Leiner von Negelsfürst második férje, Rochel János a Heves vármegye Derecskén – mai nevén Mátraderecskén – született. Keresztelési bejegyzése a recski római katolikus egyház anyakönyveiben található, mely latin nyelvű dokumentum szerint Rochel Zsigmond és Huber Viktória gyermeke, „*Joannes*” (János) 1803. augusztus 28-án nyerte el a keresztség szentségét. Keresztszülei Bolyky Jakab és Kiss Judit voltak. A szertartást pedig Szabó Gáspár recski plébános végezte.³⁴⁹

Családjáról, származásáról sajnos szinte semmit nem tudunk. Mind az ő, mind a Derecskén született testvérei keresztelési bejegyzései elég szűkszavúak.³⁵⁰ Még az apa foglalkozását sem tüntették fel. Kivétel ez alól mindössze az 1793. október 27-én született Rochel Anna, akinek az édesapja

³⁴⁸ MOL. A 57. 66. köt. 40–42. p.

³⁴⁹ MOL. X 2724. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 241. p.

³⁵⁰ MOL. X 2724. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 162. p., 169. p., 188. p., 206. p., 225. p., 241. p., II. köt. 14. p.

„*Sigismundus Rochel Cant.*”³⁵¹ A „Cant” szó talán a „Cantor”, azaz kántor rövidítése. Igen ám, de Derecskén csak 1804-ben készült el – az 1770-ben lebontott régi helyén – az új római katolikus templom, így ott nehezen láthatta volna el a kántori teendőket.³⁵²

Az 1754/55-ös országos nemesi összeírás alkalmával – a kétségtelen nemesek között – mindössze egyetlen személy, a Szabolcs vármegyében élő Rohel József fordult elő ezen a vezetéknéven.³⁵³ De, hogy nevezett rokonságban állt-e a „mi” Rochel Jánosunkkal, arra nincs semmilyen bizonyíték.

A Pesten elvégzett jogi tanulmányai után – a művelt, a régi klasszikusokat rendkívül kedvelő és azokat fordító, valamint saját verseket is író – Rochel János 1832 után a vadászi kastélyba került, mint az ifjú Lajos báró nevelője.³⁵⁴ Itt a fiatal jogász gyorsan megkedveltette magát és hamarosan ő lett a család birtokainak a kezelője is. Rochelt azonban nem csak tanítványa, hanem – a vele egykorú, így tehát még csupán 29 éves – özvegy is megszerette. A köztük szövődött szerelem pedig házassághoz vezetett. Ennek a pontos dátumát eddig nem ismertük.

A véletlennek köszönhetően – egy másik család története után kutatva – azonban sikerült rátalálnom az 1836. február 3-án történt házasságkötés adataira a Budapest-lipótvárosi – 1938-tól szentistvánvárosi – római katolikus plébánia esketési anyakönyvében. A latin nyelvű bejegyzés fordítása a következő:

A vőlegény: Rochel János, ügyvéd, a Heves vármegyei Derecskéről származik és a Lipótvárosban lakik, római katolikus vallású, nőtlen, 32 éves. A menyasszony: özvegy báró Simonyiné, született negelsfürsti Leiner Terézia,

³⁵¹ MOL. X 2724. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 169. p.

³⁵² Soós 210. p.

³⁵³ Kempelen IX. 137. p.

³⁵⁴ Szinnyi XI. 1050–1051. p.

Bécsből származik és a Lipótvárosban lakik, római katolikus, 32 éves. Az esketést Simunchich Ignác lipótvárosi plébános végezte.³⁵⁵

Csak érdekességként említem meg, hogy a következő anyakönyvi bejegyzés gróf Széchenyi István és özvegy gróf Zichy Károlyné született gróf Seilern Crescentia házasságkötéséről szól.³⁵⁶

Rochel János és Theresia Leiner von Negelsfürst házasságából összesen hét gyermek származott. Erről a hét gyermekről azért teszünk említést, mivel féltestvérei voltak báró Simonyi Lajosnak és Katalinnak. A Rochel gyerekek tehát a következők:

1. Rochel János Lajos. Született Vadászon, 1836-ban, megkeresztelték Kisjenőn, október 22-én. Érdekességként kell megemlítenem, hogy a keresztapja a 12 éves bátyja, báró Simonyi Lajos volt.³⁵⁷ Meghalt – mint földbirtokos – Aradon, 1901. december 23-án. Feleségét Werlein Annának, lányát pedig Rochel Annának hívták.³⁵⁸

2. Rochel Béla Zsigmond Ágoston. Született Vadászon, 1838-ban, megkeresztelték Kisjenőn, március 6-án.³⁵⁹ Szinnyei Józsefnek a magyar írókról megjelent munkája szerint Rochel Béla 1854-ben az aradi főgimnázium VIII. osztályának növendéke volt. Legelső költeménye a Győri Közlönyben jelent meg, majd a következő években – az 1859 és 1861 közötti időszakban – a Nővilág című folyóirat adta közre több versét. A Garay-albumot szerkesztette, ebben több költeménye is megjelent, igaz álnéven, Zádor, illetve Aradi Béla nevek alatt. 1882 október első felében halt meg.³⁶⁰ Ennek a dátumnak azonban ellentmond az édesapja 1877-ben kiadott

³⁵⁵ MOL. X 2016. Házasultak anyakönyve. X. köt. 53. p.

³⁵⁶ MOL. X 2016. Házasultak anyakönyve. X. köt. 53. p.

³⁵⁷ PRCCC. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 132. p.

³⁵⁸ OSzK. PéKt. Gyj. Ifj. Rochel János (Arad, 1901. december 23).

³⁵⁹ PRCCC. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 140. p.

³⁶⁰ Szinnyei XI. 1050. p.

gyászjelentése, amelyben Béla fia neve már nem szerepel.³⁶¹ Ugyancsak Szinnyei életrajzgyűjteményében, valamint Márki Sándor aradi monográfiájában szerepel egy Aradi, családi nevén Rochel Béla nevű fiatal költő, aki 1861 elején hunyt el.³⁶² És, hogy melyik halálozási dátum a helytálló, azt az aradi római katolikus anyakönyvekből sikerült kiderítenem. A meglelt bejegyzés szerint tehát Rochel Béla 1861. január 5-én hunyt el, élete 23. évében.³⁶³

3. Rochel Franciska Augusztá Antónia. Született Vadászon, 1839-ben, megkeresztelték Kisjenőn, január 28-án.³⁶⁴ Meghalt valószínűleg Vadászon, három hónapos korában, 1839. április 18-án. Két féltestvéréhez – báró Simonyi Istvánhoz és Károlyhoz – hasonlóan az ő hamvai is átkerültek 1913-ban a vadászi családi kriptából Budapestre.³⁶⁵

4. Rochel Mária Paulina Viktória. Született Aradon, 1840-ben, megkeresztelték ugyanott, február 3-án.³⁶⁶ Valószínűleg ő az édesapja gyászjelentésében szereplő Tinopl Emilné, született Rochel Irma.³⁶⁷ Meghalt tehát 1877 után.

5. Rochel Károly Félix. Született Aradon, 1841-ben, megkeresztelték ugyanott, október 9-én.³⁶⁸ Róla annyit tudunk, hogy erdész volt és két gyermekével, Lajossal – született Németszentpéteren, 1877-ben – és Erzsébettel – született Berzován (Marosborsán), 1880-ban – együtt a magyar királyi belügyminiszter, 1882. január 8-án, a BM. 1064-82. számú

³⁶¹ OSzK. PéKt. Gyj. Id. Rochel János (Arad, 1877. április 15).

³⁶² Szinnyei I. 220. p.; Márki 798. p.

³⁶³ ANDJA. CRdSC. Aradi rk. akv. Meghaltak anyakönyve.

³⁶⁴ PRCCC. Kereszteltek anyakönyve. I. köt. 147. p.

³⁶⁵ NS. Sírbolt kv. I. köt. 91. p.

³⁶⁶ IfA. Mf. Kb. 3. 5. Kereszteltek anyakönyve. V. köt. 118. p.

³⁶⁷ OSzK. PéKt. Gyj. Id. Rochel János (Arad, 1877. április 15).

³⁶⁸ IfA. Mf. Kb. 3. 5. Kereszteltek anyakönyve. V. köt. 184. p.

rendeletével a családi nevét – édesapja származási helyére utalandó – „Derecskei”-re változtatta át.³⁶⁹ Meghalt tehát 1882 után.

6. Rochel Matild Viktória. Született Aradon, 1843-ban, megkeresztelték ugyanott, június 25-én.³⁷⁰ 1877-ben még hajadon volt, további sorsáról nem tudunk.³⁷¹

7. Rochel Aurél Kálmán. Született Aradon, 1845-ben, megkeresztelték ugyanott, december 1-jén.³⁷² Ő az apjához hasonlóan a jogi pályát választotta és mint tehetséges közvádlo ügyész vált ismerté.³⁷³ Bizonyosan neki volt a fia az a dr. Rochel Aurél Béla nevű – később gyulai kórházi, majd békésszentandrás községi – orvos, aki a Graz-i egyetem matrikulája szerint 1899-ben 24 éves, aradi származású, római katolikus vallású és akinek az édesapja „Staatsanwalt”, azaz államügyész volt.³⁷⁴

Rochel János és neje további sorsáról Szinnyei Józsefnek, a magyar írókról szóló lexikonjából szerezhethetünk némi információt. E szerint Rochel János 1848-ban – miután neveltje elérte a nagykorúságot – a vadászati uradalom kezelését átadta a 24 éves báró Simonyi Lajosnak és feleségével, valamint gyermekeivel beköltözött Arad városába. Itt, mint Arad vármegyei táblabíró és ügyvéd működött egészen, 1877. április 15-én bekövetkezett haláláig.³⁷⁵ Feleségét, „a bárónét” 1875-ben – egy Szinnyei által közölt levélrészletben – már, mint néhait említik.³⁷⁶

³⁶⁹ Szd. Névált. 58. p.

³⁷⁰ IfA. Mf. Kb. 3. 5. Kereszteltek anyakönyve. V. köt. 249. p.

³⁷¹ OSzK. PéKt. Gyj. Id. Rochel János (Arad, 1877. április 15).

³⁷² IfA. Mf. Kb. 3. 5. Kereszteltek anyakönyve. V. köt. 348. p.

³⁷³ Nagy M. 20. p.

³⁷⁴ <http://leveltar.elte.hu/databases.php?ekod=20&order=beev>

³⁷⁵ Szinnyei XI. 1051. p.

³⁷⁶ Szinnyei XI. 1051. p.

A szakirodalom tehát eddig nem tudta, hogy pontosan hol és mikor hunyt el Simonyi óbester özvegye, Rochel Jánosné. Az aradi római katolikus plébánia anyakönyveiben azonban sikerült megtalálnom a Rochel házaspár latin nyelvű halálozási bejegyzéseit.

Ezek szerint „*Theresia Leiner de Negelfürst* [Negelsfürst]”, Rochel János földbirtokos neje Aradon, a Radnai utca 11. szám alatt, 1868. december 31-én hunyt el. A bécsi születésű, 65 éves, római katolikus vallású asszony halálának oka szívszélhűdés volt. Temetésére az aradi temetőben került sor 1869. január 2-án. A szertartást egy Pater Sebastianus nevű ferences szerzetes végezte.³⁷⁷

„*Theresia Leiner Baronissae*” özvegye, „*Joannes Rochel honoratior*” pedig 1877. április 15-én halt meg. A derecskei, Heves vármegyei születésű, római katolikus vallású, 74 éves férfi halála az Arad, Ferenc tér 4. szám alatti házában következett be. Halálának oka tüdőlob, azaz tüdőgyulladás volt. A temetésére pedig április 17-én került sor. A szertartást Lakatos Ottó minorita plébános-helyettes végezte.³⁷⁸

Az Országos Széchényi Könyvtárban található gyászjelentéséből megtudhatjuk továbbá, hogy „*id. Rochel János*” temetésére az aradi római katolikus sírkertben – nyilván ide helyezték örök nyugalomra korábban a feleségét is – került sor 1877. április 17-én, délután 3 órakor.³⁷⁹

Sajnálatos módon Theresia Leiner von Negelsfürst és férje, Rochel János – nagy valószínűséggel közös – aradi síremléke ma már nem található meg.³⁸⁰ Azt nyilván felszámolták és így az enyészet martalékává vált.

³⁷⁷ ANDJA. CRdSC. Reg. 144. Aradi rk. akv. Meghaltak anyakönyve. 68. p. 4. fsz.

³⁷⁸ ANDJA. CRdSC. Reg. 147. Aradi rk. akv. Meghaltak anyakönyve. 78. p. 193. fsz.

³⁷⁹ OSzK. PéKt. Gyj. Id. Rochel János (Arad, 1877. április 15).

³⁸⁰ Ujj passim.

2. BÁRÓ SIMONYI LAJOS ÉS CSALÁDJA

A vitézvári báró Simonyi család elsőszülött gyermeke – mint már említettem – a galíciai Tarnopolban látta meg a napvilágot 1824. április 13-án. Ezzel a dátummal a XXI. századig csupán egyetlen irodalmi feldolgozásban találkozhattunk.³⁸¹ A többi publikáció mindössze annyit közöl, hogy báró Simonyi Lajos az 1824. évben született Tarnopolban.

A bécsi Hadilevéltárban azonban sikerült megtalálnom a császári-királyi 4. számú huszárezred egyházi anyakönyveit, melybe Simonyi óbester első gyermekének a születése, illetve keresztelése is bejegyzésre került. A német nyelvű dokumentum szerint „*Joseph Baron Simonyi von Vitézvár*” császári-királyi ezredesnek, a 4. számú Hessen-Homburg huszárezred parancsnokának és „*Therese Lainer [Leiner] von Negelsfürst*”-nek a fia, „*Ludwig Adam August*” (Lajos Ádám Ágost) Tarnopolban, 1824. április 13-án született és két napos korában, 1824. április 15-én részesült a keresztség szentségében. A keresztszülei Reviczky Ádám, a galíciai főkormányshékö alelnöke és Anna Augusta Leiner von Negelsfürst kisasszony voltak. A keresztelési szertartást pedig Anton Zsull ezredkáplán végezte.³⁸² (Az újszülött három keresztnéve közül – minden valószínűség szerint – a másodikat a keresztapjától, a harmadikat pedig anyai nagyapjától „örökölte”.)

Báró Simonyi Lajos kezdetben a családi kastélyban – a már említett Rochel János mellett – nevelődött. Érdeklőség, hogy még Rochel János előtt Táncsics Mihály neve is felmerült, mint lehetséges házitáitőé. Fennmaradt ugyanis gróf Széchenyi Istvánnak egy Pesten, 1834. május 24-én irt levele, melyben így válaszolt a bárónénak május 20-án kelt – fia nevelésével kapcsolatos – soraira: „*Stancsics úrról ... minden lehetséges információt*

³⁸¹ Móricz 37. p.

³⁸² KA. Taufb. 4. HR. Bd. 1816–1865. 15. April 1824.

igyekszem beszerezni ... Egyébként ne siesse el a nevelő kiválasztását, mert véleményem szerint semmi sem árthat jobban egy gyermek jellemének, mint az, hogy folyton egyik kézről a másikra adják.”³⁸³

Az otthon eltöltött évek után az ifjú báró a tatai piarista nagygymináziumban folytatta tanulmányait. Magántulajdonban megvan Simonyi Lajos 1838. július 30-án kelt itteni latin nyelvű bizonyítványa, mely szerint báró Simonyi Lajos, 15 éves, római katolikus vallású, Tarnopol-i születésű és Vadászon lakó diák, akinek nevelője Rochel János táblabíró, kitűnő osztályzattal végezte el az 1838. tanévet.³⁸⁴

Tata után a Kassai Akadémia következett, ahol jogi tanulmányokat folytatott. Ennek elvégzése után pedig bekapcsolódott a közéletbe és – Fábián Gábor Arad vármegyei követ segítőjeként – részt vett az 1847/1848. évi diétán. 1848-ban, miután elérte a nagykorúságot és átvette a családi birtok kezelését, országgyűlési képviselővé választották az Arad vármegyei kisjenői kerületben.

Az 1848/1849. évi forradalom és szabadságharc ideje alatt ő volt a képviselőház egyik jegyzője. Majd amikor 1849-ben úgy látta, hogy fegyverrel jobban tudja szolgálni hazájának ügyét, mint szóval, csatlakozott Görgei Artúr tábornok seregéhez, ahol futárszolgálatot teljesített. A világosi fegyverletétel után osztrák hadifogságba esett, és mint rabot a temesvári várbörtönben szállították. Innen csak a család összeköttetései és pénze révén sikerült néhány hónap múlva, 1850 elején kiszabadulnia.³⁸⁵

A „*Ludwig Baron Simonyi*” Arad vármegyei földbirtokos és országgyűlési képviselő ellen folytatott eljárást végül a pesti haditörvényszék 1851. augusztus 25-én kelt határozatával szüntette meg.³⁸⁶

³⁸³ Széchenyi, 1889. 407. p.; Bényei 114. p.

³⁸⁴ Werler hagyaték. Testimonium Scholasticum. R. Gymn. Tatensi (Tata, 1838. június 30).

³⁸⁵ Báró Simonyi Lajos 1824 és 1850 közötti életrajzi adatait ld.: Bölöny 360. p.; MÉL 632. p.; Móricz 37. p.; O. Alm. 139. p.; Szinnyi XII. 1102–1103. p.; MNl 85. p.; M-M., 1995a. 12–13. p.; ÖBL 288. p.; Pálmány 780. p.; ÚMÉL 1166 p.

Simonyi báró az 1850-es években, az abszolutizmus idején a passzív ellenállás mozgalmához csatlakozott. Nem vállalt semmilyen hivatalt és visszavonult vadászti birtokára, ahol csak a gazdálkodásnak, valamint a lovaglásnak és a vadászatnak szentelte életét.

Erre az időre esett a házassága gróf Königsegg-Rothenfels Zsigmond táblabíró, Arad vármegyei földbirtokos és váradi Török Terézia lányával, Juliannával.

A gróf Königsegg-Rothenfels család a legelőkelőbb német birodalmi famíliák közé tartozott. Bárói rangjukat 1470. november 20-án, grófi rangjukat pedig 1665-ben nyerték el. A család az 1751. évi 40. törvénycikk alapján magyar indigenátussal is bírt. A gróf Königsegg-Rothenfelsek a XIX. század eleje óta rendelkeztek jelentős Arad vármegyei – például a borossebesi uradalommal – birtokokkal.³⁸⁷

A menyasszony a családi uradalomhoz tartozó egyik községben, Butyinban született 1824-ben.³⁸⁸ Első házassága azonban nem ez, a Simonyi báróval kötött volt. Gróf Königsegg-Rothenfels Julianna ugyanis valamikor az 1840-es évek közepén férjhez ment az egyik első fokú unokatestvéréhez, csicseri Ormós Péter butyini szolgabíróhoz.³⁸⁹

Ormós Péter az Arad vármegyei Pécskán született 1814. október 5-én, csicseri Ormós József főszolgabíró és váradi Török Anna házasságából. Egész élete során Arad vármegye szolgálatában működött és a segédszolgabírói hivataltól egészen az alispánságig – melyet 1879 és 1889 között töltött be – vitte. Mint udvari tanácsos és nyugalmazott alispán hunyt el Aradon, 1904. május 6-án.³⁹⁰

³⁸⁶ HL. IV. 7. 9/188/1851.; HL. IV. 7. 9/227/1851.

³⁸⁷ A gróf Königsegg-Rothenfels családról ld.: Boxler passim.; Márki 690. p.; Nagy I. VI. 438–447. p.; Gudenus II. 112–116. p.

³⁸⁸ Boxler 619. p.; Gudenus II. 116. p.

³⁸⁹ Boxler 619. p.; Gudenus II. 116. p.; Márki 699. p.

³⁹⁰ Ormós Péterről ld.: Báttaszéki 8–10. p.; Lendvai 150. p.; Márki 632. p.; OSzK. Pékt. Gyj. Ormós Péter (Arad, 1904. május 6).

Gróf Königsegg-Rothenfels Julianna első házasságából egyetlen gyermek, csicseri Ormós Irén született. Az aradi római katolikus egyház keresztelési anyakönyvének tanúsága szerit, Ormós Péter szolgabíró és gróf Königsegg Julianna elsőszülött gyermeke, Irén Terézia Franciska Aradon, 1847. október 14-én nyerte el a keresztség szentségét Pléva Balázs segédlelkésztől.³⁹¹

Ormós Péter és gróf Königsegg-Rothenfels Julianna házassága azonban hamarosan megromlott és valamikor az 1840/1850-es évek fordulóján el is váltak. Ezután kerülhetett sor a báró Simonyi Lajossal való házasságkötésre, melynek pontos dátuma most kerül először közlésre.

A kisjenői római katolikus anyakönyvekben ugyanis sikerült megtalálnom a Vadászon, 1853. november 3-án megtartott esküvő adatait. A latin nyelvű bejegyzés fordítása így szól:

A vőlegény: Báró Simonyi Lajos, vadászi földbirtokos, Vadászról származik [?] és Vadászon lakik, római katolikus vallású, nőtlen, 29 éves. A menyasszony: Gróf Königsegg Julianna, Butyinból származik és Vadászon lakik, római katolikus vallású, hajadon [?], 29 éves. Az esketést Lovászy Antal – az 1832-ben a vőlegény édesapját eltemető – kisjenői plébános végezte, a tanúk pedig Vásárhelyi Géza és Czárán Antal voltak.³⁹²

Fenti adatok közül említést érdemel a menyasszony családi állapotára vonatkozó megjegyzés. Vajon miért nem azt jegyezték be, hogy elvált? Egyáltalán, hogy történt ez a válás? A római katolikus egyházban a törvényes válásnak igen súlyos feltételei voltak. Miként sikerült azoknak megfelelniük? Számos kérdés felmerül tehát ezen bejegyzéssel kapcsolatban, de azokra a választ egyelőre nem tudjuk.

A genealógia szakirodalom szerint a vitézvári báró Simonyi család már a második generációban, fiágon kihalt, mivel báró Simonyi Lajos és gróf Königsegg-Rothenfels Julianna házasságából nem származtak utódok. Ez az

³⁹¹ IfA. Mf. Kb. 3.5. Kereszteltek anyakönyve. V. köt. 417. p.

³⁹² ANDJA. CRdSC. Kisjenői rk. akv. Házasultak anyakönyve. 22/1853. fsz.

állítás azonban nem felel meg a valóságnak. A véletlennek köszönhetően ugyanis sikerült rátalálnom báró Simonyi Lajos és gróf Königsegg-Rothenfels Júlia egyetlen gyermekének, ifjabb báró Simonyi Lajosnak a születési és halálozási adataira. Ezen források birtokában határozottan állíthatjuk, hogy – annak ellenére, hogy a politikus Simonyi Lajos volt a család utolsó férfi sarja – létezett a báró Simonyiaknak egy harmadik generációja is.³⁹³

Ifjabb báró Simonyi Lajos.

Báró Simonyi Lajos és gróf Königsegg-Rothenfels Julianna egyetlen gyermeke 1848. október 11-én látta meg a napvilágot Pesten. A Budapest-szentistvánavárosi – 1938-ig lipótvárosi – római katolikus plébánia keresztelési anyakönyvében a következő adatok találhatóak a születésével kapcsolatban: „*Báró Simonyi Lajos Aradmegyei Képviselő*” és „*gróf Königsegh [Königsegg] Júlia*” római katolikus vallású, pesti lakos szülők törvényes (?) gyermeke, Lajos Andor László 1848. október 11-én született és ugyanazon a napon kereszteltetett meg. A keresztszülők gróf Königsegg Andor és gróf Königsegg Emília. A keresztség szentségét pedig Stanczl lipótvárosi káplán szolgáltatta ki.³⁹⁴ (A keresztszülők a gyermek édesanyjának a testvérei voltak, a keresztnévei közül pedig az elsőt az édesapjától, a másodikat pedig az anyai nagybátyjától „örökölte”.)

A fenti forráshoz szeretném az a megjegyzést hozzáfűzni, mely szerint a gyermek nem volt törvényes születésű! Édesanyja, gróf Königsegg-Rothenfels Júlia ugyanis ekkoriban még Ormós Péternek volt a felesége. Mint már említettük, az első férjétől történt válás pontos dátumát nem ismerjük ugyan, de tudjuk a második, a báró Simonyi Lajossal való házasságkötés időpontját, amely 1853-ban – tehát öt évvel a közös gyermek megszületése után – történt. Az anyakönyvi bejegyzés tehát valótlan adatot tartalmaz.

³⁹³ M-M., 1998. 522–524. p.

³⁹⁴ MOL. X 2016. Kereszteltek anyakönyve. III. köt. 255. p.

Ifjabb báró Simonyi Lajos azonban mindössze öt és fél hónapos korában, 1849. március 26-án Debrecenben elhunyt. A gyermek halála azért nem a szülővárosában, Pesten következett be, mivel 1848. december 31-én a magyar országgyűlés – melynek az apa az egyik legfiatalabb tagja és egyben egyik jegyzője is volt – a hadi helyzetre való tekintettel székhelyét a fővárosból Debrecenbe tette át. Így Simonyi báró és családja is a „Kálvinista Rómába” volt kénytelen költözni.³⁹⁵

A gyermek elhunytáról a debreceni Szent Anna római katolikus plébánia halotti anyakönyvében a következő adatokat olvashatjuk: „*Simonyi Lajos r. k. képviselő és Königszeg [Königsegg] Júlia*” fia, „*Simonyi Lajos*” 1849. március 26-án, 1/2 éves korában hunyt el. A „*csecsemőgörcs*” következtében elhunyt, római katolikus vallású gyermeket pedig két nappal később, 1849. március 28-án Széchenyi Lajos helybéli káplán temette el.³⁹⁶

Sajnos a halotti anyakönyv az eltemetés helyéről nem emlékezik meg. Nagyon valószínű azonban, hogy vagy a debreceni Szent Anna plébániatemplom alatti sírboltban, vagy az akkoriban működő ún. Anna utcai római katolikus temetőben helyezték örök nyugalomra a gyermek földi maradványait. Ifjabb báró Simonyi Lajos sírkövét azonban ma már hiába keresnénk Debrecenben. A templom alatti kriptá sok helyen omladozó, a megkopott sírkövek olvashatatlanok. Az Anna utcai temetőt pedig 1932-ben megszüntették és a sírokat fokozatosan felszámolták.³⁹⁷

Azt a lehetőséget azonban mindenképpen kizárhatjuk, hogy a báró Simonyiak Vadászón lévő családi kápolnájába került volna sor az eltemetésre, hiszen az ott nyugvó és 1913-ban exhumált, majd Budapestre felszállított családtagok neveit ismerjük.

Báró Simonyi Lajos egyetlen, törvénytelen fia elhunytá következtében utód nélkül maradt. Ezért kerülhetett arra sor, hogy feleségének első házasságából született Irén nevű lányát – általam ismeretlen időpontban –

³⁹⁵ M-M., 1998. 523. p.

³⁹⁶ MOL. X 5283. Meghaltak anyakönyve. XIII. köt. 171. p.

³⁹⁷ Kisházi 80–83. p.

adoptálja. Az örökbefogadással azonban a gyermek családi nevét nem változtatták meg Simonyira.³⁹⁸

Az 1847-ben született Ormós Irén Vadászon, 1872. május 20-án ment férjhez, a nálánál négy évvel fiatalabb rokonához – pontosabban az édesanyja első fokú unokatestvéréhez –, gróf Königsegg-Rothenfels Fidélhez.³⁹⁹

Königsegg-Rothenfels Fidél József Viktor János Nepomuk a stájerországi Aussee-ben született 1851. július 31-én János gróf és Lousson Matild fiaként.⁴⁰⁰

Házasságukból született négy gyermek közül kettő, Alice – 1873. január 26-án – és Fidél – 1879. április 15-én – a vadászi Simonyi kastélyban látta meg a napvilágot. Keresztapjuk pedig maga Simonyi Lajos báró volt.⁴⁰¹

Ormós Irén Aradon, 1932. október 22-én, férje, gróf Königsegg-Rothenfels Fidél pedig ugyancsak ott, 1927. február 10-én hunyt el.⁴⁰²

Csak érdekességként említem még meg, hogy a grófi család egyik leszármazottja, az 1919-ben született Königsegg-Rothenfels Fidél, 1945 után a családi nevét „Simonyi”-ra változtatta át.⁴⁰³

Most pedig térjünk vissza báró Simonyi Lajos életrajzának további ismertetéséhez.

I. Ferenc József 1861-ben – sok éves szünet után – végre összehívta a magyar országgyűlést. Simonyi ekkor ismét bekapcsolódott a politikai életbe, a Határozati Párt színeiben, mint a kisjenői kerület országgyűlési képviselője. Az 1865-ös országgyűlésen továbbra is a kisjenői körzetet képviselte, 1869-től pedig a Bihar vármegyei nagyszalontai kerületnek lett a parlamenti képviselője. Ekkoriban már a Tisza Kálmán által vezetett párt, a Balközép egyik vezető politikusa volt. 1875-ben Tisza megegyezett a kormánypárttal,

³⁹⁸ Boxler 624. p.; Lendvai 150. p.

³⁹⁹ ANDJA. CRdSC. Kisjenői rk. akv. Házasultak anyakönyve. 4/1872. fsz.

⁴⁰⁰ Boxler 623. p.; Gudenus II. 113. p.

⁴⁰¹ PCC. Kisjenői rk. akv. Kereszteltek anyakönyve. 4/1873. fsz., 27/1879. fsz.

⁴⁰² Boxler 624–625. p.; Gudenus II. 113. p.

⁴⁰³ Gudenus-Szentirmay 156. p.

az ún. Deák-párttal, és a két párt Szabadelvű Párt néven egyesült. Ennek a fúciónak báró Simonyi Lajos volt az egyik előkészítője és ezen érdemei miatt, 1875. március 2-án kinevezték az átmeneti, a báró Wenckheim Béla-féle kormány földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszterévé. Az uralkodó még ez év október 20-án Tisza Kálmánt nevezte ki miniszterelnökké, aki a kormányába átvette a Wenckheim-kabinet összes tagját, köztük Simonyit is. A gazdasági kiegyezés körül hosszasan elhúzódó tárgyalások azonban alaposan megtépázták a Szabadelvű Pártot, amely kezdett szétmorzsolódni. 1876. május 10-én mintegy hetven képviselő lépett ki a pártból és az ősz folyamán Független Szabadelvű Párt néven egy új tömörülést hoztak létre. Az új párt elnöke, az 1876. augusztus 21-én miniszteri tisztségéről lemondott, báró Simonyi Lajos lett. Időközben azonban Simonyi báró egészségi állapota súlyosan megrendült és a politikai csatározásoktól visszavonulva, 1878 után már nem vállalta az országgyűlési képviselőiséget. A magánéletbe vonult vissza, ahol azonban szintén sok problémája adódott.⁴⁰⁴

Nem tudni, hogy pontosan miért és azt sem, hogy mikor, de báró Simonyi Lajos és gróf Königsegg-Rothenfels Julianna házassága annyira megromlott, hogy végül a külön költözés mellett döntöttek. Törvényes válásra azonban soha nem került sor és ezért szerepelhetett a következő szöveg a feleség Budapesten, 1905. december 10-én kiadott gyászjelentésén: „...Nagyméltóságu özv. vitézvári báró Simonyi Lajosné szül. Königsegg-Rothenfels Julia grófnő, folyó hó 9-én délután ½ 4 órakor, áldásdús életének 82-ik évében, rövid szenvedés után jobblétre szenderült...”⁴⁰⁵.

A Budapest-erzsébetvárosi római katolikus plébánia halotti anyakönyvi bejegyzése közli továbbá, hogy „özv. Báró Simonyi Lajosné” római katolikus vallású, 82 éves földbirtokosné Nagybutyinban, Arad vármegyében született és elhunytakor a Budapest, VII. kerület Rottenbiller utca 5/c. szám

⁴⁰⁴ Báró Simonyi Lajos 1861 és 1878 közötti életrajzi adatait ld.: Borovszky, 1901. 582. p.; Bölöny 62–63., 360. p.; MÉL 632. p.; MNI 85. p.; M-M., 1995a. 13. p.; Móricz 37–38. p.; O. Alm. 139. p.; ÖBL 288–289. p.; Pálmány 781. p.; Szinnyi XII. 1103–1104. p.; ÚMÉL 1166 p.

⁴⁰⁵ OSzK. PéKt. Gyj. Báró Simonyi Lajosné (Budapest, 1905. december 10).

alatt lakott. Halálának oka „*tüdő és mellhártya lob*”, azaz tüdő- és mellhártyagyulladás volt. Temetésére pedig 1905. december 11-én került sor, mely egyházi szertartást Novák István plébános végezte.⁴⁰⁶

A budapesti VII. kerületi Anyakönyvi Hivatal halotti matrikulájában található bejegyzés ugyancsak ezeket az adatokat tartalmazza az 1905. december 9-én, 81 éves korában elhunyt „*Özv. báró Simonyi Lajosné Königsegg Rottenfels Juliánna grófnő*”-ról.⁴⁰⁷

A már említett gyászjelentésből pedig az is kiderül még, hogy Simonyi bárónét a budapesti Központi Új Köztemetőben – ma Rákoskeresztúri Új Köztemető – helyezték örök nyugalomra, 1905. december 11-én, délután 3 órakor.⁴⁰⁸

Mivel a különválásnak sem az idejét, sem a körülményeit nem ismerjük, ezért azt sem tudjuk, hogy báró Simonyi Lajosnak mikor lett a – napjainkban használatos kifejezéssel élve – élettársa, a korabeli fényképek tanúsága szerint kimondottan csinos megjelenésű – és nem mellékesen 27 évvel fiatalabb – Pretzner Karolin.

Annyi bizonyos csupán, hogy 1879/1880 táján már bizonyosan együtt éltek. Ökröss Bálint budapesti közjegyző iratai között található ugyanis egy ajándékozási okirat, melyben 1879. március 22-én báró Simonyi Lajos „*ünnepélyesen és visszavonhatatlanul*” 20.000 osztrák forintot ajándékoz a „*Preczner András és Kerekes Karolina házasságából származott Preczner Karolinának, budapesti lakosnak*”.⁴⁰⁹ Ökröss közjegyző fennmaradt iratai között található továbbá egy másik – Budapesten, 1880. március 27-én – kiállított dokumentum is, melyben Simonyi báró akként nyilatkozott, hogy „*nagyságos Preczner Karolin urhölgy elhatározta magát arra, hogy lakását vadászati birtokomon levő kastélyomba fogja áttenni*”.⁴¹⁰

⁴⁰⁶ Bp-Erzsv. pl. Meghaltak anyakönyve. XXIV. köt. 120. p. 958. fsz.

⁴⁰⁷ BFL. XXXIII. 1. a. Budapest-VII. kerületi halotti anyakönyvek. 2289/1905. fsz.

⁴⁰⁸ OSzK. PéKt. Gyj. Báró Simonyi Lajosné (Budapest, 1905. december 10).

⁴⁰⁹ BFL. VII. 200. 412/1879.

⁴¹⁰ BFL. VII. 200. 462/1880.

Azt viszont egyértelműen tudjuk, hogy Simonyi Lajos, Pretzner Karolinhoz fűződő viszonya nem a szokványos férj-szerető szituáció volt, mivel a nejétől külön élő báró mindenképpen szeretne volna törvényesíteni ezt a kapcsolatot, azaz feleségül venni a kisasszonyt.⁴¹¹

Pretzner Karolin korábbi életéről – vagy ahogy anyakönyvezve volt, Sarolta Erzsébetről – csupán annyit tudunk, hogy Pretzner András pesti szabómester és Kerekes Sarolta házasságából született 1851. június 18-án és két nappal később, 1851. június 20-án részesült a keresztség szentségében a Pest-belvárosi Nagyboldogasszony plébániatemplomban, Sujánszky Antal segédlelkész által.⁴¹² Személyes visszaemlékezések és néhány irodalmi forrás szerint, színésznőként „kereste a kenyerét” a báróval való találkozása előtt.⁴¹³

Testvérét – aki szintén színész volt – Balázs (Pretzner) Sándornak hívták. Nevezett 1857-ben született és 1923. április 21-én hunyt el Budapesten.⁴¹⁴ Ő lett később az 1919-ben elhunyt Karolinnak és ezáltal a báró Simonyi családnak is az örököse. Leszármazottai napjainkban is élnek.

1885-ben, a Főrendiház reformja után báró Simonyi Lajos is tagja lett – megjegyzendő, hogy nem vagyoni alapon – Magyarország ezen „átszervezett” testületének. Az erről a kinevezésről szóló és Tisza Kálmán miniszterelnök által, 1885. június 27-én aláírt okirat így szól: *„Méltóságos Báró Úr! Ő császári és apostoli királyi Felseje folyó évi június hó 21-én kelt legfelsőbb elhatározásával a ministertanács előterjesztése folytán Méltóságodat a folyó évi VII-ik törvényczikk 5. §-a értelmében a magyar főrendiház élethossziglani tagjává legkegyelmesebben kinevezni méltóztatott. Erről van szerencsém*

⁴¹¹ Zichy Péterné született Balázs Pretzner Lenke szóbeli közlése.

⁴¹² Bp-Belv. főpl. Kereszteltek akv. XVII. köt. 427. p.

⁴¹³ HS 5. p.; Barta Julianna simonyifalvi tanárnő és Zichy Péterné született Balázs Pretzner Lenke szóbeli közlése.

⁴¹⁴ MSzL 100. p.

*Méltóságodat örvendetes tudomás végett ezennel értesíteni. Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem nyilvánítását.*⁴¹⁵

Megjegyzendő, hogy a báró Simonyi, mint család már az 1827. évi XLII. törvénycikkkel elnyerte a magyar főrendiházi tagságot.⁴¹⁶

Báró Simonyi Lajos a főrendiház tárgyalásain azonban igen ritkán vett részt. Élete utolsó öt évében több szélütés is érte és ezért szinte mindig a betegágyához volt „láncolva”. Mikor azonban a kötelező polgári házasság ügyét tárgyalta a Főrendiház, súlyos betegen az Országházba vitette magát, hogy szavazhasson a tervezet mellett.⁴¹⁷ Ez a gesztus nem lehetett véletlen, hiszen a báró maga is szeretett volna elválni nejétől és még – a hamarosan bekövetkező – halála előtt házasságot kötni Pretzner Karolinnal.

Az újonnan megszületett, 1894. XXX. törvénycikk – amely a polgári házassági jogról rendelkezett – ezen elképzelésének megvalósítását lehetővé tette volna Simonyi báró számára. A válás után – amelyet nyilván kimondtak volna, már csak a hosszú különélés miatt is – sor kerülhetett volna polgári házasságkötésre. Az új törvény szentesítése 1894. december 9-én ment végbe, a kihirdetésére pedig december 18-án került a sor.⁴¹⁸

Báró Simonyi Lajos azonban ezt már nem érthette meg, mivel a Budapesten, 1894. december 12-én kiadott gyászjelentése szerit: *„...vitézvári báró Simonyi Lajos volt közmunka- és kereskedelemügyi m. kir. minister, főrendiházi tag, az orosz szent Anna-rend lovagja stb., ez évi december hó 12-én, életének 71-ik évében hosszas szenvedés után elhunyt...*”⁴¹⁹

A Budapest-józsefvárosi római katolikus plébánia halotti anyakönyvében pedig a következő adatokat olvashatjuk az elhunytáról: Báró Simonyi Lajos, nagybirtokos, nős, gróf Königsegg Júlia férje, született

⁴¹⁵ Werler hagyaték. Főrendiházi taggá való kinevezési okirat (Budapest, 1885. június 27).

⁴¹⁶ Szerencs 467. p.

⁴¹⁷ Szinnyei XII. 1104. p.

⁴¹⁸ CJH 174. p.

⁴¹⁹ OSzK. PéKt. Gyj. Báró Simonyi Lajos (Budapest, 1894. december 12).

Tarnopolban, Lengyelországban. Budapesten, a VIII. kerület Röck Szilárd utca 12. szám alatti lakott és római katolikus vallású volt. Elhunyt élete 70. évében, 1894. december 12-én. Halálának oka „*véres agyguta*” (apoplexia sanguinea), azaz gutaütés, vagy más néven szélütés volt. A holttesttel kapcsolatban megjegyzik, hogy az 1894. „*december 14-én beszenteltetvén Vadászra elbocsájtott*”. A beszentelési szertartást Kanovics Béla apátplébános végezte.⁴²⁰

A báró Simonyi család utolsó fi sarjának temetésére 1894. december 16-án, délután 4 órakor, a vadászi kápolna alatti kriptában került sor. Az engesztelő szentmise áldozatot pedig ugyanott mutatták be 1894. december 17-én, délelőtt 11 órakor.⁴²¹

A Magyar Főrendiház 1898-ban kelt határozata a vitézvári báró Simonyi család kihalásáról a következőképpen szolt: „*Arad vármegye alispánjának 1897. évi augusztus hó 20-áról 20.463. sz. a. kelt hivatalos felterjesztése szerint 1894. évi december hó 11-én [?] Budapesten fiúutódok hátrahagyása nélkül elhalálozott Simonyi Lajos báróval az 1886: VIII. t.-czikkel törvénybe iktatott Simonyi bárói családnál a magvaszakadás esete beállott. ... a Simonyi család neve és a bejegyzés a főrendiház családkönyvének 251. oldaláról az idézett 1886: VIII. t.-cz. 5. §-a rendelkezéséhez képest kitöröltetik és a magvaszakadásra vonatkozó ezen határozat jegyeztetik be.*”⁴²².

Ezután a Főrendiház – az erre vonatkozó hatályos jogszabálynak megfelelően – egy közleményt jelentetett meg a Budapest Közlöny, 1897. október 14., 15. és 16. számában, amelyben az esetleges leszármazottakról kértek információkat. Miután erre a felhívásra, hat hónapon belül semmiféle érdemleges adat nem érkezett, 1898 májusában a báró Simonyi családot a

⁴²⁰ MOL. X 2008. Meghaltak anyakönyve. 86. köt. 229. p. 1825. fsz.

⁴²¹ OSzK. PéKt. Gyj. Báró Simonyi Lajos (Budapest, 1894. december 12).

⁴²² Szerencs 420–421. p.

Főrendiház családkönyvének 251. oldaláról kitörölték, illetve a magva szakadás esetét bejegyezték.⁴²³

Sajnálatos, hogy Simonyi báró hagyatéki eljárásának az iratai nem maradtak fenn. Budapest Főváros Levéltárába csupán a halálesetről, illetve a holttest elszállításáról szóló iratok kerültek be, de később ezek is ki lettek selejtezve.⁴²⁴

Budapest Főváros Levéltárában viszont fennmaradt báró Simonyi Lajos egy, 1885. szeptember 22-én kelt fiókvégrendelete, melyben halála esetén Vanyek Gizellára, „*akit felneveltetek*” 10.000 forintot hagy.⁴²⁵ Továbbá egy okirat arról, hogy a báró 1886. december 7-én Ökröss Bálint budapesti királyi közjegyzőnél letétbe helyezte a végrendeletét.⁴²⁶ Sajnálatos módon azonban maga a végrendelet hiányzik a dokumentumok közül.

Egyéb levéltári és irodalmi forrásokból azonban egyértelműen kiderül, hogy báró Simonyi Lajos minden ingó és ingatlan vagyonát a fentebb említett Pretzner Karolinra hagyta.⁴²⁷ Ilyen forrás például a Budapest című újság 1913. április 24-i számában megjelent cikknek az a része, melyben Pretzner Karolint mint „*volt színművésznő, a kihalt Simonyi család utolsó tagjának: Simonyi Lajos báró volt miniszternek végrendeleti örököse*”-t ⁴²⁸ említik meg, vagy az az Alagon, 1913. augusztus 28-án keltezett levél, melyet mint „*Werler Péterné, szül. Pretzner Karolin, néhai Simonyi L. végrendeleti örököse*” ⁴²⁹ irt alá.

⁴²³ Szerencs 420–421. p.

⁴²⁴ BFL. IV. B. 1477. 39.439/1894.; BFL. IV. B. 1477. 39.531/1894.

⁴²⁵ BFL. VII. 200. 1198/1885.

⁴²⁶ BFL. VII. 200. 1848/1886.

⁴²⁷ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 149–150. fol.; HL. VII. 228. Több helyen is szerepel Pretzner Karolin neve, mint örököse.; HS 5. p.; Oláh. 356. p.

⁴²⁸ HS 5. p.

⁴²⁹ HL. VII. 228. Werler Péterné levele báró Fejérváry Gézához (Alag, 1913. augusztus 28).

Pretzner kisasszony kezdetben a báró Simonyi család vadász kastélyában lakott. A családi levéltár – időrendben – utolsó dokumentuma egy aláíratlan levél, amelyet 1895. szeptember 29-én kelteztek. Ebben a névtelen szerző leírja, hogy Simonyi óbester vadász kastélyában jelenleg Pretzner Karolin úrnő lakik, aki a néhai báró Simonyi Lajos örököse. Közli továbbá, hogy itt a kastélyban megtalálható Simonyi óbester kardja és két pisztolya, valamint egy róla készült egykorú olajfestmény. Az családi iratok között pedig sok érdekes dokumentumot fedezett fel. A levélben szerepel Pretzner Karolin nyilatkozata is, mely szerint ő kész ezeket a dokumentumokat és tárgyi emlékeket az ezeréves kiállítás rendelkezésére bocsátani, majd annak bezárásakor a Magyar Nemzeti Múzeumnak adományozni.⁴³⁰ Ez utóbbi így is történt és 39 kiállítási tárggyal – melyek mind Simonyi óbesterrel voltak kapcsolatosak –, Pretzner Karolin is képviseltette magát a millenniumi ünnepségeken.⁴³¹ Ezután pedig a tárgyak és dokumentumok a Magyar Nemzeti Múzeumba kerültek, ahonnan a családi iratok később a Magyar Országos Levéltár, a tárgyi emlékek pedig a Hadtörténeti Múzeum állományába lettek átvéve.⁴³²

A fentebbi levélben említett Simonyi portrét Pretzner Karolina végrendeletileg Debrecen városára hagyta.⁴³³ A festmény oda 1920-ban meg is érkezett és jelenleg – a II. 19/1920. leltári szám alatt – a Déri Múzeum őrizetében található.

Ugyancsak ebben a végrendeletben szerepel egy, Vastagh György által, báró Simonyi Lajosról készített festmény is, melyet az asszony Arad vármegyére testált.⁴³⁴ Az impériumváltás miatt azonban az nem lett elküldve

⁴³⁰ MOL. R 306. 5. cs. 1. t. 149–150. fol.

⁴³¹ Szendrei, 1896. 20. p. (A Simonyi-féle kiállítási tárgyak részletes jegyzéke is megtalálható a 809–810. p. és 844. p.)

⁴³² M-M., 2005a. 82–83. p.

⁴³³ BFL. VII. 12. b. 179282/1919.

⁴³⁴ BFL. VII. 12. b. 179282/1919.

Aradra, hanem megmaradt a Pretzner család tulajdonában. A II. világháború során azonban ez a festmény megsemmisült.⁴³⁵

Visszatérve Pretzner Karolinhoz, az asszony még az 1890-es évek második felében felszámolta a báró Simonyi család Arad vármegyei birtokainak a maradékát, majd később, a XX. század legelején a kastélyt is eladni kényszerült. Ezután végleg felköltözött Budapestre, ahol 1904 után – de az is lehetséges, hogy még a birtokon – feleségül ment Werler Péterhez, Simonyifalva római katolikus lelkészéhez.⁴³⁶ (Egy biztos, nem a simonyifalvi római katolikus templomban került sor erre az esküvőre.⁴³⁷)

Werler Péter 1866. december 2-án született a Temes vármegyei Dettán.⁴³⁸ Édesapja nevét nem ismerjük, az édesanyját pedig Schneider Magdolnának hívták.⁴³⁹ 1889. június 29-én szentelték pappá a csanádi római katolikus egyházmegye számára. Káplánként szolgált a Temes vármegyei Gyertyánoson és az Arad vármegyei Eleken, majd 1895-től ő lett az újonnan megalapított simonyifalvai lelkészség papja.⁴⁴⁰

Valószínűleg ekkor ismerkedett meg a nálánál 15 évvel idősebb földbirtokos asszonnyal, akivel hamarosan szorosabb kapcsolhatott ki. Tény az, hogy Werler atya 1904-ben megvált a papi pályától és ezután valamikor polgári házasságot kötött Pretzner Karolinnal.⁴⁴¹

Érdekes adalékként említem még meg, hogy miután 1919-ben elhunyt a felesége, Werler Péter ismét visszatért korábbi hivatásához és valahogy – mert a hatályos egyházi törvények szerint ez „szinte lehetetlen” volt – sikerült

⁴³⁵ Zichy Péterné született Balázs Pretzner Lenke írásbeli közlése.

⁴³⁶ M-M., 2002. 57. p.; M-M., 2008b. 7. p.

⁴³⁷ Hegedűs János simonyifalvi római katolikus plébános írásbeli közlése (Simonyifalva, 2010. szeptember).

⁴³⁸ Schem. Tim. 1943. 130. p.

⁴³⁹ OSzK. Pk. Gyj. Werler Magdolna geb. Schneider (Dettán, 1916. augusztus).

⁴⁴⁰ Schem. Tim. 1943. 130. p.

⁴⁴¹ Schem. Tim. 1943. 130. p.

újra a római katolikus egyház papjává lennie. 1921-től Nadragon volt lelkész, majd 1939. január 15-én nyugdíjba vonult.⁴⁴² Mint nyugalmazott lelkész halt meg 1944. február 18-án.⁴⁴³

A budapesti VII. kerületi Anyakönyvi Hivatal halotti matrikulájában található bejegyzés szerint: „*Werler Péterné Preczner Sarolta Erzsébet*” római katolikus vallású, 67 éves magánzónő, aki a Budapest, VIII. kerület Teleki tér 1. szám alatt lakott, 1919. február 9-én, este 9 órakor a Budapest, VII. kerületi Városligeti fasor 13/15. szám alatt – azaz a Fasori Szanatóriumban, mely napjainkban ma a BM Központi Kórháza – hunyt el. Halálának oka „*tüdőlob*”, azaz tüdőgyulladás volt.⁴⁴⁴ Temetésére pedig 1919. február 12-én került sor a Kerepesi temetőben, ahol földi maradványait az általa, a báró Simonyi család részére építtetett sírboltba helyezték el.⁴⁴⁵

Megmaradt „cselekvő állapotú” vagyonát (ékszerek, értékpapírok, készpénz, stb.) testvérére, a már említett Pretzner – művésznevén Balázs – Sándorra, valamint annak feleségére, Szölösy Ilonára és gyermekeikre, ifjabb Pretzner Sándorra és Kocsi Hugóné született Pretzner Ilonára hagyta.⁴⁴⁶

Ezen kívül a végrendeletében – a már említett két festményen kívül – rendelkezett arról is, hogy a báró Simonyi Lajossal közösen nevelt Vanyek Gizella – akiről csupán annyi információval rendelkezem, hogy 1903 előtt feleségül ment biederheimi Florentin Aurél izbistei körjegyző és nyugalmazott főhadnagyhoz⁴⁴⁷ – is megkapja a neki járó örökségét. Továbbá létrehozott a VIII. kerületi Főgimnáziumban egy, „*néhai barbácsi és vitézvári báró Simonyi*

⁴⁴² Schem. Tim. 1943. 130. p.

⁴⁴³ Schem. Tim. 1948. 131. p.

⁴⁴⁴ BFL. XXXIII. 1. a. Budapest-VII. kerületi halotti anyakönyvek. 303/1919. fsz.; BFL. VII. 12. b. 179282/1919. Halotti anyakönyvi kivonat (Budapest, 1919. február 12).

⁴⁴⁵ NS. Temetői fk. I. köt. 41. p. 1623. fsz.

⁴⁴⁶ BFL. VII. 12. b. 179282/1919.

⁴⁴⁷ OSzK. PéKt. Gyj. Biederheimi nemes Florentin Aurél (Izbiste, 1903. szeptember 29).

Lajos volt m. kir. kereskedelemügyi minister” nevet viselő ösztöndíj-alapot is.⁴⁴⁸

⁴⁴⁸ BFL. VII. 12. b. 179282/1919.

3. BÁRÓ SIMONYI KATALIN ÉS A HERTWECK CSALÁD

Báró Simonyi József és Theresia Leiner von Negelsfürst másodszülött gyermekéről – aki egyben az elsőszülött lányuk is volt –, Katalinról eddig igen kevés adattal rendelkezünk. A genealógia szakirodalomból csupán annyit tudunk, hogy Moritz Hertweck von Haueneberstein császári és királyi tábornoknak volt a felesége. Sem a születési-, sem a házassági-, sem pedig a halálzási adataival nem találkozhatunk sehol. A különböző levéltárakban való kutatásaim során azonban sikerült mindhárom anyakönyvi bejegyzést megszereznem.

A – már Lajos bátyjánál is említett – császári-királyi 4. számú huszárezred német nyelvű egyházi anyakönyvéből megtudhatjuk, hogy báró „*Joseph Simonyi d' Vitézvár*”-nak, a császári-királyi Hessen-Homburg huszárezred vezénylő ezredesének és „*Theresia Leiner von Negelsfürst*”-nek a lánya, „*Katharina Susanna*” (Katalin Zsuzsanna) Bécsben, 1825. március 22-én született és a bécsi helyőrségi templomban keresztelték meg 1825. március 23-án. A keresztszülei August von Becker gróf és Huszákné született „*Simonyi*” Zsuzsanna voltak. A keresztség szentségét pedig Joseph Mraczek tábori superior szolgáltatta ki az újszülött számára.⁴⁴⁹ (A leánygyermek második keresztnévét – nagy valószínűséggel – az apai nagyanyjától, Hetesényi Zsuzsannától „örökölte”.)

Ugyancsak egy katonai anyakönyvből szerezhetünk tudomást a baroness házasságkötéséről is. A császári-királyi 2. számú ulánusezred német nyelvű anyakönyveiben ugyanis megtalálható Moritz Hertwecknek és báró Simonyi Katalinnak az aradi római katolikus plébániatemplomban, 1844. október 5-én megkötött esküvőjének a bejegyzése, mely – többek között – a következő adatokat tartalmazza:

⁴⁴⁹ KA. Taufb. 4. HR. Bd. 1816–1865. 23. März 1825.

A vőlegény: „*Moritz von [?] Hertweck*”, császári-királyi kapitány a Fürst Schwarzenberg ulánusezredben, Paul Hertweck császári-királyi kapitány és Katharina Rieger fia, a csehországi Brandeisben született, római katolikus vallású, nőtlen 32 éves. A menyasszony: „*Katharina Freiin von Simony [Simonyi]*”, báró Simonyi József császári-királyi ezredes és Theresia Leiner von Negelsfürst lánya, a Felső-ausztriai Bécsben született, római katolikus vallású, hajadon, 20 éves. Az esküvői tanú Karl Freiherr von Salzer ezredes, a császári-királyi 2. számú ulánusezred parancsnoka volt, a házasság szentségét pedig Joseph Lorenz ezredkápnán szolgáltatta ki.⁴⁵⁰

A bécsi Hadilevéltárban megtalálható „*Moritz Hertwek Edler von Haueneberstein*” katonai törzskönyvi lapja.⁴⁵¹ Ezen dokumentumból kiderül, hogy Hertweck kapitánynak a báró Simonyi Katalinnal történt házasságkötése előtt – apósághoz, Simonyi óbesterhez hasonlóan – házassági kauciót kellett fizetnie. A kaució összege, amelyet 1844. augusztus 10-én helyezett letétbe, 6000 forint volt.⁴⁵²

Ugyancsak ebből a dokumentumból tudhatjuk meg, hogy Moritz Hertweck von Haueneberstein az 1811-es évben látta meg a napvilágot a csehországi Brandeisben (ma a csehországi Brandýs nad Labem).⁴⁵³

A hauenebersteini Hertweck családnak, mint nemesi famíliának a története nem nyúlik vissza a hosszú évszázadokra. A nemességet maga Moritz Hertweck, mint a császári-királyi 2. számú ulánusezred alezredese szerezte 1857. január 27-én, amikor a „hauenebersteini” előnévvel osztrák nemességet adományozott neki I. Ferenc József császár.⁴⁵⁴

A Hertweck család nemesség tehát új keletű volt, elnyerésében pedig nagy valószínűséggel a vitézvári báró Simonyi család is szerepet játszhatott.

⁴⁵⁰ KA. Traub. 2. UR. Bd. 1832–1845. Fol. 54.

⁴⁵¹ KA. Gbb. DR. Gruppe I. Heft 2/85. Fol. 1–5.

⁴⁵² KA. Gbb. DR. Gruppe I. Heft 2/85. Fol. 2.

⁴⁵³ KA. Gbb. DR. Gruppe I. Heft 2/85. Fol. 1.

⁴⁵⁴ Frank 334. p.; Kneschke IV. 337. p.

Érdekes azonban – valószínűleg elírás –, hogy az 1844-es házassági anyakönyvi bejegyzésben a vőlegénynél már szerepel a „von” szócska, amely a nemesi címet megelőlegezve, egyértelműen a nemesi jogállásra utal.

A fentebb említett forrás – Moritz Hertweck von Haueneberstein katonai törzskönyvi lapja – Simonyi őbester vejének a katonai pályafutásáról a következő adatokat tartalmazza: Hertweck 18 éves korában, 1829. január 16-án, mint alhadnagy lépett be a császári-királyi hadseregbe. Ettől az időponttól kezdve, 37 éven keresztül „viselte a császár mundérját”, végigjárva a tiszti ranglétra minden fokát. 1834. március 31-én főhadnaggyá, 1840. június 16-án másodkapitánnyá, 1845. augusztus 16-án első kapitánnyá, 1849. október 3-án őrnaggyá, 1854. március 3-án alezredessé, 1859. április 1-én pedig ezredessé nevezték ki.⁴⁵⁵

Érdekes adalék, hogy Moritz Hertweck az 1848/49-es forradalom és szabadságharc alatt Magyarországon harcolt, ám sógorával, báró Simonyi Lajossal ellentétben az osztrákok oldalán, mint a császári-királyi 2. számú ulánusezred egyik kapitánya.⁴⁵⁶

Moritz Hertweck von Haueneberstein – miután 1866. június 11-én vezérőrnaggyá léptették elő⁴⁵⁷ – 1866. június 15-én, a VI. hadtesthez tartozó brigádja élén részt vett a híres Königrätz-i csatában is. Két évvel később, 1868. január 1-én – 57 éves korában – azonban már nyugállományba vonult.⁴⁵⁸

A Bécsi-erdő keleti szegélyén fekszik a gyógyfürdőiről, üdülőhelyeiről – és nem utolsósorban kaszinójáról – híres festői szépségű kisváros, Baden. A Bécstől mindössze 28 kilométer távolságra lévő helység volt Moritz von Hertweck és felesége utolsó lakhelye. Pontosan nem tudjuk, hogy mikor

⁴⁵⁵ KA. Gbb. DR. Gruppe I. Heft 2/85. Fol. 1–3.

⁴⁵⁶ KA. Gbb. DR. Gruppe I. Heft 2/85. Fol. 4.

⁴⁵⁷ Schmidt 69. p.

⁴⁵⁸ KA. Gbb. DR. Gruppe I. Heft 2/85. Fol. 5.

költözött ide a házaspár, de valószínűleg már hosszabb időt tölthettek el a festői kisvárosban, amikor is a tábornok 1889-ben elhunyt.

Az Országos Széchényi Könyvtárban és a Badeni Városi Levéltárban is megtalálható a nyugállományú vezérőrnagy gyászjelentése, mely szerint: „*Moritz Hertweck Edlen von Haueneberstein, k. k. General-Major i. P.*” 1889. április 22-én, este ½ 8-kor hunyt el a Bécs melletti Badenben és 1889. április 25-én, 4 órakor temették el a helyi római katolikus temetőben.⁴⁵⁹

A Baden-i római katolikus egyház halotti anyakönyvének német nyelvű adatai szerint pedig az 1889. április 22-én elhunyt „*Moritz Hertweck Edlen von Haueneberstein*” a csehországi Brandeisben született, 77 éves, római katolikus vallású, nő, Baden, Franzenstrasse 35. szám alatti lakos volt. Halálának oka szívbénulás volt. Hertweck nyugállományú tábornokot három nappal később, 1889. április 25-én temette el Johann Iby plébános a badeni temetőben.⁴⁶⁰

Báró Simonyi Katalin tehát túlélte a férjét és túlélte Lajos bátyját is, akinek gyászjelentésén csak az ő neve szerepelt, mint hozzátartozóé.⁴⁶¹ Ezzel ő lett a báró Simonyi család utolsó sarja, az ő halálával pedig a família leányágon is a sírba szállt.

Báró Simonyi Katalin haláláról szintén a Baden-i római katolikus anyakönyv német nyelvű bejegyzéséből szerezhetünk információkat. Ezek szerint: „*Hertweck-Haueneberstein von Katharina, geborene Freiin Simonyi von Vitézvár-Barbácsi*” Badenben, a Theaterplatz 3. szám alatt, 1899. március 17-én, reggel ¾ 10-kor hunyt el. A 74 éves, római katolikus vallású özvegy halálának oka gyomorrák volt. Temetésére – amit a férjét is eltemető Johann Iby plébános végzett – a Baden-i városi temetőben került sor 1899. március 19-én.⁴⁶²

⁴⁵⁹ OSzK. PéKt. Gyj. Moritz Hertweck Edlen von Haueneberstein (Baden, 1889. április 23); SaBbW. BA. 8/1898. Moritz Hertweck Edlen von Haueneberstein (Baden, 1889. április 23).

⁴⁶⁰ PStSB. Sterbebuch. Tom. XVI. Fol. 122.

⁴⁶¹ OSzK. PéKt. Gyj. Báró Simonyi Lajos (Budapest, 1894. december 12).

⁴⁶² PStSB. Sterbebuch. Tom. XVIII. Fol. 100.

Érdekes adalék még, hogy az anyakönyv az elhunytat bécsi születésűnek, de nagyszombati illetőségűnek mondja. Lehetséges tehát, hogy báró Simonyi Katalin az ausztriai Baden előtt a Pozsony vármegyei Nagyszombaton lakott.

A Badeni Városi Levéltárban található gyászjelentésében pedig ugyancsak ezeket az adatok olvashatjuk az 1899. március 17-én elhunyt „*Katharina von Hertweck-Hauneberstein, geboren Baronin Simonyi von Vitézvár-Barabacsi*” haláláról és temetéséről.⁴⁶³

Báró Simonyi Katalin és Moritz Hertweck von Haueneberstein házasságából mindössze egyetlen lány származott. Az alábbiakban ezen – a genealógiai szakirodalomban eddig ismeretlen – gyermek rövid életének anyakönyvi adataival ismerkedhetünk meg.

Leontina Hertweck von Haueneberstein.

A Hertweck házaspár gyermekének keresztelési adatai a császári-királyi 2. számú ulánusezred egyházi anyakönyvében található. A német nyelvű dokumentumból kiderül, hogy „*Mauritz Hertweck*”, a császári-királyi 2. számú Schwarzenberg ulánusezred századosa és „*Catharina Freiin Simonyi von Vitézvár*” lánya, „*Leontina Catharina Susanna*” (Leontina Katalin Zsuzsanna) 1845. október 1-jén született Aradon és 1854. október 4-én részesült a keresztség szentségében. Keresztszülei a nagykállói Némethy József és felesége, „*Simonyi de Barbatsi*” Zsuzsanna – Simonyi óbesternek, azaz az anyai nagyapának a sógora és húga – voltak. A keresztelést Stock ezredkáplán végezte, a bába pedig Borza Katalin óaradi lakos volt.⁴⁶⁴

Leontina Hertweck von Haueneberstein 12 éves korában, 1857. november 27-én hunyt el Bécsben. A fiatal lány halotti anyakönyvi

⁴⁶³ SaBbW. BA. 3/1899. Katharina von Hertweck-Hauneberstein (Baden, 1899. március 17).

⁴⁶⁴ KA. Taufb. 2. UR. Bd. 1830–1852. Fol. 60.

bejegyzése a császári-királyi 15. számú huszárezred egyházi anyakönyvében – a császári-királyi 2. számú ulánusezred adatait tartalmazó részében – található. A német nyelvű dokumentumból kiderül, hogy „*Moritz Hertweck Edler von Haueneberstein*” császári-királyi alezredes – az anyja neve nincs feltüntetve – lánya, „*Leontine*” az Arad vármegyei Aradon született, római katolikus vallású, 12 éves, Bécs, Jägerzeile 42. szám alatti lakos halálának oka agybénulás volt. Temetésére a bécsi St. Marx temetőben, 1857. november 29-én került sor. A szertartás pedig Johann Schäffer végezte.⁴⁶⁵

Simonyi óbester unokájának azonban hiába keresnénk a sírkövét – a mai napig is működő – bécsi St. Marx temetőben. A temető gondnokságának közlése szerint az már nem található meg és a sírhelyet is felszámolták.

Hasonló sorsra jutott a Hertweck család Baden-i sírboltja is. Sajnálatos módon azonban ez már egy „XXI. századi történet”. A városi temető X. parcellában lévő síremléket ugyanis 2002. június 26-án – miután az utolsó temetésre is több mint 100 évvel korábban került sor – a temetőgondnokság elbontatta. Simonyi óbester lányának és vejének a holtteste ezután exhumálásra kerültek, majd áthelyezték őket a temető XXVI. parcellájába. Oda, ahol a leszármazottakkal és rokonokkal nem rendelkező személyek földi maradványai találhatóak.⁴⁶⁶

Az egykori fekete márvány sírkő felirata – melyet az 1990-es években még volt módomban személyesen is megtekinteni – így szólt:

†
Hier Ruhet
der
k. k. General Major a. D.
und
Besitzer mehrerer hoher Orden

⁴⁶⁵ KA. Sterbb. 15. HR. Bd. 1856–1917. Fol. 1.

⁴⁶⁶ M-M., 2005d. 6. p.; M-M., 2007. 8–9. p.

*MORITZ
HERTWECK
VON
HAUENEBERSTEIN
gestorben 22. April 1889.*

*KATHARINA V. HERTWECK
HAUENEBERSTEIN
GEBORENE FREIIN V. SYMONYI
gestorben 17. März 1899.*

IV.
UTÓHANG

1. A BÁRÓ SIMONYI CSALÁD BIRTOKAI

Mint már korábban említettem Simonyi óbester a debreceni tartózkodás alatt határozta el, hogy szakítva eddigi életformájával, saját családi otthonot teremt magának. E célja elérésének az érdekében birtokadományozási kérelemmel fordult I. Ferenc királyhoz, aki a – korábbi katonai érdemeire való tekintettel – kérést jogosnak ítélte és 1819-ben báró Simonyi Józsefnek adományozta az Arad vármegyében fekvő vadász uradalmat, mely Vadász és Bélzerind falvakból állt.⁴⁶⁷ Az uradalomba való hivatalos beiktatás – természetesen a jelentős, 104.000 pengő összegű donációs díj befizetése után – a következő évben, 1820. március 11-én ment végbe.⁴⁶⁸

Az Arad megyei Vadász falunak és környékének a XVIII. század elején még a császári kincstár volt a tulajdonosa. Később, amikor a királyi birtokot bérlőknek adják ki, akkor Vadász, és a környékén elhelyezkedő földterületek Edelspacher Zsigmond, majd Lovász Zsigmond főispán és végül, 1732-ben Raymond modenai herceg tulajdonába kerülnek. E békeidőben a falu lassan magára talál. Az 1742-es összeíráskor még csak 36 család él Vadászon, öt évvel később, 1747-ben viszont már 86 családot találunk az összeírásokban.⁴⁶⁹

A falut és az azt körülölelő földterületek birtokosai gondos gazdaként jártak el és Vadász fokozatos fejlődésnek indult, gazdagodása folyamatos volt. Erre a tényre utal az is, hogy a református templomot – mely a középkorban még a katolikus felekezeté volt – a XIX. század első évtizedében kibővítették, illetve a keleti hajó oldalán épített karzattal még szebbé

⁴⁶⁷ Nagy G. 1912. 541. p.; Márki 511. p.

⁴⁶⁸ Márki 707. p.

⁴⁶⁹ Vadász történetéről ld.: Gaal 135–136. p.; Lőrincz 7–18. p.; Márki 169. p.; Somogyi 236–237. p.; Szakács 4–15. p.

varázsolták. 1810-ben került sor a késő barokk stílusú kazettás mennyezet megépítésére.

Ebben az időszakban a vadászi birtok József főherceg tulajdonában volt, majd 1819-ben – mint említetem már – Vadászt és Bélzerindet Simonyi óbester kapta meg adományul I. Ferenc magyar királytól.

A jeles geográfus, Fényes Elek a következőket írja 1839-ben – igaz, már az óbester halála után – Vadászról: *„oláh-magyar f. Aradhoz északra 8 mfnyire, az ugy nevezett Lunkaságon vagy Erdőháton: 37 kath., 410 óhitű, 1188 reform., 16 zsidó lak., ref. és óhitű anyateplommal, derék urasági épületekkel. Határa lapályos és termékeny, erdeje bőséggel, az uraság sok marhát hizlaltat és sertést tenyésztet. F. U. b. Simonyi József ezredes örökösei.”*⁴⁷⁰.

Abban az évben, amikor Simonyi óbester birtokába kerül a fent említett két falu, sajnálatos esemény történik a környéken. Nyáron földrengés pusztított a faluban. Idézem a korabeli feljegyzést: *„1819 esztendőben Július holnap 1-ső napján estve 8 és 9 óra közt, és 2-ka reggel 4 óra tájba Vadász helysége is némely részben, a midőn más szomszéd helységek nagyobb mértékbe érzették a föld indulását.”*⁴⁷¹

Egy évtizeddel később egy másik esemény történik, mellyel kapcsolatban megemlíti Simonyi báró nevét is. 1828-ban ugyanis elbontásra került az iskola épülete és, hogy a falu ne maradjon a tanulók fejlődését szolgáló és nevelését biztosító helyiség nélkül, az óbester – mint a falu földesura – egy új épületet adományozott a községnek és a tanulóifjúságnak. A korabeli református egyházi jegyzőkönyv a következőképpen emlékezett meg erről az eseményről: *“1828 esztendőben a régi Oskola ház, mely az ér parton volt elrontatott és Mélt. Vitézvári báró Simonyi József tekintetes földes urunk által a mostani Oskola ház Lukáts Gergely lakostól el vétetvén az Ekklának adatott.”*⁴⁷²

⁴⁷⁰ Fényes, 1839. 477–478. p.

⁴⁷¹ Lőrincz 11. p.

⁴⁷² Lőrincz 11. p.; Szakács 8. p.

Simonyi óbester tehát nagyvonalú volt és szíven viselte a birtokán élők sorsát. Katolikus létére, még a más egyházak számára is sokat adakozott. Például a református egyházi épületek javításaihoz sokszor az uradalom adta a téglát. És ugyancsak ő volt az, aki a faluban szolgáló görögkeleti pap számára „*egy sessio földet*” adományozott. De ő volt az is, aki cserépgyárat létesített és működtetett a faluban és ezzel számos vadászti illetőségű polgárnak biztosított munkalehetőséget, és így biztos megélhetést.⁴⁷³

Az igazsághoz tartozik azonban, hogy történtek a földesúr részéről olyan intézkedések is, amelyek nem használtak a falunak, illetve lakosságának. Simonyi korlátozta a feltöréseket és lezáratta a falu határait. Ez igen jelentős negatívum volt és nagymértékben befolyásolta a Vadász lakosságának mindennapi életét. A legnagyobb bajt azonban mégsem ez jelentette, hanem az, hogy a földbirtokos család szétválasztatta a legelőket. A parasztok állattartásból éltek, főként ez jelentette a megélhetésüket. Míg a legelőket nem választották szét, az egész terület, mint egybefüggő egész állt az állataikat legeltetni akaró emberek rendelkezésére.⁴⁷⁴

A Simonyi-birtok nagyságáról sajnos nem rendelkezünk pontos adatokkal. Az irodalmi feldolgozások csupán egyetlen egyszer említik meg, hogy az óbesternek 11.000 kataszteri hold terjedelmű földbirtoka volt Arad vármegyében.⁴⁷⁵ Ezt az adatot azonban nem tekinthetjük teljes mértékben helytállónak. Létezik ugyanis egy hiteles forrás, amely szerint 1851-ben Vadász község „...*Kiterjed 11.000 holdra, melyből 3057 h. szántóföld, 2086 hold legelő, 1857 h. rét, 4000 hold tölgyes redő. Majorság: 8524, urbériség 2476 hold...*”⁴⁷⁶. Talán innen származik az előbbi irodalmi forrásnak a birtok nagyságára vonatkozó adata. A 11.000 hold azonban nem a Simonyi-uradalom, hanem Vadász község teljes földterületének a nagyságára utal.

⁴⁷³ Lőrincz 11. p.; Szakács 8. p.

⁴⁷⁴ Szakács 7. p.

⁴⁷⁵ Oláh 356. p.

⁴⁷⁶ Fényes, 1851. 250. p.

Hiteles adat a birtok nagyságáról csupán a XIX. század végéről származik. Az 1893-ban kiadott gazdacímtár adatai szerint a báró Simonyi család közel 2300 katasztrális hold földterülettel rendelkezett. Ebből 520 hold Bél-Zerinden, 954 hold Vadászon és 825 hold Simonyifalván volt található.⁴⁷⁷

Igaz, hogy a fenti adatok már a birtok jelentős részének eladása utáni időkből származnak. Simonyi Lajos ugyanis még az 1880-as évek legelején felparcelláztatta és új – főleg Békés vármegyei – telepeseknek kiosztotta az uradalmának egy jelentős részét.⁴⁷⁸ Néhai Kovách Géza aradi történész szerint ez a terület 3040 kataszteri hold nagyságú volt.⁴⁷⁹ Kovách minden valószínűség szerint ezt az adatot az 1913-ban kiadott Arad vármegyei monográfiából vette át. Igen ám, de abban nem a kiosztott földterületnek, hanem magának Simonyifalva községnek volt ekkora a nagysága!⁴⁸⁰

Simonyi bárótól, a fentiekén kívül még korábban – legalábbis Mikszáth Kálmán állítása szerint – maga a miniszterelnök, Tisza Kálmán is „*Megvett tőle jó áron 3000 holdat a vadászai birtokából*”.⁴⁸¹

Egy évvel báró Simonyi Lajos halála, 1895-ben pedig a család örököse, Pretzner Karolin már egyáltalán nem rendelkezett semmilyen földterülettel sem a fenti községekben. Így a XX. század elején Simonyi óbester egykori földbirtokát már a gróf Tisza család, valamint Koller Pál – aki a kastélyt is megvásárolta – kezében találjuk.⁴⁸²

A birtok központjában, Vadászon Simonyi óbester egy szép kastélyt és annak parkjában saját urasági kápolnát építtetett.⁴⁸³ Ez utóbbira azért is nagy szükség volt, mivel a faluban – ahol zömében református magyarok és

⁴⁷⁷ Baross 25–27. p.

⁴⁷⁸ Kovách 987. p.; Lőrincz 12. p.; Szakács 10. p.

⁴⁷⁹ Kovách 988. p.

⁴⁸⁰ Somogyi 214. p.

⁴⁸¹ Mikszáth 154. p.

⁴⁸² Lőrincz 12. p.; Gazdacímtár passim; Szakács 10. p.

⁴⁸³ M-M., 2005c. 10–11. p.; M-M., 2008c. 7. p.

görög keleti románok éltek – nem volt katolikus templom. A helyi csekély számú római katolikus hívőnek – akik az egyházi közigazgatás szerint a közeli kisjenői plébániához tartoztak – ettől kezdve tehát volt hová menniük misére. Az említett kis kápolna igaz már két évvel a birtok átvétele után, 1822-ben felépült, ám felszentelésére csupán 1830-ban került sor.⁴⁸⁴

Trianon után azonban ez a két épület (is) pusztulásnak indult. Nem egyik napról a másikra, hanem évről évre, évtizedről évtizedre. Így ha valaki napjainkban szeretné felkeresni a napóleoni háborúk legendás hírű hősének egykori kastélyát és kápolnáját, akkor csalatkoznia kell. Mára ugyanis az egész az enyészeté lett. Az épületek teljesen elpusztultak, köveiket széthordták. Semmi, de semmi nem maradt belőlük. A kastély körülbelüli helyén ma a lucerna burjánzik. Parkjára mindössze egy fa, egy – Észak-Amerikában honos – „*Juniperus virginiana*”, azaz virginiai boróka emlékeztet, mely nyilván nem véletlenül került egykor ide. A kápolna helyén pedig egy idős asztalosmester háza, illetve fészere áll.⁴⁸⁵

Ezen asztalosmester közlése szerint, amikor az 1970-es években a házat és a fészert építették, akkor annak alapozásakor találtak öt üres sírhelyet és azok egyikében egy sarkantyú maradványát. Ez utóbbi egykoron valószínűleg magáé, Simonyi óbesteré lehetett. A sarkantyúmaradvány azonban azóta eltűnt, az enyészet martalékává vált.

Sajnálatos módon sem a kastélyról, sem a kápolnáról nem maradt fenn semmilyen korabeli ábrázolást, vagy leírást. Mindössze egy 19. század végi kataszteri térképet találtam, amelyen jól kivehető volt a kastély épülete. E szerint az, igen jelentős méretű és „L” alaprajzú” volt. Tőle keletre gazdasági épületekkel, nyugatra pedig egy kis tóval, amelyet egy park vett körül.⁴⁸⁶

Itt emlékeznék még röviden meg a korábban már említett Simonyifalva község alapításáról is, amely a báró Simonyiak kihalta után is megőrizte,

⁴⁸⁴ Gaal 586. p.; Schem. Csan. 94. p.

⁴⁸⁵ M-M., 2008b. 7. p.

⁴⁸⁶ M-M., 2008b. 7. p.

fenntartotta – igaz Trianon óta Satu-Nou a község hivatalos, román elnevezése – a család nevét.

A XIX–XX. században több magyarországi falu is kénytelen volt felvenni akkor földbirtokosának a nevét. Simonyifalva neve azonban nem így keletkezett. Báró Simonyi Lajos ugyanis Bél-Zerind széles határából kihasított egy jelentős, 3879 hold nagyságú területet és oda 1881 és 1885 között – főleg Békés vármegyei – magyar, német, szlovák és román nemzetiségű földműveseket telepített le. Az így létrejött új falunak 1883-ban Simonyifalva lett a hivatalos neve.⁴⁸⁷

Említésre méltó még, hogy Simonyifalván 2003-ban megnyílt – Simonyi Imre gyulai költő egykori szülőházában – egy múzeum, amelyet a „Simonyiak Házá”-nak neveztek el. A három kiállítási szoba egyike a József Attila-díjas Simonyi – eredetileg Szmola – Imrének van szentelve, a másikban a falu történetével kapcsolatos tárgyak láthatóak, a harmadikban pedig Simonyi óbesterrel és családjáról emlékeznek meg.⁴⁸⁸

Végezetül pedig szeretném megemlíteni azt, az eddig teljesen ismeretlen tény, mely szerint Simonyi óbesternek nem csak Arad vármegyében, hanem Szabolcs vármegyében is voltak birtokai. Ezen közlés bizonyítéka egy 1820-ban kelt összeírás, melyet a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltárba találtam és mely a *„Báró vitézvári Simonyi József óbester úr jószágainak conscriptioja”* címet viseli.⁴⁸⁹

A fenti dokumentumból kiderül, hogy 1820. április 6-án *„Vagyon a Méltóságos Báró és Óbester Urnak itt N. Kállóban egy egész Telke vagy Fundusa, hozzá tartozó két tágas Dohányos kerttel s egy egész Telek allya Földel és Kaszálló résszel.”*⁴⁹⁰ Továbbá *„Vagyon a Méltóságos Óbester Urnak a Kis Kállai szőlős kertekben egy felemelkedett helyen lévő szőlőse”* és még némi földterülete *„Balkány Helységében mely ezen Tekintetes Nemes Zabolcs*

⁴⁸⁷ Simonyifalva történetéről ld.: Gaal 202. p.; Somogyi 214. p.; Kovách 986–992. p.

⁴⁸⁸ M-M., 2008a. 7. p.

⁴⁸⁹ SzSzBML. IV. A. 1. Fasc. 20. No. 385/1820.

⁴⁹⁰ SzSzBML. IV. A. 1. Fasc. 20. No. 385/1820. 1. fol.

*Vármegyében N. Kálló Városához egy mérföldnyire esik”, valamint „Kállóhoz fél mérföldnyire fekvő Perkedi pusztá”-n.*⁴⁹¹

Arról azonban, hogy mi lett az óbester ezen szabolcsi földjeinek a sorsa, meddig volt az ő, illetve a báró Simonyi család birtokában, sajnálatos módon nem találtam semmilyen adatot. Annyi bizonyos csupán, hogy 1893-ban már bizonyosan nem volt a família tulajdonában.⁴⁹²

⁴⁹¹ SzSzBML. IV. A. 1. Fasc. 20. No. 385/1820. 3–5. fol.

⁴⁹² Baross passim.

2. A BÁRÓ SIMONYI CSALÁD SÍRBOLTJA

E munka végén a vitézvári báró Simonyi családnak, a budapesti Fiumei úti – vagy más néven Kerepesi úti – Nemzeti Sírkert 18/1. parcellájának, 1. sorának, 6. sírhelyén⁴⁹³ található sírboltjáról szeretnék még néhány szót ejteni.

Mint már említettem a család örököse, Pretzner Karolin az 1910-es évek elején felparcelláztatta a vadászi kastély parkját és úgy gondolta, hogy a báró Simonyi családnak az itteni kápolnában nyugvó tagjait Budapestre hozatja fel. Ezen elképzelésének megvalósítása érdekében először Budapest Székesfőváros tanácsához fordult, akik kérését meghallgatva, 1912. július 4-én a következő szövegű levelet juttatták el hozzá: *„A tanács a kérvényben felhozott méltánylandó indokokra, s főleg néh. báró Simonyi József óbester katonai érdemeire való tekintettel, nevezettnek, valamint a vadászi családi kápolnában vele együtt nyugvó hozzátartozóinak hamvai számára, a Kerepesi uti köztemetőben, az örökös diszsírhelyek részére fentartott 28 számú sírhelytáblán egy diszsírhelyet díjmentesen átenged. Erről a tanács a tan. X. ügyosztályt, a számvevőséget, a dunabalparti köztemetők igazgatóságát és Werler Péterné szül. Pretzner Karolina bpesti lakost (VIII. ker. Rákóczi tér 13. sz. II. em. 14.) értesíti.”*⁴⁹⁴

Werlerné ezután a Katonai Mária Terézia Rend akkori parancsnokához, báró Fejérváry Géza táborszernagyhoz fordult azzal a kéréssel, hogy a rend járuljon hozzá Simonyi óbester síremlékének a felállításához. Fejérváry báró küldött is e célra 300 koronát, de – az összeg igen csekély volta és a táborszernagynak azon kijelentése miatt, mely szerint

⁴⁹³ Tóth 268. p.

⁴⁹⁴ Werler hagyaték. Budapest Székesfőváros Tanácsának levele (Budapest, 1912. július 4).

az óbester megfosztották a rend viselésének jogától – Pretzner Karolin azt visszaküldte.⁴⁹⁵

Ezt követően a Simonyi család örököse maga teremtette elő azt az igen jelentős pénzösszeget – csak az óbester mellszobra 5000 koronában került –, amely a síremlék elkészíttetéséhez és felállítatásához volt szükséges.⁴⁹⁶

A családi sírbolt márvány emlékműve a neves budapesti Gerenday-féle sírkögyárban készült. A síremlék közepén álló és Simonyi óbester ábrázoló bronz büszt pedig a Szépművészeti Múzeumban található olajfestmény után lett megmintázva.⁴⁹⁷

A báró Simonyi család tagjainak hamvai azonban már a fentebb említett tárgyalások – valamint az említett síremlék felállítása – előtt, 1913. április 24-én megérkeztek Budapestre. A Budapest című folyóirat e napi száma így számolt be erről az eseményről: *„Hadvezért megillető katonai pompa helyett a legnagyobb csendben temetik holnap az aradi tehervonat megérkezése után, vitézvári Simonyi József báró huszárezredest. A legendás Napóleonverő hős hamvait - amint megírtuk - hétfőn [1913. április 21-én] exhumálták az aradmegyei Vadász községben és egy Budapest felé induló tehervonatra tették, de a hamvak a nagy teherforgalom miatt már harmadik napja vesztegelnek valahol, s így a világhírű hős temetése csak a tehervonat bizonytalan megérkezése után fog megtörténni, valószínűleg a holnapi nap folyamán...”*⁴⁹⁸

Miután 1913. április 24-én a két koporsó – egyikben Simonyi óbester és gyermekkorukban meghalt gyermekei, a másikban pedig báró Simonyi Lajos csontjaival – megérkezett a józsefvárosi pályaudvarról a Kerepesi temetőbe, azokat Nyíri Zsigmond igazgató, egy tisztiorvos társaságában felnyitatta. Az óbesternek jól kivehető volt erős koponyája, medencecsontja és lábszárai. Az aranyujtásos huszár ezredesi csizma és a rajta lévő ezüst

⁴⁹⁵ HL. VII. 228. Báró Fejérváry Géza és Werler Péterné levélváltása (Budapest, 1913).

⁴⁹⁶ Szendrei, 1913. 458. p.

⁴⁹⁷ Kemény 118. p.

⁴⁹⁸ HS 5. p.

sarkantyú is viszonylag épségben maradt meg. A másnapi újratemetési szertartást Bakács János belváros plébános végezte, aki beszentelte a hamvakat, majd pedig imát mondott felettük.⁴⁹⁹

A Nemzeti Sírkert sírbolt könyvének az adatai szerint a Vadászról átszállított és 1913. április 24-én a temető 18/1. parcellájának, 1. sorának, 6. sírhelyén elhelyezett két koporsóban a következő személyek földi maradványai vannak:

Az első koporsóban: báró Simonyi Józsefé, báró Simonyi Istváné, báró Simonyi Károlyé és Rochel Franciskáé.

A második koporsóban: báró Simonyi Lajosé.

Itt olvashatjuk továbbá azt is, hogy 1919. február 12-én ugyanebbe a sírboltba lett eltemetve Werler Péterné született Pretzner Karolin is.⁵⁰⁰

Végezetül megjegyezni kívánom, hogy az értekezés legelején idézett sírfelirat nem „teljesen” felel meg a valóságnak. Simonyi óbester ugyanis nem rendelkezett és nem is rendelkezhetett 67 darab katonai kitüntetés. Már csak azért sem, mivel a korabeli Európában összesen nem létezett ennyi hadi kitüntetés. Téves továbbá a felirat azon közlése is, mely szerint báró Simonyi József a Francia Becsületrend – melyet 1802-ben Napóleon, még mint I. konzul alapított – lovagja lett volna.⁵⁰¹

⁴⁹⁹ Szendrei, 1913. 458. p.

⁵⁰⁰ NS. Sírbolt kv. I. köt. 91. p.

⁵⁰¹ M-M., 2005b. 58. p.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

ANDJA. = ARHIVELE NAȚIONALE DIRECȚIA JUDEȚENĂ ARAD (Arad).

CRdSC. Aradi rk. akv. = Colecția registrelor de stare civilă. Az aradi római katolikus egyház anyakönyvei.

CRdSC. Kisjenői rk. akv. = Colecția registrelor de stare civilă. A kisjenői római katolikus egyház anyakönyvei.

BFL. = BUDAPEST FŐVÁROS LEVÉLTÁRA (Budapest).

IV. B. 1477. = Budapest Székesfőváros VIII. kerületi Elöljáróságának iratai.

VII. 12. b. = Budapesti Központi Királyi Járásbíróság peres és perenkívüli iratai.

VII. 200. = Ökröss Bálint közjegyző iratai.

XXXIII. 1. a. = Állami anyakönyvi másodpédányok.

GyMSML-GyL. = GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE GYŐRI LEVÉLTÁRA
(Mosonmagyaróvár).

IV. A. 502. = Moson Vármegye Nemesi Közgyűlésének iratai.

HL. = HADTÖRTÉNELMI LEVÉLTÁR (Budapest).

IV. 7. = Cs. kir. pesti katonai törvényszék iratai.

VII. 228. = Bárá Simonyi Józsefre vonatkozó
iratmásolatok.

HBML. = HAJDÚ-BIHAR MEGYEI LEVÉLTÁR (Debrecen).

VIII. 51. a. = A debreceni piarista gimnázium iratai.

KA. = KRIEGSARCHIV (Wien).

Gbb. 4. HR. = Grundbuchsblätter des K. k.
Husarenregiments Nr. 4.

Gbb. DR. = Grundbuchsblätter der K. k. Diversen
Reihe.

HKR. = Archiv des Hofkriegsrats.

MMTO. = Archiv des Militär-Maria-Theresien-Ordens.

Mustlist. 4. HR. = Musterliste des K. k. Husarenregiments Nr.
4.

Taufb. 4. HR. = Geburts- und Taufbuch des K. k.
Husarenregiments Nr. 4.

Taufb. 2. UR. = Geburts- und Taufbuch des K. k.
Uhlanenregiments Nr. 2.

Traub. 2. UR. = Traubungsbuch des K. k. Uhlanenregiments
Nr. 2.

Sterbb. 15. HR. = Sterbebuch des K. k. Husarenregiments Nr. 15.

Sterbb. G. Arad. = Sterbebuch der K. k. Garnisons-Seelsorge Arad.

MOL. = MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR (Budapest).

A 57. = Magyar Kancelláriai Levéltár. Libri Regii.

R 306. 5. cs. 1. t. = Báró Simonyi József ezredes családi és személyi iratai.

X 2008. = A Budapest-józsefvárosi római katolikus egyház anyakönyveinek mikrofilm-másolatai.

X 2016. = A Budapest-szentistvánvárosi római katolikus egyház anyakönyveinek mikrofilm-másolatai.

X 2472. = A nagykállói római katolikus egyház anyakönyveinek mikrofilm-másolatai.

X 2481. = A nyírtassi római katolikus egyház anyakönyveinek mikrofilm-másolatai.

X 2724. = A recski római katolikus egyház anyakönyveinek mikrofilm-másolatai.

X 3294. = A mosonmagyaróvári római katolikus egyház anyakönyveinek mikrofilm-másolatai.

- X 3523. = A hajduszoboszlói református egyház
anyakönyveinek mikrofilm-másolatai.
- X 3708. = A nagykállói református egyház
anyakönyveinek mikrofilm-másolatai.
- X 5283. = A debreceni római katolikus egyház
anyakönyveinek mikrofilm-másolatai.
- X 6353. = A nagykállói görög katolikus egyház
anyakönyveinek mikrofilm-másolatai.
- X 6372. = A nyírtassi görög katolikus egyház
anyakönyveinek mikrofilm-másolatai.
- PRMTKL. = PIARISTA REND MAGYAR TARTOMÁNYA KÖZPONTI
LEVÉLTÁRA (Budapest)
- III. 12. = A pesti piarista gimnázium iratai.
- SaBbW. = STADTARCHIV BADEN BEI WIEN (Baden bei Wien).
- BA. = Biographisches Archiv.
- SzSzBML. = SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI LEVÉLTÁR
(Nyíregyháza)
- IV. A. 1. = Szabolcs Vármegye Nemesi Közgyűlésének
iratai.
- XV. 4. = Szabolcs megye levéltára Mohács utáni
okleveleinek gyűjteménye.

EGYÉB KIADATLAN FORRÁSOK

Bp-Belv. Főpl. = BUDAPEST-BELVÁROSI RÓMAI KATOLIKUS FŐPLÉBÁNIA.

Bp-Erzsébetv. Pl. = BUDAPEST-ERZSÉBETVÁROSI RÓMAI KATOLIKUS
PLÉBÁNIA.

DpStSW. = DOMPFARRE ST. STEPHAN IN WIEN.

IfA. = INSTITUT FÜR AUSLANDSBEZIEHUNGEN (Stuttgart).

Mf. Kb. 3. = Az aradi római katolikus egyház
anyakönyveinek mikrofilm-másolatai.

Mf. Kb. 4. = Az Arad-vári római katolikus lelkészség
anyakönyveinek mikrofilm-másolatai.

NS. = NEMZETI SÍRKERT (Budapest).

Sírbolt kv. = Sírbolt könyv. 60 éves sírboltok.

Temetői fk. = 1919. évi temetői főkönyv.

OSzK. = ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR (Budapest).

Kt. Lt. = Kézirattár. Levelestár.

PéKt. Gyj. = Plakát- és Kisnyomtatványtár. Gyász-
jelentések.

PCC. = PRIMĂRIEI CHIȘINEU CRIȘ (Kisjenő).

Kisjenői rk. akv. = A kisjenői római katolikus egyház
anyakönyvei.

PRCCC. = PAROHIA ROMANO CATOLICĂ, CHIȘINEU CRIȘ (Kisjenő).

PStSB. = PFARRAMT ST. STEPHAN IN BADEN BEI WIEN.

Werler hagyatéka. = WERLER PÉTERNÉ SZÜLETETT PRETZNER KAROLIN
HAGYATÉKA (Budapest).

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Amon, 1880. = Amon von Treuenfest, Gustav Ritter von: Geschichte des k. k. Husaren-Regimentes Alexander Freiherr v. Koller Nr. 8. Wien, 1880.
- Amon, 1903. = Amon von Treuenfest, Gustav Ritter von: Geschichte des k. k. Husaren-Regimentes Arthur Herzog v. Connaught und Strathearn Nr. 4. Wien, 1903.
- Ács = Ács Tibor: Széchenyi katonaévei. Budapest, 1994.
- Áldásy = Áldásy Antal: A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának címereslevelei. I-II/1–2. kötet. Budapest, 1904–1930.
- Áldásy-Czobor = Áldásy Antal-Czobor Alfréd: A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának címereslevelei. III–VIII. kötet. Budapest, 1937–1942.
- Bakó = Bakó Endre: Simonyi óbester próziai képmásai. In: Az Óbester ébresztése. Tanulmányok Simonyi Józsefről. Periférián Könyvek 4. kötet. Szerk.: Kun Anrás. Debrecen-Nyíregyháza, 2001. 133–153. p.
- Balogh-H-L. = Balogh István-Henzsel Ágota-Láczay Magdolna: A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár őrizetében lévő oklevelek jegyzéke. In: Szabolcs-Szatmár-Beregi Levéltári Füzetek, I. kötet. Nyíregyháza, 1998. 25–34. p.
- Baross = Magyarország földbirtokosai. Szerk.: Baross Károly. Budapest, 1893.

- Báttaszéki = Báttaszéki Lajos szerk.: Alföldi Képes Emlékkönyv. Arad, 1887.
- Bertényi = Bertényi Iván: Új magyar címertan. Budapest, 1993.
- Bényei = Bényei Miklós: Két vitéz huszár. Széchenyi István és Simonyi József kapcsolata. In: Az Óbester ébresztése. Tanulmányok Simonyi Józsefről. Periférián Könyvek 4. kötet. Szerk.: Kun Anrás. Debrecen-Nyíregyháza, 2001. 93–116. p.
- Bodrogi-M-Z. = Bodrogi Péter-Molnár József-Zeidler Sándor: Nagy magyar kitüntetéseknévkönyv. Budapest, 2005.
- Borovszky, 1900. = Borovszky Samu szerk.: Szabolcs vármegye monográfiája. Budapest, 1900.
- Borovszky, 1901. = Borovszky Samu szerk.: Bihar vármegye és Nagyváradi monográfiája. Budapest, 1901.
- Boxler = Boxler, Hans: Die Geschichte der Reichsgrafen zu Königsegg seit Beginn des 15. Jahrhunderts. Bannholz, 2005.
- Bónis-D-V. = Bónis György-Degré Alajos-Varga Endre: A magyar bírósági szervezet és perjog története. Zalaegerszeg, 1996.
- Bölöny = Bölöny József: Magyarország kormányai 1848–1987. Budapest, 1987.
- CJH = Corpus Juris Hungarici. XIX. kötet. 1894–1895. Budapest, 1897.

- Cziáky = Cziáky Ferenc: A magyar katonai büntető és fegyelmi jog ezeréves története. Budapest, 1924.
- Csermely-H. = Szabolcs-Szatmár megyei történelmi olvasókönyv. Szerk.: Csermely Tibor-Hársfalvi Péter. Nyíregyháza, 1970.
- Csohány = Csohány János: Simonyi József debreceni éve. In: Az Óbester ébresztése. Tanulmányok Simonyi Józsefről. Periférián Könyvek 4. kötet. Szerk.: Kun András. Debrecen-Nyíregyháza, 2001. 117–132. p.
- Csonkaréti = Csonkaréti Károly: A Simonyi József huszárezredes elleni ítélet. In: Hadtörténelmi Közlemények, 1976. 4. sz. 706–709. p.
- Dunin = Dunin Borkowski, Jerzy Sewer: Almanach błękitny. Genealogie żyjących rodów polskich. Lwów-Warszawa, 1908.
- Entz = Szabolcs-Szatmár megye műemlékei. II. kötet. Szerk.: Entz Géza. Budapest, 1987.
- Fényes, 1839. = Fényes Elek: Magyarországnak, s a hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapota statistikai és geographiai tekintetben. IV. kötet. Pest, 1839.
- Fényes, 1851. = Fényes Elek: Magyarország geographiai szótára. IV. kötet. Pest, 1851.
- Fónagy = Fónagy Zoltán: Simonyi óbester tündöklése és bukása. In: Élet és Tudomány, 1998. 24. sz. 742–743. p.

Frank	= Frank-Döfering, Peter: Adels Lexikon des Österreichischen Kaisertums 1804–1918. Wien-Freiburg-Basel, 1989.
G. Takács	= G. Takács József: Simonyi óbester a legvitézebb huszár. Budapest, 1941.
Gaal	= Gaal Jenő: Aradvármegye és Arad szabad királyi város közgazdasági, közigazgatási és közművelődési állapotának leírása. Arad, 1898.
Gazdacímtár	= A Magyar Korona Országainak mezőgazdasági statisztikája. II. kötet. Gazdacímtár. Budapest, 1897.
Gudenus	= Gudenus János József: A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája. I–V. kötet. Budapest, 1990–1999.
Gudenus-Sz.	= Gudenus János-Szentirmay László: Összetört címerek. Budapest, 1989.
Harsányiné	= Harsányiné Schatz Margit: ... De Kálló szebb. Olvasókönyv Nagykálló történetéről, földrajzáról, irodalmi, zenei hagyományairól, legendáiról. I. kötet. Nagykálló, 1993.
Harsányi	= Harsányi Gézőné: Kálló kincsei. Nagykálló, 2007.
Hirtenfeld	= Hirtenfeld, Jaromir: Der Militärische Maria-Theresien-Orden und seine Mitglieder. I. kötet. Wien, 1857.

- Hofbauer = Hofbauer, Karl: Die Wieden mit den Edelsitzen Conradswer, Mühlfeld, Schaumburgerhof auf dem Freigrunde Hungerbrunn. Wien, 1864.
- HS = H. S.: Simonyi óbester temetése. Fejérváry Géza báró a lefokozott Mária Terézia lovagról. In: Budapest, 1913. április 24. sz. 5. p.
- Illéssy-P. = A Királyi Könyvek. Jegyzéke a bennük foglalt nemesség, cím, címer, előnév és honosság adományozásoknak 1527–1867. Összeáll.: Illéssy János-Pettkó Béla. Budapest, 1895.
- Jedina = Jedina, K. A. von: Geschichte des k. k. österreichischen ersten Uhlanen-Regimentes. Wien, 1845.
- Jókai = Jókai Mór: A legvitézebb huszár. In: A legvitézebb huszár. Bukarest-Kolozsvár, 2000. 182–266. p.
- Kardos = Kardos Sándor: „Perújítás”, avagy: in integrum restitutio Simonyi óbester büntetőügyében. In: Az Óbester ébresztése. Tanulmányok Simonyi Józsefről. Periférián Könyvek 4. kötet. Szerk.: Kun András. Debrecen-Nyíregyháza, 2001. 75–91. p.
- Kállay I. = Kállay István: Genealógia. In: A történelem segédtudományai. Szerk.: Kállay István. Budapest, 1986. 102–123. p.
- Kállay U. = Kállay Ubul: Simonyi óbester származása. In: Turul, 1904. sz. 185–186. p.

Kemény	= Kemény Mária: A Gerenday-féle sírkőgyár története (1847–1952). In: <i>Ars Hungarica</i> , 1983. 1. sz. 93–126. p.
Kempelen	= Kempelen Béla: Magyar nemes családok. I–XI. kötet. Budapest, 1911–1932.
Kisházi	= Kisházi-Kovács László: A debreceni Szent Anna plébánia története. Szeged, 1995.
Kiss	= Kiss Károly: Magyar alvitézek hőstettei az újabb üdőszakban. Budapest, 1984.
Kneschke	= Kneschke, Ernst Heinrich: Neues allgemeines Deutsches Adels-Lexicon. III–IV. kötet. Leipzig, 1861–1863.
Kovách	= Kovách Géza: Új telepesek nyomában. Részlet egy falumonográfiából. In: <i>Korunk</i> , 1983. 12. sz. 986–992. p.
Lendvai	= Lendvai Miklós: Temes vármegye nemes családjai. III. kötet. Temesvár, 1905.
Lőrincz	= Lőrincz Lóránd: „Aranydombon ülő Cseke-Vadász”. Vadász falu történelmi és egyházi monográfiája. Vadász, 2008.
MÉL	= Magyar Életrajzi Lexikon. II. kötet. Főszerk.: Kenyeres Ágnes. Budapest, 1969.
MNI	= Magyar Nagylexikon. XVI. kötet. Budapest, 2003.
MNZs	= Magyar Nemzetségi Zsebkönyv. Főrangú családok. I. kötet. Szerk.: Fejérpataky László. Budapest, 1888.

- MNL = Magyar Néprajzi Lexikon. IV. kötet. Főszerk.: Ortutay Gyula. Budapest, 1981.
- MSzL = Magyar Színművészeti Lexikon. I. kötet. Szerk.: Schöpflin Aladár. Budapest, 1929.
- Márki = Márki Sándor: Aradvármegye és Arad szabad királyi város története. II. kötet. Arad, 1895.
- Megerle = Megerle von Mühlfeld, Johann Georg: Österreichisches Adels-Lexikon des Achtzehnten u. Neunzehnten Jahrhunderts enthaltend alle von 1701 bis 1820. Wien, 1822.
- Merényi = Merényi Gábor: Az óbester. In: Interpress Magazin, 1987. 10. sz. 4–9. p.
- M-M., 1995a. = Merényi-Metzger Gábor: Báró Simonyi Lajos emlékezete. In: Honismeret, 1995. 1. sz. 12–14. p.
- M-M., 1995b. = Merényi-Metzger Gábor: Simonyi óbester bárói diplomája. In: Hadtörténelmi Közlemények, 1995. 2. sz. 78–84. p.
- M-M., 1997. = A vitézvári báró Simonyi család története. In: Szabolcs-Szatmár-Beregi Levéltári Évkönyv, XII. kötet. Nyíregyháza, 1997. 409–450. p.
- M-M., 1998. = Merényi-Metzger Gábor: A báró Simonyi család harmadik generációja. Avagy a Debrecenben elhunyt ifjabb báró Simonyi Lajos anyakönyvi adatai. In: Debreceni Szemle, 1998. 3. sz. 522–524. p.

- M-M., 1999. = Merényi-Metzger Gábor: A vitézvári báró Simonyi család története. Gyula, 1999. 82 p.
- M-M., 2001. = Merényi-Metzger Gábor: Simonyi óbester származásának és születésének kérdései. In: Az Óbester ébresztése. Tanulmányok Simonyi Józsefről. Periférián Könyvek 4. kötet. Szerk.: Kun András. Debrecen-Nyíregyháza, 2001. 21–40. p.
- M-M., 2002. = Merényi-Metzger Gábor: Simonyi óbester családja. Debrecen, 2002.
- M-M., 2005a. = Merényi-Metzger Gábor: Simonyi óbester szablyája. In: Haditechnika, 2005. 1. sz. 82–83. p.
- M-M., 2005b. = Merényi-Metzger Gábor: Simonyi óbester kitüntetései. In: Haditechnika, 2005. 3. sz. 58. p.
- M-M., 2005c. = Merényi-Metzger Gábor: A báró Simonyi család vadászti kápolnája. In: Szövétnek, 2005. 4. sz. 10–11. p.
- M-M., 2005d. = Merényi-Metzger Gábor: Felszámolták Simonyi óbester lányának a síremlékét. In: Bécsi Napló, 2005. 4. sz. 6. p.
- M-M., 2007. = Merényi-Metzger Gábor: Simonyi óbester lányának badeni síremléke. In: Szövétnek, 2007. 5. sz. 8–9. p.
- M-M., 2008a. = Merényi-Metzger Gábor: A „Simonyiak Házáról” és báró Simonyi Lajosról. In: Gyulai Hírlap, 2008. 43. sz. 7. p.
- M-M., 2008b. = Merényi-Metzger Gábor: A Simonyi bárók vadászti kastélyáról. In: Gyulai Hírlap, 2008. 48. sz. 7. p.

- M-M., 2008c. = Merényi-Metzger Gábor: A Simonyi bárók vadász kápolnájáról. In: Gyulai Hírlap, 2008. 50. sz. 7. p.
- Mikszáth = Mikszáth Kálmán összes művei. 54. kötet. Cikkek és karcolatok. IV. kötet. Budapest, 1968.
- Mil. Schem. = Militär-Schematismus des österreichischen Kaiserthums. Wien, 1820–1840.
- Mónus = Mónus Imre: A kállói Simonyi óbester. In: Szabolcs-Szatmár-Beregi Levéltári Évkönyv, XVII. kötet. Nyíregyháza, 2006. 423–428. p.
- Móricz = Móricz Pál: A magyar országgyűlési pártok küzdelmei a koronázástól a Deák- és balközéppártok egybeolvadásáig. (1867–1874). Budapest, 1892.
- Nagy G., 1911. = Nagy Géza: Vitézvári báró Simonyi József. In: Hadtörténelmi Közlemények, 1911. 387–396. p., 519–536. p.
- Nagy G., 1912. = Nagy Géza: Vitézvári báró Simonyi József. In: Hadtörténelmi Közlemények, 1912. 349–366. p., 505–544. p.
- Nagy I. = Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzékrendi táblákkal. I–XII. és pótlék-kötet. Pest, 1857–1868.
- Nagy M. = Nagy Márton: Régi nevek – régi regék. Nagyvárad, 1927.

- Nagy P. = Nagy Pál: Vitézvári Báró Simonyi József, herceg Hessen-Homburg lovas regiment híres ezredes kapitányának példás élete leírása. Pest, 1819.
- O. Alm. = Országgyűlési Almanach. Főrendiház. Szerk.: Halász Sándor. Budapest, 1887.
- Oláh = Oláh Gyula: Simonyi óbesterre vonatkozó adatok. In: Vasárnapi Újság, 1913. 18. sz. 356. p.
- ÖBL = Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950. XII. kötet. Wien, 2005.
- Pallas = A Pallas Nagy Lexikona. XIV. kötet. Budapest, 1897.
- Pandula, 2001. = Pandula Attila: Genealógia. In: A történelem segédtudományai. Szerk.: Bertényi Iván. Budapest, 2001. 11–26. p.
- Pandula, 2004. = Pandula Attila: A katonai Mária Terézia Rend magyar huszártiszt tulajdonosai. In: A magyar huszárság története. A lovasműveltség sajátosságai. Szerk.: Csihák György. Budapest-Zürich, 2004. 78–87. p.
- Pandula, 2009. = Pandula Attila: Egyes magyar armálisok falerisztikai vonatkozásai. In: Intercongress – Nemzetközi Heraldikai és Genealógiai Konferencia. Nagykanizsa, 2006. június 2–3. Szerk.: Kóczy T. László és Pandula Attila. Győr, 2009. 193–206. p.
- Pálmány = Pálmány Béla szerk.: Az 1848–1849. évi első népképviselői országgyűlés történeti almanachja. Budapest, 2002.

- Pininski = Pininski, Peter: The Stuart's Last Secret. The Missing Heirs of Bonnie Prince Charlie. East Linton, 2002.
- Pizzighelli = Pizzighelli, Cajetan: Geschichte des k. k. Husaren-Regimentes Wilhelm II. König von Württemberg Nr. 6. (1734–1896). Rzeszów, 1897.
- Rendjelek = A rendjelek és kitüntetések történelmünkben. Szerk.: Felszeghy Ferenc, Rátvay Imre, Petrichevich György, Ambrózy György. Budapest, é. sz. n. [1943.]
- Réfi = Réfi Attila: A császári-királyi huszárság törzstisztikara a francia forradalmi és a napóleoni háborúk korában (1792–1815). Doktori (PhD) értekezés. Budapest, 2008.
- Révai = Révai Nagy Lexikona. XVI. kötet. Budapest, 1924.
- Schem. Csan. = Schematismus cleri dioecesis Csanádiensis pro anno domini 1875. Temesvár, 1875.
- Schem. Tim. = Schematismus cleri dioecesis Timisoaraensis pro anno domini 1943–1948. Timișoara, 1943–1948.
- Schmidt = Schmidt-Brentano, Antonio: Die k. k. bzw. k. u. k. Generalität 1816–1918. Wien, 2007.
- Siebmacher = Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Der Adel von Ungarn. IV. kötet. Szerk.: Csergheő Géza. Nürnberg, 1893.

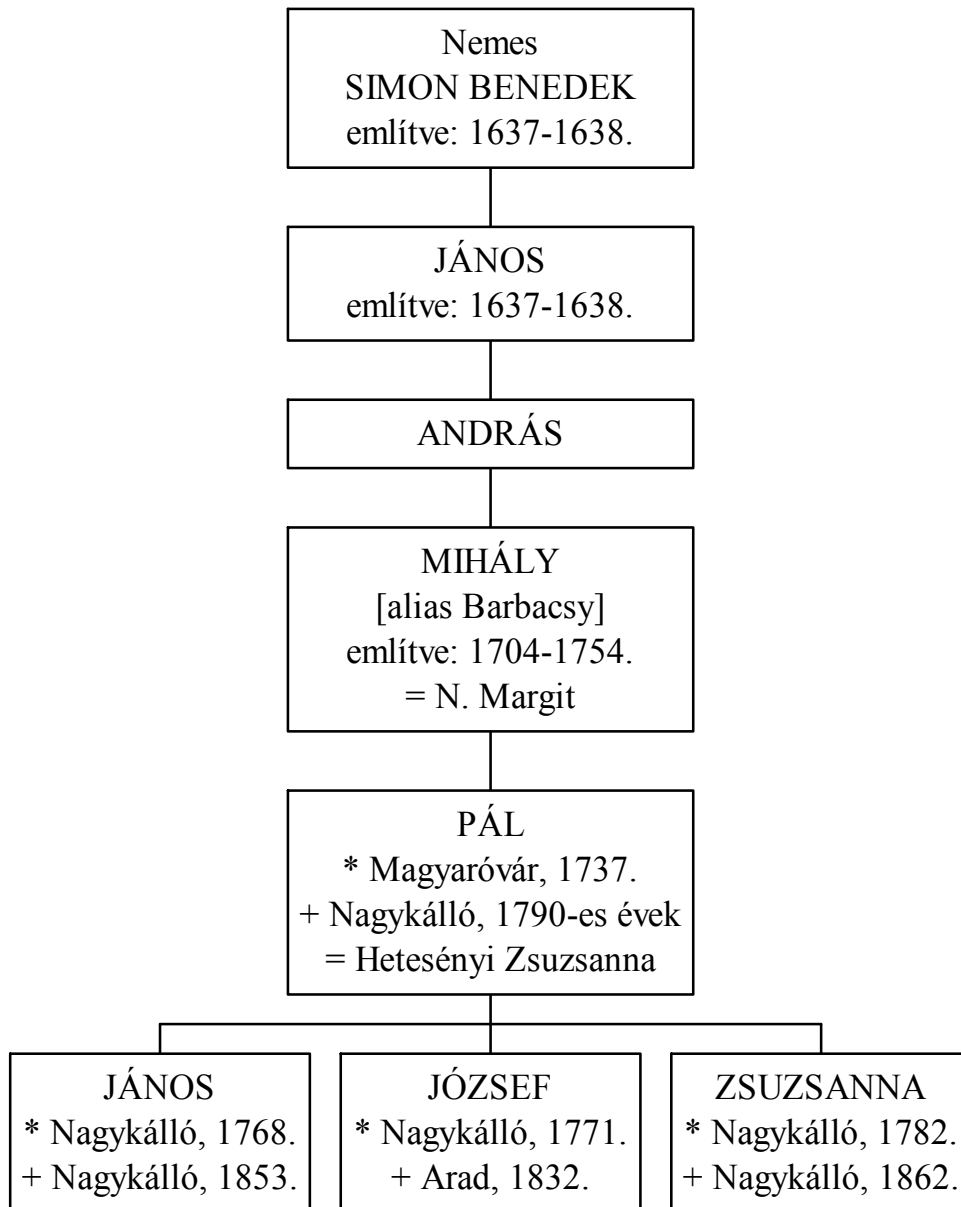
- Somogyi = Somogyi Gyula: Arad szabad királyi város és Arad vármegye községeknek leírása. III. kötet. Arad, 1913.
- Soós = Soós Imre: Az egri egyházmegyei plébániák történetének áttekintése. Budapest, 1985.
- Stipta = Stipta István: A magyar bírósági rendszer története. Debrecen, 1998.
- Szd. névvált. = Századunk névváltoztatásai. 1800-1893. Budapest, 1895.
- Szakács = Szakács Zoltán: Vadász falu története. Vadász, 2002.
- Szendrei, 1896. = Magyar hadtörténelmi emlékek az ezeréves országos kiállításon. Szerk.: Szendrei János. Budapest, 1896.
- Szendrei, 1913. = Szendrei János: Vitézvári báró Simonyi József. In: Hadtörténelmi Közlemények, 1913. 458–465. p.
- Szerencs = A Főrendiház évkönyve. Szerk.: Szerencs János. Budapest, 1900.
- Széchenyi, 1889. = Gróf Széchenyi István levelei. I. kötet. Szerk.: Majláth Béla. Budapest, 1889.
- Széchenyi, 1925. = Gróf Széchenyi István döblingi irodalmi hagyatéka. III. kötet. Szerk.: Tolnai Vilmos. Budapest, 1925.
- Széchenyi, 1926. = Gróf Széchenyi István naplói. II. kötet. Szerk.: Viszonta Gyula. Budapest, 1926.

- Széchenyi, 1978. = Széchenyi István: Napló. Szerk.: Oltványi Ambrus. Budapest, 1978.
- Szinnyei = Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. I–XIV. kötet. Budapest, 1891–1914.
- Takács = Takács Péter: Bevezetés. In: Az Óbester ébresztése. Tanulmányok Simonyi Józsefről. Periférián Könyvek 4. kötet. Szerk.: Kun András. Debrecen-Nyíregyháza, 2001. 9–19. p.
- Thürheim = Thürheim, Andreas Graf von: Die Reiter-Regimenter der k. k. österreichischen Armee. II. kötet. Wien, 1866.
- Tolnai = Tolnai Új Világlexikona. XV. kötet. Budapest, 1929.
- Tóth = Tóth Vilmos szerk.: A Kerepesi úti temető 1999-ben. In: Budapesti Negyed, 1999. 3. sz. 174–524. p.
- Tury = Tury György: Vitézvári báró Simonyi József huszáróbesten bűnügye. In: Magyar Katonai Közlöny, 1924. 353–371. p.
- Ujj = Ujj János: Séták aradi temetőkből, emlékhelyeken. Arad, 2009.
- ÚMÉL = Új Magyar Életrajzi Lexikon. V. kötet. Főszerk.: Markó László. Budapest, 2004.
- Wurzbach = Wurzbach, Constantin von: Biographische Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. XXXIV. kötet. Wien, 1877.

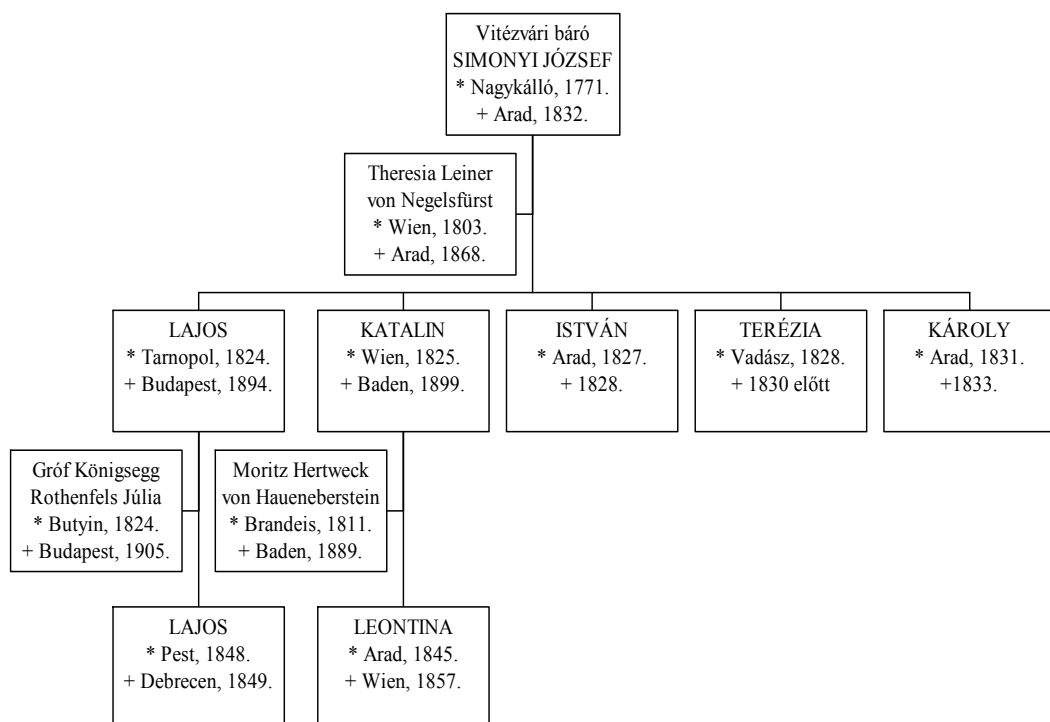
- Zachar, 2000. = Zachar József: „A legvitézebb huszár”. Simonyi óbester pályaképe. In: A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 1999. Debrecen, 2000. 183–206. p.
- Zachar, 2001. = Zachar József: Simonyi (Simon) József katonai pályája a kezdetektől ezredparancsnokként történt felfüggesztéséig, 1787–1824. In: Az Óbester ébresztése. Tanulmányok Simonyi Józsefről. Periférián Könyvek 4. kötet. Szerk.: Kun András. Debrecen-Nyíregyháza, 2001. 41–73. p.

FÜGGELÉK

**A barbácsi Simon család
vázlatos leszármazási táblázata**

A vitézvári báró Simonyi család leszármazási táblázata

**A vitézvári báró Simonyi család
fi- és leányági leszármazása**

Vitézvári báró SIMONYI JÓZSEF

* Nagykálló, ker. Uo., 1771. 03. 18.

+ Arad-Vár, 1832. 08. 23., tem. Vadász, 1832. 08. 25., majd Budapest, 1913. 04. 24.

Volt császári-királyi ezredes, Bihar vármegye táblabírája

∞ Wien, Stephansdom, 1822. 10. 18. – Theresia LEINER von Negelsfürst (August LEINER von Negelsfürst és Anna von DEPLONEG), * Wien, 1803. 12. 17., + Arad, 1868. 12. 31., tem. Uo., 1869. 01. 02. [2. ∞ Pest, Lipótváros, 1836. 02. 03. – ROCHEL János (ROCHEL Zsigmond és HUBER Viktória), * Derecske, ker. Recsk, 1803. 08. 28., + Arad, 1877. 04. 15., tem. Uo., 1877. 04. 17., ügyvéd, Arad vármegye táblabírája]
gyermekük: a1-a5.

a1. LAJOS Ádám Ágost

* Tarnopol, 1824. 04. 13., ker. Uo., 1824. 04. 15.

+ Budapest, 1894. 12. 12., tem. Vadász, 1894. 12. 16., majd Budapest, 1913. 04. 24.

Volt magyar királyi miniszter, volt országgyűlési képviselő, főrendiházi tag

∞ Vadász, 1853. 11. 03. – gróf KÖNIGSEGG-ROTHENFELS Julianna (gróf KÖNIGSEGG-ROTHENFELS Zsigmond és váradi TÖRÖK Terézia), * Butyin, 1824., + Budapest, 1905. 12. 09., tem. Uo., 1905. 12. 11. [1. ∞ 1847 előtt – csicséri ORMÓS Péter (csicséri ORMÓS József és váradi TÖRÖK Anna), * Pécska, 1814. 10. 05., + Arad, 1904. 05. 06., Arad vármegye volt alispánja, kir. tanácsos]

∞ - PRETZNER [Karolin] Sarolta Erzsébet (PRETZNER András és KERÉKES Sarolta), * Pest, 1851. 06. 18., ker. Uo., Belváros, 1851. 06. 20., + Budapest, 1919. 02. 09., tem. Uo., 1919. 02. 12. [∞ 1904 után –

WERLER Péter (WERLER N. és SCHNEIDER Magdolna), * Detta, 1866. 12. 02., + Uo., 1944. 02. 18., római katolikus pap]
gyermekük: b1.

b1. (II.) LAJOS Andor László

* Pest, 1848. 10. 11., ker. Uo., Lipótváros, 1848. 10. 11.
+ Debrecen, 1849. 03. 26., tem. Uo., 1849. 03. 28.

a2. KATALIN Zsuzsanna

* Wien, 1825. 03. 22., ker. Uo., Garnisonkirche, 1825. 03. 23.
+ Baden bei Wien, 1899. 03. 17., tem. Uo., 1899. 03. 19.
∞ Arad, 1844. 10. 05. – Moritz HERTWECK von Haueneberstein (Paul HERTWECK és Katharina RIEGER), * Brandeis, 1811., + Baden bei Wien, 1889. 04. 22., tem. Uo., 1889. 04. 25., nyugalmazott császári és királyi vezérőrnagy
gyermekük: c1.

c1. LEONTINA Katalin Zsuzsanna

* Arad, 1845. 10. 01., ker. Uo., 1845. 10. 04.
+ Wien, 1857. 11. 27., tem. Uo., Friedhof St. Marx, 1857. 11. 29.

a3. ISTVÁN Lajos

* Vadász, ker. Arad, 1827. 01. 12.
+ 1828. 02. 04., tem. Vadász, majd Budapest, 1913. 04. 24.

a4. TERÉZIA Jozefa

* Vadász, ker. Kisjenő, 1828. 10. 29.
+ 1828 és 1830 között

a5. KÁROLY

* Arad, 1831. 12. 23., ker. Arad-Vár, 1831. 12. 24.
+ 1833. 12. 08., tem. Vadász, majd Budapest, 1913. 04. 24.

Simonyi óbester katonai törzskönyvi lapja⁵⁰²

Kötet: I.

Oldal: 70.

Neve: Báró Simonyi József

Születési helye: Szoboszló, Hajdú kerület, Magyarország

Születési éve: 1770.

Vallása: katolikus

Családi állapota: nőtlen

Foglalkozása: nincs

Beosorozva: 1787. november 28-án, a 8. számú Wurmser huszárezredbe

Altizedes: 1790. április 1-jén.

Tényleges tizedes: 1794. január 11-én.

Örmester: 1795. december 26-án.

Kitüntetés: 1797. szeptember 7-én, Arany Vitézségi Érem.

Áthelyezés: 1797. szeptember 23-án, az 1. számú Merfeld ulánusezredbe.

Alhadnagy: 1797. december 23-án.

Áthelyezés: 1800. december 14-én, a 6. számú Blankenstein huszárezredbe.

Főhadnagy: 1800. december 14-én.

Kitüntetés: 1802-ben, Katonai Mária Terézia Rend lovagkeresztje.

Másodkapitány: 1804. szeptember 21-én.

Első kapitány: 1805. szeptember 1-jén.

Áthelyezés: 1809. július 1-jén, a 4. számú Hessen-Homburg huszárezredbe.

Őrnagy: 1809. július 1-jén.

Alezredes: 1813. szeptember 11-én.

Ezredes: 1813. október 24-én.

Házasság: 1822. október 24-én, Theresia von Leiner kisasszonnyal.

⁵⁰² HL. VII. 228. Grundbuchsblatt von Joseph Baron Simonyi. 1–3. fol.; KA. Gbb. 4. HR. Abgkl. II. Heft 1/70. Fol. 1–2.

Simonyi óbester osztrák bárói diplomája⁵⁰³

Mi Második Ferencz, Isten kegyelméből Választott Romai Császár, minden időben Országunk öregbítője, Németh, Magyar, Cseh, Dalmatia, Horváth, és Tóth Ország, Galliczia, Lodoméria, és Jerusalemnak Királya; Austriai Fő Herczeg, Burgundiai, Lotharingiai, Steier Országi, Kárinthiai és Karnioliai Herczeg, Toskaniai Nagy Herczeg, Erdély Országi Nagy Fejedelem, Morvának Mark Grófja, Brabantziának, Limburgnak, Geldriának, Vürtembergnek, Alsó és Felső Slésiának, Majlandnak, Mantuának, Pármának, Placentiának, Quastallának, Auszthvicznek, és Zatóriának, Calábriának, Barinak, Montferatnak, és Teschinek Herczege.

Nyilván meg esmérjük ezen Levelünk által, és mindenkinek tudtára adgyuk, hogy Mi, a' Mi Királyi, Herczegi, és Fejedelmi Méltóságunkból, mellyre a' Mindenható Maga Isteni akaratyából helyheztetett, és rendelt bennünket; úgy velőnk született Jóságunk, és szelídségünk szerént mindenkor halandók lévén, minden Mi hűséges és jó viseletű Jobbágyainknak Becsületett, Hasznot, és Jó akaratot szerezni, és azokat különös kegyelemmel, Előmenetellel, Megkülömböztetéssel, és szabadsággal megajándékozni: azért a' mi szívünk annyival hajlandóbb azokkal a' mi Királyi, és Fő Herczegi kegyelmünket közleni, és azokat több becsülettel, és szabadságokkal meg ajándékozni, a' kiknek elejek, és magok fő eredetek mellett, magokat felessen és dicsiretesen viselik, és Érettünk, 's Királyi, és Fő Herczegi Házunk mellett állandó, és alázatos tiszteletek mellett fedhetetlen szolgálariyok által mindenkor vetélkedve hűségessen viselték magokat.

Ha tehát Mi Nemesei Jó erkölcsét, Jóságos cselekedeteit, okosságát, Hűségét, és más szép Tulajdonságait, mellyekkel Mi nekünk, a' Mi Kedves és Hűséges Hivünk Vitézvári Simonyi József Blankenstein Huszár Regimentbéli Fő

⁵⁰³ Nagy P. 99–106. p.; M-M., 1995b. 81–84. p.

Hadnagy felruháztattva lenni mondatik, sött dicsírtetik; Kegyelmesen megtekintjük: különösen pedig minekutánna megfontoltuk volna, hogy ő az utolsó Franczia Háborúban minden alkalmatosságokban és esetekben a' maga Hadi Mesterségét, alkalmas voltát, és Vitézségét kinyilatkoztatta, különösbbe pedig Májusban 1796-dikban Salo am garde Tenger mellett az egész tartalék Pattantyúsokat harmincz ágyúkkal együtt, és minden Királyi Tábori ott lévő eszközöket meg mentette; azután Novemberben 1799dik esztendőben Fortkehl várossa mellett, az ott esett csatának szerencsés kimeneteliben leg többet nékie lehet tulajdonítani; Ismét Májusban 1800-ba Breiszgán mellett, a' Mi ármádiánknak maga vissza húzását leg többet könnyítette; sok ellenséges népet elfogott, sok ellenséges lovakat és szekereket nyert prédául, és magát különösen kimutatta. Ismét csak hamar azután Júniusban ugyan abban az esztendőben Ulmenhaim mellett, igen különös vitézséggel sok népünket, száz ötven municziós szekereinket nagy számú Királyi, úgy a' Tiszteknek Bagázsiáját, és sok lovakat meg mentett, és nagy számú ellenséget elfogott. Továbbá Neuburg mellett, szinte hasonló prédát nyert, és ismét sok fogott Tisztjeinket, és köz katonáinkat az ellenség kezéből ismét kiszabadított: újra csak hamar azután Kehlheim mellett, száz ötven emberből álló ellenséges gyalogságot elfogott a' mellyekért ő már a' Katonai Mária Theresia Vitéz Rendgyével is megajándékoztatni érdemesnek találta. Végtére méltán várhatni, hogy ő a' maga megkülömböztetett Vitéz mindenkor hűséges, alkalmas és derék maga viseleteiben, a' mi Felséges szolgálatunknak Javára koporsójáig megmarad, a' mint hogy az ő dicsíretes Tulajdonságai miatt azt valóban megteheti, tenni tudgya, ' cselekszi, és tartozik.

Mi tehát az elő hordott okokból, indításokból, akarjuk a' mi legfőbb Jó kedvünknek, és mind az előhordottaknak kegyelmes tekintetiből, jól meggondolt akaratunkból, mások jó acaából bizonyos Tudományunk után, úgy Királyi és Herczegi tellyes hatalmunkból nevezett Vitézvári Simonyi Józsefet minden tölte származandó maradékit és maradékinak maradékit mind két Nemen levőket, mind addig, míg valaki a' tölle származandok közül fenttlesz, 's életben lefend, mind ötöt, mind azokat Bárói, és Bárónéi Karban,

Becsületben, és Sorsban, minden örökös Királyi országunkban, Herczégeinkben, és Tartományainkba kegyelmesen felemelni, 's egyszer's mind a' több Romai Birodalombéli, úgy örökös Királyságainkban, Herczégeinkben, és Tartományainkban lévő Bárói személyekhez hozzácsatolni, azoknak Társaságaikban kapcsolni, és hozzájuk mindenekben hasonlóná tenni.

Emellyük tehát, tesszük, és Méltóztattjuk Őtet Vitézvári Simonyi Jósefet, minden Törvényes tölle származandó Maradékot, és Maradékának Maradékot mind két ágon lévőket a' Bárói, Bárónéi, Báró Kis- Asszonyi karban, Rendben, Méltóságban, 's Uri sorsban.

Hasonlittjuk, kapcsoljuk, és Társaságokban tesszük a' mi örökös Királyságaink, Tartományaink; Herczégeink, 's Országainkban lévő Nagyságos Bárói, és Bárónéi, úgy Báró Kis- Asszonyi Rendhez, Társasághoz, és Uri karhoz.

Megengedgyük, adgyuk, és akarjuk, hogy ők nem csak a' veres Pecsétlással, hanem minden helyen, és mindenek iránt, 's mások is iránta azon becsülettel hogy Nagyságos élhessenek, 's eránta éllyenek.

Mondgyuk, tesszük, rendellyük, és akarjuk, hogy már ezentúl többször említett Vitézvári Báró Simonyi József, minden Törvényes Férfi és Asszony Maradékival, mint Urak, Bárók, és Bárónék, úgy Báró Kis- Asszonyok, minnyájan nem csak magok, hanem mások által is, mind mostani, mind ezután szerzendő, és szerezhető Nemesi lakosokban, és Jóságaikban magokat nevezhessék, írassák, és tiszteltessenek; sőt Mi, és Maradékink, következő Királyok, és Austriai Fő Herczegek, Úgy a' mi Királyi Dicastériumaink, és Cancellariáink, kikhez ez iránt különös tudósítást bocsátottunk, úgy minden más felsőbb és alsóbb Rangban helyheztettek, Mi, és Ők is beszédjeikben, Iránokban, Leveleikben, 's ehez hasonlóknban, mellyek Töllünk, 's maradékainktól hozzájuk intéztettnek, vagy akár hol Nevek előkerül, mindenkor ezen Titulus és Becsület adódjon Nagyságos és úgy tiszteltessen, íródjon, és tartasson, valamint szintén minden más a'

Szentséges Romai Birodalomban, örökös Királyságainkban, Herczekségeinkben, és Országainkban lévő Bárók és Bárónék, a' kik Bárói Atyáktól származtak, és születtek volna.

Akarjuk egyszersmind kegyelmesen, hogy ők mind azon kegyelmekben, szabadságokban, megkülönböztetésekben, és Uraságokban, úgy régi szokásokban, haszonvételekben, felsőbb és alsóbb káptalanbéli nevelés Fundatióiban Papi és Világi Hivatalokban, Bárói Jóságok bírásában, és bírhatóságában részesek legyenek, és mind Társaságokban mind közönséges Ország Gyűlésében, mind egyébült, minden Törvényes Táblákon illendő székek legyen, és eresztessenek, és mindenféle Hivataloknak elfogadására, Jóvá, és alkalmatossakká tesszük, és mind azokra hatalmazzuk, hogy valamint a' Romai Birodalombéli örökös Királyságunkba, Herczekségünkben, Országainkban, a' Nagyságos Urak, és Bárói személyek magoknak a' Törvény és szokás szerént tulajdonítanak, a' minémű elsőséggel élni szoktak; Mind azon Becsülettel a' Nagyságos kegyelmesen adatott Titulus mellett ezek is éllyenek, és élhessenek.

Ezen mi kegyelmünknek és emelésünknek nagyobb tanúbizonyságául pedig adtuk Vitézvári Báró Simonyi Józsefnek a' Bárói czimert, és ezzel ezentúl élni megengedtük; tudni illik:- egy hosszas alól gömbölyűen öszve futó veres, és arany színnel két felé választott Czimert, a' mellynek felsőbb Mezein a' megkülönböztető lineán felül áll egy Pánczélos ember felfedezett ábrázattal, a' jobb kezében tart egy vágásra kiterjesztett kardot; a' bal kezében pedig egy elvágott vércsepegő Szaracenus Főt hajánál fogva. Ezen Czimer egy Bárói Koronával be van fedezve, két felől Arany és veres egyveleges takaró fityeg rajta: azon felüi egy kiterjeszkedett Fekéte Sas, melly egy Arany nyakravalós, meny Pánczélon áll, a' Czimert alább két Pánczélos ember tarrttya felfedezett veres bokrétájú sisakkal; a' bal karjaikon Pais van, mellyek mindenek, Bárói Czimer tudni illik ezen Királyi, és Fő Herczegi Diplomának közepén festékkal le lévén rajzolva ott jobban szem eleiben terjesztettnek.

Adjuk és engedjük említett Vitézvári Báró Simonyi Józsefnek, és mind két ágon lévő Törvényes Maradékainak, hogy a' leirt Bárói Czimert, és Veres pecsétlést ezentúl minden időben, minden dolgaiban, és foglalatosságiban, minden Történetekben, ostromokban, Ütközetekben, Viaskodásokban, Bajvívásokban, Vitézi játékokban, Háborúkban, Sátorokon, Paisokon, Czimereken, külső jeleneteken, Pecsételéseken, Temetéseken, Képeken, egyébbütt is minden helyen, minden czélban, Tisztes állapottyok, és szükségek, tettzések, szabad akarattyok szerint ezzel éllyenek, és élhessenek.

Kieresztetik tehát ezen meghatározott kívánságunk minden Választó Fejedelmekhez, Herczegekhez, Világi és Papi Fejedelmekhez, Gróffokhoz, Szabad Bárókhoz, Nemeselekhez, és Szolgákhoz, ellenben mi aláink helyheztetett Felsőségeknek, Lakosoknak, és Jobbágyoknak akár mi Rendben, 's Karban légyenek helyheztettve a' mi örökös Királyságainkban, Herczgségeinkben, és Országainkban ezen Levelünknek ereje mellett kegyelmesen parantsollyuk, hogy többször nevezett Vitézvári Báró Simonyi Józsefet, az ő Törvényes minden két ágon állós jövendő Maradékait, minden időben, minden más Romai Birodalombéli örökös Tartományainkba található Bárókat Nagyságos Úrnak, Uraknak, Bárónéknak, és Báró Kis Asszonyoknak tartsanak, ösmérjenek, úgy írjanak, és Titulázzanak, 's magok magokat is minden különös, vagy közönséges Ország Gyűlésén is. Vitézi Játékokban, Táborozásokban, úgy Papi vagy Világi Hivatalokban nevezhessék, a' mint fellyebb is előadatott, külömben is minden helyen, és esetekben senki őket ezen szabadságban, Betsületben, Méltóságban és Elsőségben ne akadályoztassa, és azt tőlők senki meg ne tagadgya, hanem mind ezen felől inakban, valamint mi's következendő Királyok, és Austriai Fő Herczegek oltalmazzuk, és Paisúl vagyunk, úgy mások is abban megtartsák, hanem ha a' mi Büntetésünket, 's kedvetlenségünket, azon felüi 100. Marka Aranyakat Büntetésű) akar magára húzni; mellyet mind annyiszor kiki megfizet, valahányszor az ellenjár, mellynek fele a' mi kincs Tárunkban adódik, fele pedig a' megsértetett résznek.

*Ez a' Mi elttökélt akaratunk, mellyrűl ezen Levél a' Mi Császári Királyi, és Fő
Herczegi nagyobb függő Pecsétünkkel megerősítve kiadódott, a' Mi fő lakó
Városunóan Bétsben, Aprilisnek huszonegyedik napján, a' Mi Felséges és
Üdvözítő Krisztus Urunk kegyelemmel tellyes születése után, Ezer nyolcz száz
negyedik, Romai Birodalmunknak, Tizenkettődik, örökös Tartományaink
igazgatásának Tizenharmadik esztendeiben*

Ferencz . m. p.

Gróf Ugarth Aloisus m. p. Királyi Cseh Országai Igazgató,

Austriai Fő Herczegi Első Cancellarius.

Báró Mark József m. p.

Gróf Vojna Ferencz. m. p.

Ő Császári Királyi Parancsolattyára Báró Hahn Ferencz m. p.

A Főrendiház határozata a báró Simonyi család magvaszakadásáról⁵⁰⁴

Arad vármegye alispánjának 1897. évi augusztus hó 20-áról 20.463. sz. a. kelt hivatalos felterjesztése szerint 1894. évi december hó 11-én Budapesten fiutódok hátrahagyása nélkül elhalálozott Simonyi Lajos báróval az 1886 : VIII. t.-czikkel törvénybe iktatott Simonyi báró családnál a magvaszakadás esete beállott.

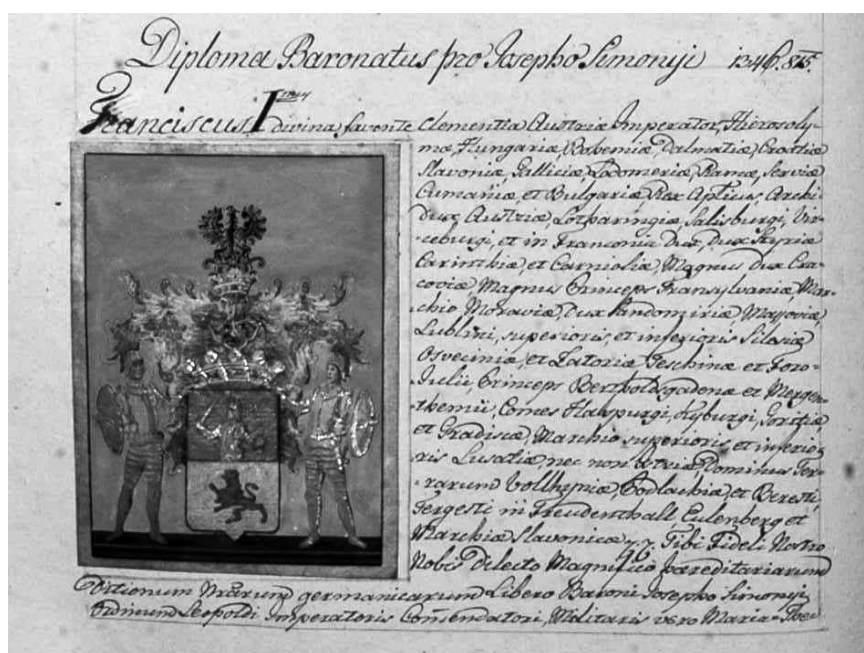
Ennek alapján a főrendiház szervezetének módosításáról szóló 1885. évi VII. t.-cz. 23. §-ának végrehajtása iránt alkotott 1886 : VIII. t.-czikk 5. §-ának megfelelőleg a főrendiház elnöke és a magyar kir. belügyminister által egyetértőleg 1897. évi október hó 14., 15. és 16. napjain a Budapesti Közlöny 236., 237. és 238. számaiban az együttes hirdetmény közzétételét; s miután az 1886 : VIII. t.-cz. 5. §-ában engedélyezett 6 hó lefolyása alatt a magvaszakadás tagadásba vétele felől sem a főrendiházhoz, sem pedig a magyar kir. belügyministernek a főrendiház elnökéhez intézett 1898. évi május hó 24-éről 52.332. szám alatt kelt értesítvénye szerint a m. kir. belügyministeriumhoz felszólalás vagy nyilatkozat be nem adatott, a Simonyi bárói család neve és a bejegyzés a főrendiház családkönyvének 251. oldaláról az idézett 1886 : VIII. t.-cz. 5. §-a rendelkezéséhez képest kitöröltetik és a magvaszakadásra vonatkozó ezen határozat jegyeztetik be.

⁵⁰⁴ Szerencs 420–421. p.

KÉPMELLÉKLETEK

1. Simonyi óbester osztrák bárói diplomájának címerrajza (1804)

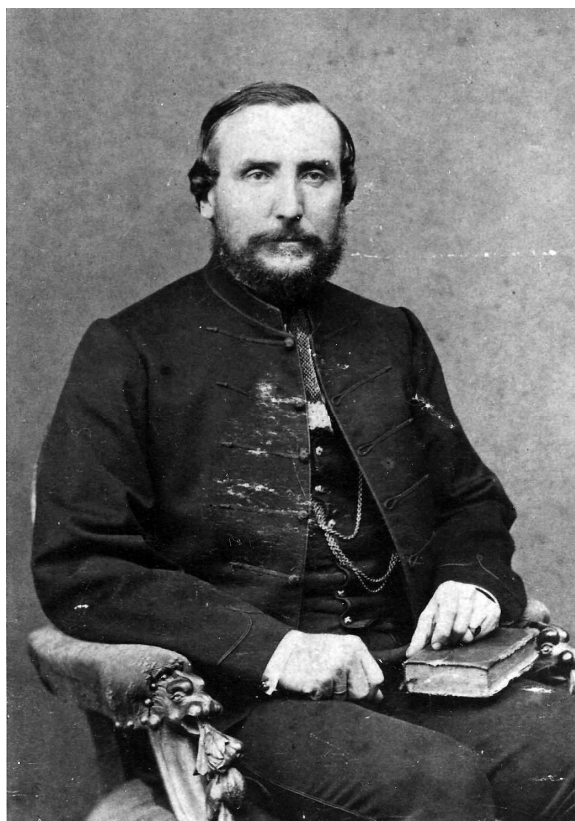
2. Simonyi óbester magyar bárói diplomájának, a Királyi Könyvekben található első oldala (1815)

3. Johann Passini: Báró Simonyi József (1819)

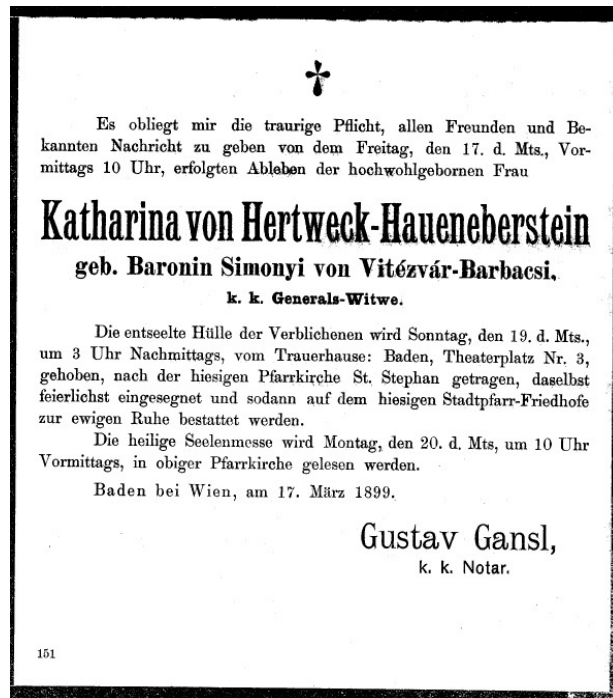
4. Ismeretlen művész: Báró Simonyi József (XIX. szd. első fele)

9. Bárány Simonyi Lajos (XIX. szd. második fele)

10. Pretzner Karolin (XIX. szd. második fele)

11. Báró Simonyi Katalin gyászjelentése (1899)

12. A Hertweck család egykori badeni síremléke (1997)

13. Simonyi óbester egykori nagykovácsi szülőháza (XX. szd. közepe)

14. A báró Simonyi család budapesti síremléke

A KÉPMELLÉKLETEK LELŐHELYEI

1. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár. XV. 4. 9. sz. okl.
2. Magyar Országos Levéltár. A 57. 63. köt. 712. p.
3. Magyar Nemzeti Múzeum. Történelmi Képcsarnok. Ltsz.: 4010.
4. Déri Múzeum. Ltsz.: II. 19/1920.
5. Hadtörténeti Múzeum. Ltsz.: 2514/Kp.
6. Kriegsarchiv. Grundbuchsblätter des K. k. Husarenregiments Nr. 4. Abgkl. II. Heft 1/70. Fol. 1.
7. Dompfarre St. Stephan in Wien. Trauungsbuch. Tom. 85/a. Fol. 136.
8. Magántulajdon.
9. Magántulajdon.
10. Magántulajdon.
11. Stadtarchiv Baden bei Wien. Biographisches Archiv. 3/1899.
12. Saját felvétel.
13. Ratkó József Városi Könyvtár.
14. Saját felvétel.

SUMMARY

The Baron Simonyi family, wearing the nobility prefix “of Vitézvár” as well as – though not quite lawfully – the predicate “of Barbács”, which appears in a number of documents, does not belong to the most renowned families of the Hungarian aristocracy.

This is mainly because already in the second generation of the family – not counting the two members of the third generation who died at an early age – both its male and female lines became extinct, so its name could not become famous among a wide audience. However, two adult members of the family, József the colonel and Lajos the minister, must be remembered because of their great and historically important deeds.

A number of works have been published so far on the two men, Baron József Simonyi (1771–1832) – better known as Colonel Simonyi – and his son, Baron Lajos Simonyi (1824–1894). Yet, almost all of the publications contain errors, mistakes, spelling mistakes or obscurings that I was able to correct on the basis of the data collected from newly-found sources, and they also raise questions which I was able to answer. The same applies to the low amount of genealogical literature to an even greater extent, in which many incorrect data are presented in relation to the history and the descent of the family. Yet, apart from these mistakes, the history of the Baron Simonyi family, despite its shortness, contains vague points, mysteries, which should be clarified for posterity.

Therefore, in my writing I strive to present the history of Colonel Simonyi and his family, the Baron Simonyi of Vitézvár family, in a complex way. As a result, the present dissertation is a biography and a family history at the same time, completed with extensive parts on military history and some legal history. The emphasis, evidently, was put on the descent, birth, military career, baronial title, settling down, military court trial and death of the Colonel.

Besides these issues the thesis also contains details on the history of the ancestors, immediate family members (wife, children, grandchildren) and relatives of Colonel Simonyi.